

شماره ۲۵۰

Xudafarin

خداآفرین

فارسی - تورکجه

علمی - ادبی - اجتماعی - پژوهشی

تیرماه
۱۴۰۵
سال ۲۳

قیمت:
۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال

<http://www.xudafarin.ir>
<https://t.me/xudafarindargisi>

آش

شماره مسلسل ۲۵۰ سال ۱۴۰۵ - تیر ماه - ۸۸ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران: فرید ستاری فر

علی محمد نیا

تانای شرقی دره جک

زمینه مجله:

فرهنگی؛ مسایل اجتماعی؛ معلومات عمومی و طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛ تحلیلی؛ خبری؛ اطلاع رسانی؛ پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی؛ غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۱۰۰۰۰۰۰ تومان به شماره کارت بانک شهر

۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr

ncnessiner and chief Editr: Dr. HOSSEIN

SHARGHIDAREHJAK (SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK (SOYTÜRK)

Say 250 - il 24 - haziran - temmuz 2026, Tehran

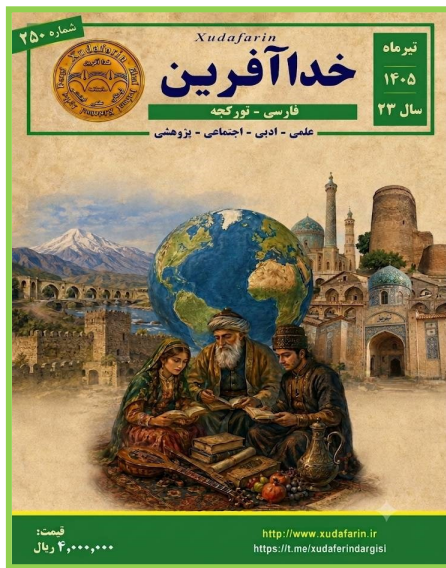
tiraj: 1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

خداآفرین 250

ایچینده کیلر:

ایران دا تورکلرین دورومو؛ اوجوندا ایشیق گورونمه یین تونل کیمی دیر. ---۲

اثنوس شوناسلیغین معاصر پروبلملری ---۴

واسواسلیغین روانشناسی معالجه سی ---۸

سهراب طاهیرین «سنوگی سینده ایتن قیز» رومانین دا خالق حیاتینین تصویر ---۱۲

وجه تسمیه سولدوز و نقده ---۱۹

آلین یازیسینی دیشدیرین اراده ---۲۷

روایت زندگی علیرضا ذیحق؛ از خوی تا فولکلور آذربایجان ---۲۹

عوممان - عمان - بیر میف و اسطوره آذربایجان شفاهی و عاشیق ادبیاتیندا ---۳۰

نظامی گنجوینین یارادیجیلیغین دا عدالت لی یک پرنسیپی ---۳۳

آمان آیریلیق ---۳۹

باش ساغلیغی مکتوبو ---۴۲

شعر "سحر"؛ حافظ حافظه جمعی و ابزار شهادت تاریخی ---۴۴

حکایه لریمیز (افا-قاجاق نبی-شش-قوشا- اورکدن اوپمه یه سوساموشام) ---۴۷

شعیریمیز - شاعیریمیز ---۶۰

قاراباغ و قاراداغ آشیق موسیقیسی: تاریخی و مدنی دیرنیش

QARABAĞ VƏ QARADAĞ AŞIQMUSIQISI : TARIXI VƏ MƏDƏNİ DİRƏNİŞ

SORUMLU MÜDÜR VƏ BAŞ YAZAR :
DR.HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

مدیر مسئول و سردبیر :

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

آشیق آلی
آشیق العسگر
آشیق قوربانی
دده شمشیر

Dr. Hüseyin Şerqidarəcək Soytürk

بو صنعتکارلار هم موسیقی، هم ده سؤز صنعتی ایله خالقین دویغولارینی چاتدیرمیش، خالق آراسیندا اؤز نفوذونو قورویوب ساخلامیشلار. قاراباغ آشیق موسیقیسی اساساً ساز و ووکال اساسیندا اینکیشاف ائتمیش دیر. سازین ریتمیک و مئلودیک ایستروکتور، شعر دلی ایله بیرلشک مکتب و عنعنوی ایستیل فورمالاشدیرمیش دیر.

۱,۲ قاراداغ آشیق موسیقیسی

قاراداغ بؤلگهسی ده قدیمدن آشیق صنعتینین اینکیشاف ائتدی اراضیلردن دیر. قاراداغ آشیقلاری:

آشیق حسین جاوان
آشیق خیرالله حیدرکانلی
آشیق رشید آقایی
آشیق عبدالعلی نوری
آشیق رسول قربانی
آشیق حسن اسکندری
آشیق حسین اسدی
آشیق چنگیز مهدی پور
آشیق محبوب خلیلی
...

قاراباغ و قاراداغ بؤلگهسی آذربایجان آشیق صنعتینین ان زنگین و قدیم مرکزلیندن دیر. بورادا یارانمیش آشیق موسیقیسی هم دیل و ادبیات، هم ده مدنی کیملیک باخیمیندان مهم رول اوینامیش دیر. بو بؤلگهسین آشیق موسیقیسی، یالنیز ایلنجه و صنعت واسطهسی دئییل، هم ده خالقین تاریخی یادداشی، سوسیال حیات و دیرنیشینی عکس ائتدیرن بیر مدنیت نمونه سیدیر.

آشیق موسیقیسی خالقین دویغولارینی، حیاتی و میلی کیملیینی نسیلر بویونجا چاتدیرمیش دیر. قاراباغ و قاراداغ آشیقلاری هم کلاسیک، هم ده معاصر دؤورده اؤز صنعتینی یاشاداراق، بؤلگهسین مدنی دیرنیشینی قورویور.

۱. تاریخی کونتکست

۱,۱ قاراباغ آشیق موسیقیسی
قاراباغ بؤلگهسی عصرلر بویو آشیق صنعتینین مرکزی اولموشدور. بؤلگهده یئتیشمیش آشیقلار:

فئستیوال و توپلاشمالاردا گنج نسیل صنعتە جلب اولونور.

۴. معاصر دیرنیش

بوگون آشیق موسیقی سی هم عنعنوی تدبیرلرده، هم ده رقمسال پلاتفورمالاردا یاشاماق دادیر. سوسیال مئدیا واسطه سیله گئنیش اودیئوریایا چاتیر. گنج آشیقار هم کلاسیک، هم ده معاصر مؤوضولاری موسیقی ایله چاتدیریر. مدنی درنکلر، موسیقی مکتبلی و رئگیونال فئستیواللار آشیق موسیقی سینین داوام لیلیغینی تامین ائدیر.

۵. قاراباغ و قاراداغ آشیق موسیقی سینین

قارشیلانمیشی چتینلیکلر

محدود مالیه و دستک عنعنوی مکتبلین آزالماسی خارجی تضییقلر و آسسیمیلیسیا سیاستلی بو چتینلیکلره باخمایاراق، بؤلگنین آشیق موسیقی سی دیرنیش و یارادیجیلیقلا قورونور.

۶. سوندا

قاراباغ و قاراداغ آشیق موسیقی سی آذربایجان مدنیتینین جانلی و داواملی نومونه سیدیر. تاریخی کؤکلری، سؤز و موسیقی صنعتی ایله خالقین میلی کیملینی قورویور، گنج نسلی مدنیه باغلایر.

معاصر دؤورده رقمسال تئخنولوگیالار و سوسیال مئدیا بو عنعنوی داها گئنیش اودیئوریایا چاتدیرماق اوچون گوجلو ایمکانلار یارادیر.

دیرنیشین اساس مقصدی کئچمیشی قوروماق و گله جک نسیللره اؤتورمک دیر. قاراباغ و قاراداغ آشیقارلی بو وظیفنی عصرلر بویو اوغورلا یئرینه یئتیرمیش و داوام ائتدیریرلر.

معیشت و سوسیال حیاتی عکس ائتدیرن شعرلر ایفا ائتمیشلر و دینی و تاریخی مؤوضولاری موسیقی واسطه سیله یایمیشلار.

فولکلور و خالق داستانلارینی قوروموشلار.

قاراداغ آشیق موسیقی سی مئلودیک اولاراق داها ساده، لاکین درین ائتموسیونال تأثیرلی نومونه لرله تانینیر.

۲. موسیقی و ایستروکتور

۲,۱ سازین رولو

قاراباغ و قاراداغ آشیقارلی اساساً ساز ایله چیخیش ائدیرلر. ساز، هم ریتم، هم مئلودیک خط، هم ده شعره اویغون آتموسفئر یاراتماق اوچون ایستیفاده اولونور.

۲,۲ شعر و سؤز صنعتی

غزل و بیاتی: آشیقارلین اساس رئپرتوارینی تشکیل ائدیر.

داستانلار و ناغیللار: تاریخی و قهرمانلیق حکایه لرینی اؤتورور

سؤز و موسیقی بیر- بیرینی تاماملایاراق حیسس و معنای گوجلندیریر

۲,۳ تئماتیک مؤوضولار

سئوگی و محبت

وطن و آزادلیق

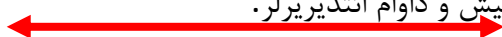
سوسیال عدالت و خالقین حیات دردلی

۳. سوسیال و مدنی اهمیت

قاراباغ و قاراداغ آشیق موسیقی سی یالنیز صنعت دئییل، هم ده اجتماعی خبردارلیق و دیرنیش واسطه سیدیر.

معیشت پروبلئملری و سوسیال حاقلار موسیقیده عکس اولونور.

آشیقار خالقین مدنی یادداشین قورویور.

اٲنوس شوناسليغين معاصر پربولملىرى

ETNOS ŞÜNASLIĞIN MÜASİR SORUNLARI

«اٲنوغئنز - اٲنرگئتيك پروسئدير، پاسسيونارلىق - اٲنوغئنزى قيدالانديران اٲنرژى فورماسينين اٲففئكتيدير.»

لئو قوميليوون اٲنوغئنز نظريه سينده ان چوخ مارق دوغورماقلا ياناشى، ان چوخ دا مباحثه يه سبب اولان «پاسسيونارلىق» آنلايش - ايدئياسيدير. و فيكريميزجه، همين آنلايش-ايدئانين مباحثه ليليبى اوزونو خصوصيله اونا گؤستىر كى، فردين (ليدئرين) كرئاتيپو، سؤزون گئنيش معناسيندا ياراديجى فعاليتى اٲتنيك اٲنرژينين بىلاواسيطه تظاهورو، نتيجه اعتباريله، اٲنوسو يارادان قووه كيمي تقديم اولونور.

ياخود اٲنوغئنز پروسئسى بوتونلوكله سوسىال، سياسى موناسيىتلر سفئراسيندان تجريد ائديلرک بيوسفئرايا داخيل ائديلير. حالبوكى چوخسايلى تاريخى فاكٲلار ثوبوت ائدير كى، اٲنوغئنز پروسئسى بيوسفئرا يا لاندشافتلا نه قدر سيخ باغلى اولسا دا، ماهيتى اعتباريله سوسىال حادثه دير. مثلا، تورک اٲنوسونون تشككولو، ائله جه ده اونون (تورک اٲنوسونون) ديفئرئسياسيىاسى اساسيندا معاصر تورک خالقلارينين فورمالاشماسينى، ائله جه ده معاصر ايران و يا معاصر قافقاز خالقلارينين مئيدانا چيخماسينى يالنيز طبيعت حادثه سى كيمي نئجه ايضاح اٲتمك اولار...

لاكين اٲنوجوگرافيا و يا اٲنوبيوسفئرانين اٲنوسشوناسليغين اساسلاريندان بيرى اولماسى هئچ ده شوبه دوغورمور. چونكى اٲنوسون تشككولونده، ياشاماسيندا، ديگر اٲنوسلارلا علاقه لرينده و س. طبيعت چوخ مهم، بير سيرا حاللاردا ايسه حلل ائديجى رولا ماليكدير. رئلئفين قورولوشو، لاندشافت، ايقليم، سو، تورپاغين محصولدارلىق سويه سى كيمي زبيعى-بيولوژى عاملر اٲنوسون نهينكى خاراكتئرینه، حتى طالعيينه بئله تاثير گؤستىرير. و طبيعت - جمعيت موناسيىتلرينين ائله بير زنگين ايسپئكترى مؤوجوددور كى، اونو نظره ائلمادان بو و يا ديگر اٲنوسون تاريخينى يالنيز سوسىال، ياخود

آكادميك نظامى جعفر اف

AKDEMİK NİZAMİ CƏFƏROV

برگردان: دكتور حسين شرقى دره جك (سوى تورک)

فيكريميزجه، اٲنوسشوناسليغين معاصر پربولملىرىنى چئشيدليه و يا سيستملمشديريركن ايلك نؤوبه ده آشاغيداكى مؤوضولار، ياخود بو و يا ديگر درجه ده موستقىل پربولملىر اوزه رينده داينماق لازيم گلير:

- ١) اٲنوغئنز پربولمى؛ ٢) اٲنوجوگرافيا و يا اٲنوبيوسفئرا؛ ٣) اٲنوجوگرافيا؛ ٤) اٲنولينقويستىكا؛ ٥) اٲنوكولتورولوگىيا؛ ٦) اٲنودينشوناسلىق؛ ٧) اٲنوبسيخولوگىيا؛ ٨) اٲنوسوسيوولوگىيا؛ ٩) اٲنوپوليتولوگىيا و ١٠) اٲتنيك علاقه لر پربولمى .

اٲنوغئنز - اٲنوسشوناسليغين او پربولميدير كى، هانسى اصوللا حل اولونماسيندان، داها دوغروسو، بو مرکب حادثه يه نئجه اٲنرپرئتاسيىا وئريلمه سيندن اٲنوسشوناسليغين ديگر پربولملىرينين حللى بىلاواسيطه آسليدير .

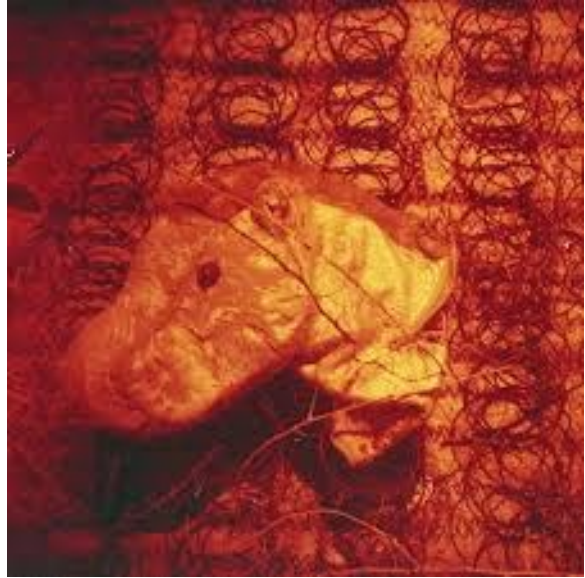
لئو قوميليوو اوزونون اوريژينالليغى ايله سئچيلن اٲنوغئنز نظريه سينده و.اى.وئرنادسكينين بيوسفئرا تهليمينه اساسلانير. و يازير:

فئومئولوگياسىنى نه درجه ده عكس ائتدیردییی مسئله سینه موناسییتده مباحثه لر مؤوجوددور. همین مباحثه لر بئله بیر پوپولیار پارادوکسا اساسلانیر کی، دیل، بیر طرفدن، خالقین اساس فرقلندیرجی گؤستریجیلریندن بیرى، حتی سهو ائتمیریکسه، بیرنجیسیدیر؛ دیگر طرفدن، بوتؤو بیر قروپ اینسانین - کوللئکتیوین داواملی اولاراق، مثلا، اینگیلیس، فرانسیز و یا آلمان دیلینده اونسییت ساخلاماسی اونون اینگیلیس، فرانسیز و یا آلمان منشالی اولماسینا دلالت ائتمیر. بونولا بئله، فیکریمیزجه، دیل اؤزونون ایشاره لر سیستمین بوتون شرطیلیلله یاناشی، منسوب اولدوغو ائتوسا او قدر یاپیشمیش، اونون خاراكتئریله او قدر موتیولنمیشدیر کی، آنالیتیک تحلیل سوپه سینده دیلدن ائتولوژی فئومئو کیمی بحث ائدیلمه سه، ائتوس نظریه سی هئچ جور مکمل اولما بیلمز .

بیر سیرا حاللاردا ائتوسلا اونون عضولری آراسینداکی اونسییت واسیطه سینین شرطیلیلینه نومونه کیمی، کیفایت قدر گئنیش یایلمیش ایکیدیللیلی و یا چوخدیللیلی گؤستریرلر کی، مسئله نین ماهیتینه واردیقدا بو، او قدر ده جیددی ثبوت دئییل. هر شغیدن اوول اونا گؤره کی، نه ایکیدیللیک، نه ده چوخدیللیک بو و یا دیگر خالق، یاخود میللت اوچون همیشه یئنگانه اولان آنا دیلی گئرچکلیینی شوبهه آلتینا آلا بیلمز .

ائتولینقویستیکا ائتوسشوناسلیغین ترکیب حیصه سی کیمی، گؤرونور، داها چوخ ائتوکولتورولوگیا ایله باغلیدیر کی، بورادا دیلین ائتوسداخلی اونسییت واسیطه سی اولماسی ایله یاناشی، ان مهم مدنییت عاملی و یا ماتئریالی اولاراق ایستیفاده ائدیلمه سی نظرده توتولور.

سیاسی موتیولرله ایضاح ائتمک، دئمک اولار کی، مومکون دئییل .

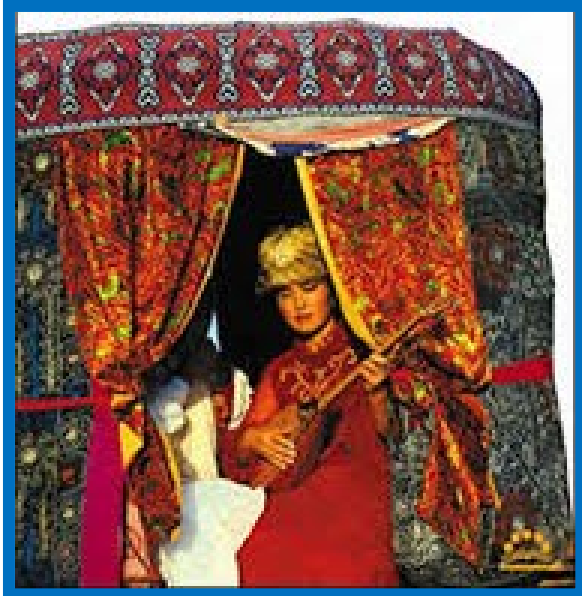
معین معنادا، ائتوسو اؤزونون مرکب ایستروکتورو ایله محض طبیعت یارادیر، بونولا بئله، اونوماق اولماز کی، ائتوس دا طبیعی شرایطین ایمکان وئردییی میقیاسدا اونو دیشدیرمیه، یاشایش اوچون داها الوریشلی وضعیته گتیرمیه چالیشیر. طبیعت کؤچری، یاخود اوتوراق ائتوسلار فورمالاشدیریر؛ چؤل خالقاری ایله داغلاردا، یاخود دنیز کنارلاریندا، یاخود دا مئشه لیکه مسکونلاشمیش خالقارین حیات طرزینی فرقلندیرمکله اونلارین یالنیز سوسیال یوخ، هم ده بیولوژی حادثه اولدوقلارینی اونوماغا هئچ زامان ایمکان وئرمیر .

ائتوسون گئنیش معنادا طبیعته موناسییتینی ایسه ایلك نؤوبه ده اونون ائتوقرافیاسی عكس ائتدیریر. ائتوقرافیا ائتوسشوناسلیغین عنعنوی ساحه سی اولسا دا، اوزون مدت موختهلیف خالقارین عادت-عننه لرینین داها چوخ قیده آیینماسی ایله کیفایتلندیییدن ائتوس نظریه سینین فورمالاشماسینا، دئمک اولار کی، آز شئی وئرمیشدیر. حالبوکی توپلانمیش ائتوقرافیک ماتئریالین سیستملی (و موقایسه لی) تحلیللی ائتوسون هم طبیعی (جوغرافی-بیولوژی)، هم سوسیال، هم ده هومانیتار-کولتورولوژی خاراكتئرنین قارشیلیقلى اؤیرنیلمه سی، بئله لیکه، ائتوس فئومئونین ماهیتینین آیدینلاشدیریلماسی اوچون بؤیوک اهمیته مالیکدیر .

بو و یا دیگر دیلین، اینکیشاف سوپه سیندن آسیلی اولمایاراق، تمثیل ائتدییی ائتوسون طبیعتینی، یاخود

خالقلارین مدنی، كۇچرلیرین ایسه گویا غیرى-مدنى اولماسى باره دكى گئنىش يايلىمیش يانلىش تصورلردیر . ائتنوسون دىنى منسوبىتى (دونيگاگۇروشو) اونون فورمالاشماسىندا اساس، بىر سىرا حاللاردا ایسه حلل ائدیجى عامللر سىراسىندا اولدوغوندان ائتنودىن شوناسلىق (ائتنورئلیگىيا) ائتنوسشوناسلىغىن عضوى ترکیب حصه سى حساب اولونمايدیر .

هئچ شوبهسىز، بو و یا دیگر دین تظاهورو ایلك باشلانغىچدا، دئمك اولار كى، يالنىز بىر ائتنوسون يارادىچىلىق محصولو و یا تشبوتو كىمى اورتايا چىخیر. مثلا، ایدوايزم يهودیلرین، خرىستیانلىق يونانلارین، اسلام عربلرین ایستعدادىنین (دونيگاگۇروشونون) محصولودور.

لاکین بو دا شېبه دوغورمور كى، مدنى، سوسىيال، سياسى كونتاكتلار دیگر خالقلاری دا مجبور ائتمیشدیر كى، گئنتىك باخىمدان «موللىفلى»ى اونلارا عایید اولمايان دینلری منیمسه سینلر. و بئله لیکله، ائتنوسلا دین آراسىنداكى موناسیبتلرین تامامیله شرطى اولدوغو قناعتینه گلمك مومكوندور كى، بونون دا ان سعجییهوى ثوبوتلاریندان بىرى كىمى عینى بىر ائتنوسون – تورکلرین تاریخ بویو موختلیف دونیا دینلرینی کیفیت قدر راحت قبول ائتمه لرینی، یاخود موختلیف ائتنىك منشالی خالقلارین (مثلا، يونان، اینگیلیس، فرانسىز، روس، گورجو) خرىستیان اولمالارینی گۇسترمك مومكوندور. باشقا بىر ثوبوت ایسه بىر ائتنوسون موختلیف تاریخی دۇورلرده سوسىيال-سیياسى شرايطین تاثیرى و یا تضیقى ایله دینینی دېشمه سى فاكتلاریدیر .

معلوماتدور كى، بو و یا دیگر خالقلین ائتنىك (مىللى) معنوى عالمى ایلك نۇوبه ده اونون سۇز صنعتینده تظاهور ائدیر.

میفولوگىيادان، فولكلوردان، ائپوسدان باشلاياراق يازىلى ادبیياتین ان مدرن ژانرلارینا قدر خالقلین ایدئیا-ائستتتىك تصورلری، ائتنوقرافىياسى و ائتنوپسیخولوگىياسى سۇز صنعتینین اۇزونه مخصوص قانونلاری ایله اینىكاسینی تاپیر. اونا گۇره ده ادبیياتدا، ائله جه ده اینجه صنعتین موختلیف نۇولرینده (خصوصیله تصویرى صنعتده، ایفاچىلىقدا) ائتنوسون مئنتال اوبرازینی هم درین، هم ده

اوست قاتلاردا آشكارلاماقلا اونون حاققیندا کیفیت قدر مومكمل تصور فورمالاشدیرماق مومكوندور .

شېبه سىز، مدنییت آنلايشینا ادبیياتلا، اینجه صنعتین موختلیف نۇولرله ياناشى، علم، تحصیل، دونياگۇروشو (ائتنىك تفكکورون مىقیاسى) و س. ده داخیلدیر كى، بو باخىمدان ائتنوسلار (خالقلار) ایلك دۇورلرده مدنى، یاخود باربار («وحشى»)، سونراكى دۇورلرده ایسه، داها يومشاق ترمینلرله، اینكىشاف ائتمیش، یاخود گئرى قالمیش اولماقلا ایكى یئره آیریلیرلار. دئمه لی، مدنى سویییه موختلیفلییى ائتنوسو يالنىز خارىجدن (موقاییسسه ده) دئیل، داخیلدن ده (بىر فننومئن اولراق) سعجییه لندىرن چوخ مهم گۇستریجیلردن بىرىدیر. لاکین اونوتماق اولماز كى، بىر سىرا حاللاردا بو و یا دیگر ائتنوسو ظاهیری علامتلىرینه – حیات اوکلادینا، مسكونلاشما جوغرافىياسىنا گۇره مدنى، یاخود غیرى-مدنى سايماق تشبوتلری اولموشدور كى، بونون دا ان پوپوليار نومونه سى اوتوراق

اثنوسون سوسیال طبیعتی اونون سیاسی خاراكتئیرینی اساس شرطیدیر .

و اثنوپولیتولوگییانین دا اساس آراشدیرما مؤوضوسو اثنوس-دؤولت موناسیبتلریدیر کی، بو باخیمدان، نظری اولراق، خالقار اوچ یئره بؤلونور:

۱) **موسقتیل دؤولتی اولانلار، ۲) دؤولتی یاریم موسقتیل اولانلار و ۳) دؤولتی اولمایانلار .**

عمومییتله، دؤولتچیلییین اثنوسون تاریخینده (و طالعیینده) نه قدر مهم حادثه اولدوغونو گؤسترن فاکتار ایچریسینده، فیکریمیزجه، بیرى داها اساس و یا اونیورسالدیر کی، او دا مکمل دؤولتچیلییی اولان خالقین اؤز ائتیک پوتنسیالیینی ماکسیموم رئاللاشدیرماق ایمكانی قازانماسیندان عیبارتدیر .

اثنوسشوناسلیقدا ائتیک علاقه لر پروبلئمی آکتوال اولدوغو قدر ده ایستراتئژی پروبلئملردن بیرى سایلا بیلر. هر شئیدن اوول اونا گؤره کی، آ) بو و یا دیگر اثنوسون اؤزونه مخصوص علامتلى دیگر اثنوسلارلا موقایسه ده (و علاقه ده) مئیدانا چیخیر، ب) دونیا بوتؤلشدیکجه اثنوسلاراراسی علاقه لر سرعتله اینتئسیولشرک، موختلیف سویه لرده اولدوقجا چوخلو کسیشن مقاملار یارادیر و ج) اثنوسلارین اثنوسشوناسلیقدا «سوپر اثنوس» آدلانان بیرلیکلرینه قدر درینلشن کونتاكتلاری مئیدانا چیخیر.

اثنوسشوناسلیق بیر علم اولراق یئنی فورمالاشسا دا، چوخ بؤیوک پئرسپئکتیولره مالیک اولدوغونو ثبوت ائتمیه، یقین کی، احتیاج یوخدور.

ضرورت ایسه اونون (اثنوسشوناسلیغین) آنلایشلارینی دقیقلشدیرمکدن، آکتوال پروبلئملرینی سیستملمشدیرمکدن و تدقیقات مئتودلارینی معینلشدیرمکدن عیبارتدیر کی، بورادا اساس علمی ایستیناد، بیر طرفدن، موختلیف خالقارلا بؤلونموش اینسان جمعیتینین بیزه آز-چوخ معلوم اولان بیر نئچه اون مین ایلیک تاریخینین آرختولوژی، ائتنوگرافیک، تئکستولوژی و س. تاریخیدیرسه، دیگر طرفدن، معاصر دونیادا گئدن زنگین (و مرکب) ائتیک پروسئسلردیر .

۲۰۱۵

لاکین او حاللار دا مؤوجوددور کی، دین بیر سیرا عامللرله بیرلیکده یئنی اثنوسون تشککولونه بعضا اهمییتلی تکان وئیر .

خالقارین تاریخینده چوخ مهم حادثه لردن بیرى اؤزونودرکین ائتیک یوخ، دینی منسوبته دایانماسیدیر کی، بو، دئمک اولار کی، بوتون اورتا عصرلر بویو بوتون اینکیشاف ائتمیش خالقارین تاریخینده موشاهیده ائدیلیلر .

اثنوسون پسیخولوگییاسی اونون هر بیر تیپیک اوزوونون خاراكتئیرینده اؤزونو بیلاواسیطه گؤسترمکله عموما اثنوس باره ده بیلیکلری گئنیشلندیریر، اونا گؤره ده اثنوسشوناسلیغی ائنوپسیخولوژی موشاهیده لردن، ائکسپئرمئنترلردن و علمی-نظری عموملشدیرمه لردن کناردا تصور ائتمک اولماز. هر هانسی خالقین پسیخولوگییاسی، اساسن، دؤرد منبع دن قیدالانیر:

- 1) **گئنئتیک بیوسفئرا، ۲) فورمالاشدیغی جغرافیایانین چوخ اسپئکترلی تاثیرى، ۳) قبول ائندیی دینین کانونلاری، ۴) ائتیک علاقه لر .**

ائنوپسیخولوگییا، هر شئیدن اوول، اثنوسون هم توپلوم شکلینده، هم ده تیپیک عضولرینین تیمثالیندا بو و یا دیگر حادثه یه تحت الشعور رئاکسییاسیندا تظهور ائدیر .

اثنوسوسیولوگییانین تدقیقات اوبیئکتی ایسه اثنوسون ایجتیماعی ایستروکتورو، جمعیت و اونون عضو (فرد) آراسینداکی چوخ طرفلی موناسیبتلردیر کی، بورادا عمومتیپولوژی خصوصیتلرین چوخلوغو ایله یاناشی، بیر اثنوس اوچون خاراكتئریک اولان مقاملار دا واردیر .

واسواسلیغین روانشناسی معالجه سی

OBSESSİV COMPULSİVE PSİKOTRAPY

دکتر روانشناس

حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

Dr.P.E.D HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK

یئرلرده میکروب قورخوسونو ایداره ائتمه یه کؤمک ائدجک .

غریبه سسلنه بیلر، لاکین قورخو ایله بیرباشا مشغول اولماغین بو یئنی اوسولو میکروبلارلا باغلی داها آز قورخو و یا وسوسه یارادیر. بئینینیز اؤیرنیر کی، کومپولسیو حرکتی دایاندرماقلا پیس بیر شئی اولمایاجاق .

یقین کی، بیرنجی دویمه یه توخونان دا چوخ عصبیلشجکسینیز. حتی بیر آز قورخا بیلرسینیز. بدنن آلیشما دئییلن بیر شئی اوچون حیرتامیز بیر قایلیتی وار و نهایت، زامانلا بیر شئی ائتمک ناراحتلیغی آزالداجاق. بو، سویوق سو حوضونا توللانماق کیمیدیر. ایچری توللادیغینیز زامان سو اولجه چوخ سویوق اولما بیلر. آنجاق بیر مدت سونرا ووجودونوز بونا اؤیرشدیی اوچون اؤزونو یاخشی حیسس ائدجک .

عینله، تئراپئوت سیزه معین مدت عرضینده عهده سیندن گلمه یه کؤمک ائتدیگده، ناراحتلیغینیز او قدر آزالاجاق کی، حیسس اولونمایاجاق و یا تامامیله یوخ اولاجاق.

سونرا تئراپئوت سیزه اینام قازانماغا و بیلششئل تئراپییا واسطه سیله کومپولسییالاری ایداره ائتمک اوچون خصوصی باجاریقلاری اؤیرنمه یه کؤمک ائده بیلر. بو سئانسلار عادتاً تخمیناً ۹۰ دقیقه داوام ائدن ۲۰-۱۵ معروض قالما سئانسن دان عبارتدیر .

OKB کونسولتاسیاسین دا کوقنیتوو تئراپییا عادتاً ۲۰-۱۵ سئانسدان چوخ آپاریلیر، هر سئانس ۶۰-۵۰ دقیقه داوام ائدیر .

تصور اوسولو

رئال حیات وضعیتلرینه داوام لی اولما بیلنلر اوچون بعضا ویزواللاشدیرما آدلانان تخییوله معروض قالما

تدقیقاتلار گؤستریر کی، معین پسیخوتئراپییا نؤولری، او جمله دن ایدراک داوانیش چی تئراپییا OKB معالجه سینده کؤمک ائده بیلر .

ان واجیب پسیخوتئراپییا اصوللارین دان بیری ایفشا تئراپییاسیدیر. بو شکیلده، OKB اولان اینسانلار وسوسنی تئیکله یین وضعیتلره یئرلشدیریلیر. تئراپئوت

(درمانگر) هئچ واخت سوروشمور سیزی ائتمک ایستمدینیز بیر شئی ائتمه یه مجبور ائدیر .

ایلك آدیم بوتون ایسترسلرینیزی و یا مجبوریتلرینیزی تصویر ائتمک دیر. سونرا سیزدن قورخو و ناراحتلیقلارینیزی ان یومشاق دان ان شدت لی سینه قدر پرپوریتئتلشدیرمینیز ایستنه جک. سونرا، تئراپئوت سیزی ان یومشاق شکیلده ایفشا ائدجک. مثلاً، او، سیزدن قورخمدان عمومی قاپینین دستینه توخونماغینیزی ایسته یه بیلر .

بونو ائتدیگدن سونرا درحال اللرینیزی یوماق ایستیرسینیزسه، تئراپئوت سیزدن بیر آز گؤزلمینیزی خواهیش ائدجک. بو صبری هر مرحله ده داها اوزون ائدجکسینیز و گئتدیگجه یوماق اوچون داها چوخ گؤزلمه لی اولاجاغینیز داها چوخ اوبیئکته معروض قالاغاسینیز .

زامانلا، بو تدریجن معروض قالما و گنجیکمیش رئاکسییا اللرینیزی یوماق قورخوسو اولمدان اجتماعی

جاواب بئله اولاي بيلير: «اونون آغلين دا بير شئي وار، اما نه اولدوغونو بيلميرم؟»

OKB-ده ايدراك تئراپيياسى دا منفى دوشونجه لرین ياشانماسينا دقت يئتيرير. اكثر اينسانلار بو جور فيكيرلر آسانليقلا رد ائتسه ده، ديگرلر بونو واجيب و دوغرو حساب ائدير. بونا گوره ده اينانجلارى اونلارى فرق لى رئاكسييا گؤسترمه يه و «من بئله بير دوشونجه يه صاحب اولدوغوم اوچون پيس آدامام!» دئيه دوشونمه يه وادار ائدير. آراشديرمالار گؤستيرير كي، منفى دوشونجه لرین واجيب اولدوغونا اينانماق و "پيس" دوشونجه لره صاحب اولماغا چاليشماق اصلين ده عكس نتيجه وئرير .

داورانيش تئراپيياسينين منفى جهتلىرى

داورانيش تئراپيياسى معالجنى تاماملان اينسانلارين تخميناً اوچده ايكي سى اوچون يوكسك تاثيرلى اولسا دا، اونون چاتيشمازليقلارى دا وار .

تأسف كي، ان پيس قورخولارلا اولشيمى نظرده توتان بو معالجه نؤوون ده بير چوخ خسته لر معالجه باشا چاتميش اونو ياريمچيق قويورلار. نتيجه لرى الدهه ائتمك اوچون ايسه تاپشيريقلار سئانسار آراسين دا يئرینه يئتيريلمه ليدير. عكس حالدا خسته ده ايسپئسييفيك ديشيك ليك اولما ياجاق و حتى اينسان معالجه يه پئسسيميست ياناشاجاق .

اوبسئسييف كومپولسييف يوزغونلوغون معالجه

اصولونون سئچيلمه سى ايله باغلى واجيب مقاملار

OKB اوچون داورانيش و يا ايدراك تئراپيياسين دان كئچمك معالجه پلانينين بير حيصه سى كيمي

ناراحتليغى آزالتماق و ايرليلمك اوچون فايده لى بير يول اولاي بيلير. ويزواللاشديرما واسطه سيله تئراپوت، تپييك بير وضعيته بير اينسانين ياشايا بيلجى ناراحتليغى اوياتماق اوچون بير سناريو ياراتماغا كؤمك ائدير .

ورديشى قايتارماق اوچون تعليم

بو مداخيله يه معاريفلنديرمه تعليمى، رقابتلى جاواب تقديماتى، سوسيال دستك، مثبت محكملنديرمه و تئز-تئز استراحت اصوللارى داخيلدير.

معاريفلنديرمه تعليمينه گوزگو قارشيسين دا ورديش و يا تيكنين تطبيقى، داورانيشدان اول و زامانى بدن حيسسلىرينه و خصوصى عضله لره دقت يئتيرمك، ورديش و يا تيكنين واختينى معين ائتمك و قئيد ائتمك داخيل اولاي بيلير. بو اصوللار موتيواسييالارين نئجه و نه واخت ياراديلديغى باره ده معلومات ليليغى آرتيرير و فرد داخيلين ده ديشمك اوچون گوج يارادير .

كوقنيتيو تئراپييا (شناخت درمانى)

كوقنيتيو تئراپييا دا سيزه بئنين سهو مئساؤلارى گؤندرديني باشا دوشمه يه و بو مئساؤلارى تانيماغى اؤيرنمه يه كؤمك اولونور. همچنين، بو آغريلار جاواب وئرمه يوللاريني اؤيرنه جك و اوبسئسيون و كومپولسييالارى آزالتماق دا تاثيرلى اولان اصوللاردان ايستيغاده ائدجكسينيز. كوقنيتيو تئراپييا خصوصى معنا و تجروبه لر يموزه دقت يئتيرير .

مثلاً، بير دوست تانيمادان يانينيزدان كئچرسه، اونون حركتيني سحو شرح ائده و "اونون سلام وئرمدى اوچون منى سئومير" دئيه دوشونه بيلرسينيز. و بلكه ده آلچالتما حيسى ايله فيكرينيزين چوخ واجيب و يا معنالى اولدوغونا اينانيرسينيز.

كوقنيتيو تئراپييا بو دوشونجه لردن اوزاقلاشماغا، ثبوتلارى داها ياخين دان گؤرمه يه و اؤزونوزه داها رئال و يا دقيق بير شئي سؤيلمه يه كؤمك ائدير. بو حالدا

ائتمه سینی و گونون ان آزی بیر ساعتینی آلماسینی طلب اندیر. اونلار همچنین تیکلری و یا دیگر مومکون داورانیش علامتیرینی آراشدیراجاق و اوبسئیسونلار و مجبوریتلرله باغلی فیکیر و یا اینانجلارین درجه سینی مذاکره اندجکلر .

پرووایدتر همچنین سیمپتوملارین نه قدر داوام ائندیینی سوروشاجاق. ۲۰۰۹-جو ایلده آپاریلان بیر آراشدیرمانین نتیجه لری گؤستردی کی، اوشاق لیقدا باشلایان اوبسئیسف-کومپولسیو سیمپتوملار چوخ وخت داها شدت لیدیر.

اوبسئیسف کومپولسیف پوزغونلوغون

معالجه سی اوچون بیر نئچه مصلحت

معالجه اولونمایان OKB سیمپتوملاری زامانلا پیسلشه و شخصی موناسیبتلره و حیات کئیفیتینه تأثیر ائنده بیلر .

البته کی، معالجه همیشه آسان اولمور. خصوصیله، بعضا معالجه ناراحتلیق و ناراحتلیق حیسسلرینه سبب اولا بیلر. آنجاق معالجه پلانینیزا صادق قالسانیز، یاخشی نتیجه لر ائنده بیلر سینیز .

معالجه نتیجه وئرمیرسه و یا درمانینیز خوشاگلمز یان تأثیرلره سبب اولورسا، حکیمینیزله دانیشین. تئراپوتین یاناشمالارین و یا درمان نؤولرینین سئچیمینه یئنیدن باخماسی لازیم اولا بیلر. سیمپتوملارینیزی و احتیاجلارینیزی آنلایان

اوبسئیسف-کومپولسیو مصلحت چی، پسیخیاتر و یا پسیخولوق طرفین دن وئریلمه لی اولان بیر قرار دیر. هانسی معالجه نؤوونه رعایت ائتمینیز واجب دئییل، آنجاق تئراپوتلره امکداش لیق ائتمه لی و ائو تاپشیر یقلارینی واختین دا ائتملی سینیز. پسیخوتئراپیادان اول اؤزونوزه آشاغیداکی سواللاری وئرین :

ان چوخ قورخدوغوم شئیلرله اوزلشمه یه هازیرام می؟

من بونو مالیشدیره بیلر می؟

۱۵ هفته یه قدر هفته لیک سئانسلاردا ایشتی راک

ائتمک اوچون لازیمی وخت آیرماغا حاضر ام می؟

هفته لیک گؤروشه گئتمکله یاناشی، گؤروش لر

آراسین دا ائو تاپشیریغی ائتمک ایستردیم می؟

تدقیقاتلار گؤستریر کی، اوبسئیسف-کومپولسیو مصلحتده یاخشی نتیجه لر ائده ائدن اینسانلار دییشمک اوچون یوکسک موتیواسیایا مالیک اینسانلار دیر. اونلار اؤز تاپشیر یقلارینا صادق قالیلار .

معالجه پلانینیزین بیر حیصه سی کیمی پسیخوتئراپییا آلماغا قرار وئرسینیزسه، تئراپوتینیزله راحت اولدوغونوزدان امین اولون. اگر یاخشی موناسیبت قورماغینیزا نیینسه مانع اولدوغونو حیسس ائدیرسینیزسه، بونو گوندمه گتیرمک دن چکینمیین. یاخشی بیر تئراپوت و یا مصلحت چی بو مسئله ی اونلارلا گوندمه گتیرمیینیزه شاد اولاجاق و بو مسئله لری حل ائتمه یه چالیشاجاق .

اوبسئیسف کومپولسیف پوزغونلوغو نئجه

تعیین ائتمک اولار

اگر سیزده و یا یاخینلارینیزدا OKB علامت لری وارسا، پسیخی ساغلام لیق تامیناتچینیزلا دانیشین. اونلار OKB تشخیصی قویا و ان ائففئکتیو معالجه نؤوونو تاپماق اوچون سیزیله ایشله یه بیلرلر .

OKB دیاقنوزو (تشخیصی) قویماق اوچون متخصص سیزه یاشادیغینیز سیمپتوملارین نؤولری حاقین دا سواللار وئره جک دیر. OKB دیاقنوزو عمومیتله سیمپتوملارین گونده لیک فعالیتینیزه تأثیر

کیلدلندیی و یا سوبانین سۆندورولدویونو متمادی اولاراق یوخلایین .
مجبوری سایما .

اوبسئسیونلارا ائوده نظارت ائتمک اوچون اوبسئسیون مصلحتی توصیه لری

OKB-نین موختلیف پروبلملرینین عهدہ سیندن گلمک اوچون ایستیفاده ائدیله بیلن بیر چوخ اؤزونه کؤمک ایستراتگیالاری وار و بو فعالیتلر تئراپییا سئانسلاری خاربیچینده آسانلیقلا حیياتا کئچیریله بیلر. آشاغیدا بو توصیه لر وئریلمیش دیر .

درین نفس

نفس آلمانیزا دقت یئتیرمکله، زئهنینیزین و بدنینیزین هارمونییاسی آرتیر و زئهنی شعورونوزا چوخ کؤمک ائده بیلر .

ذهنیللیک دقتینیزی جمعلمه یه کؤمک ائدیر و سیزی اوبسئسیف دوشونجه لردن اوزاقلاشدیریر.

همچینین، مئدیئاسییا ائتمی اؤیرنمک اوبسئسیونلاری داها یاخشی ایداره ائتمک اوچون اعلا بیر یول اولایبیر .

بوندان علاوه، گون عرضینده باش وئرلری قئید ائتمه یه چالیشماق ذهنینیز و بدنینیزله داها چوخ اویغونلاشماق اوچون ایده آل بیر یولدور. بونو ائتمک یالنیز بیر نئجه دقیقه چکه جک و بیر چوخ وسوسه لری آزالتماغا کؤمک ائده بیلر. قئید ائدک کی، بونون اوچون آردیجیل اولمالی سینیز .

کیفایت قدر یوخو آلین

OKB مصلحتلرینده، یاخشی یاتماغین معالجه ده چوخ تأثیرلی اولایبیلجی وورغولانیبیر. یورغون اولدوغونوزدا و یا ایشلرینیزی ائتمک اوچون آز انرژینیز اولدوقدا وسوسه علامتلی آرتیر .

استراحت اصوللاریندان ایستیفاده ائدین

عقللی مئدیئاسییا، یوقا، درین نفس و دیگر بو کیمی اصوللار دقتی آرتیرماق و ایسترس سی آزالتماق اوچون چوخ فایدالیدییر. بو مشق لری گونده لیک جدولینیزه داخل ائتمه یه چالیشین و هر گون ائدین .

قایغیکش بیر تئراپئوتله ایشلمک یاخشیلاشمانین آچاریدیر .

ان چوخ کوقنیتیو داورانیش تئراپییاسی هفته ده بیر دفعه تئراپئوتین ایش یئرینده سئانسلار آراسیندا ائوده مشق لره آپاریبیر. OKB چوخ شدت لیدیرسه، داها تئز-تئز سئانسلارا احتیاجینیز اولایبیر .

پراکتیک وسوسه ندیر؟

اوبسئسیونون ضرورتیندن و نئجه مصلحت گؤرولمه سیندن بحث ائتمیمیزه باخما یاراق، وسوسنین باشقا بیر واجب نؤوع اونون پراکتیک فورماسیدیر. آشاغیدا اوبسئسیون و مجبوریت آراسینداکی فرق وار .

اوبسئسیون، ناراحتلیغا سبب اولان تکرارلانان مجبوریت و یا ذهنی گؤروننتودور. عمومی سیمپتوملارا آشاغیداکیلار داخلیدیر :

میکروبو و یا چیرکلنمه قورخوسو .

جینسیت، دین و تراوما داخل اولماقلا، آرزو اولونماز قاداغان ائدیلمیش و یا تابو دوشونجه لری.

باشقالارینا و یا اؤزونه قارشى آقرئسیو (خشن) دوشونجه لر .

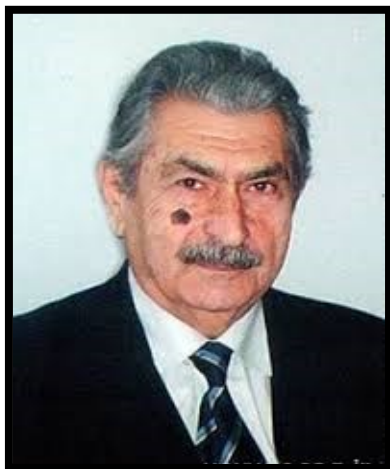
شئیلرین سیممئتریک و یا مکمل قایدادا اولماسی.

پراکتیک وسوسه بئییندن کئچن فیکیرلره جاواب دیر .

حدیندن آرتیق تمیزلیک و یا ال یوما .

اشیالاری کونکرئت و دقیق شکیده سفاریش ائتمک و تنظیملمک . تئز-تئز یوخلایین، مثلاً، قاپنین

سهراب طاهیرین «سئوگی سین ده ایتن قیز» رومانیندا خالق حیاتینین تصویری S.Tahirin "SEVGİSİNDƏ İTƏN QIZ" ROMANINDA XALQ HƏYATININ TƏSVİRİ

Sakibə Ələsgərova

ساکیبه العسگراوا

برگردان : دکتر حسین شرقی دره جک

ملاحظه لر یئرلی اهلینین دوغما یوردلاریندان کوتلوی شکیلده میقراسیاسینا، اونلارین مادی و معنوی ارثینین، تصروفات معیشتیه باغلی ائلئمنتلرین آرادان قالدیریلماسینا سبب اولور.

«س.طاهیر بوتونلوکده یارادیجیلیغینین وئریدی بیلگیلرله میلی-معنوی یادداشی، خالق دوشونجه سینده اولانلاری تقدیمه، پرنسیپلش دیرمه یه حساس لیق گؤستریر.

«وطنله سئوگی آراسیندا (شعیرلر و پوئمالار)»، «قونشو قیزین مکتوبلاری (پوئست و رومان)»، «امانت (پوئستلر)»، «لیریکا»، «سئوگی افسانه سی (شعیرلر و پوئمالار)» و س. اثرلری صنعتکارین گوروب-ایشیتدیکلرینه، قارشیلادیقلا رینا و مشاهدلرینه اساسلانماقلا بیر اسرارنگیزلیگی، میلی یادداشین موختلیف سفترالاریندا قلیبلمیش تصورلرین ایفاده سینه کؤکلنیر .

کشمکشلی حیات یولو کئچن ادیبین صحبتلری، ائلجه ده اثرلری اونون ائنسیکلوپئدیک ذکا صاحبی اولماسینین ان پارلاق نومونه سیدیر.

«وطن»، «گلجه یم من»، «من اود اوغلو آذربیم/ تورکم»، «قارداشیم»، «ال ساخلا»، «جاواب وئرسین تاریخ منه»، «زیره لر»، «الینی وئر منه»، «سسلییرم سنی آنا»، «قانلی درس»، «ساز»، «گؤیگؤل»، «قلم یولداشیم»، «تهران دا»، «اؤولاد حسرتی»، «بیز یئنه سوسوروق»، «قورخما،

س.طاهیرین «سئوگی سین ده ایتن قیز» رومانی شمال و جنوب جوغرافیاسیندا گندن پروسئسلرین عمومی آخارینی بیر ایستقامتده ائتوقرافیک مدنیتی، میلی-معنوی دیرلری عکس ائتدیرمک مرامی ایله خاراکتئریزه اولونور. میلی گئیملر، یئمک و ایچکییلر، خالق نقلیات واسطه لری، سنتکارلیق، یاشاییش مسکنلری، یاشاییش ائولری و اونون عمومی خاراکتئریستیکاسی آنلامیندا دولغون تصوور فورمالاشدیریر. «معلوم اولدوغو کیمی، خالقین تاریخی تکجه یازیلی منبعلرینده دئییل، ائلجه ده اونون عادت-عننه لرینده، احاطه اولوندوغو عالم حاقیندا دوشونجه و تصوورلرینده، اینام و اعتقادلاریندا، امک آلتلرینده، یئمیینده، گئییمینده، یاشاییش ائولرینده، هابئله قیبر عابده لرینده و قدیم مسکنلرینده، افسانه و ائپیک داستانلاریندا، روایتلرینده، ائتئوس طرفیندن یارادیلیب، اونو باشقالاریندان فرقلندیرن مدنیتین بوتون سفترالاریندا قورونور. سون زامانلار دونیادا، ائلجه ده اونون بیر حیصه سی اولان جنوبی قافقازدا، آذربایجاندا توغیان ائدن حادثه لر -میلی زمین اوزرینده باش وئرن مباحثه و

توتوب گۆز ياشیمی گیزله سم ده، يوخودا تئز-تئز آغلايیرام و سحر دوروب بالیشیمی ياش گۆرورم) سرت، دؤیوشکن، آغریلی و اومیدلی پوئزییاسیندا ياشادان دوستوموزو، قارداشیمیزی، «سهراب عمی» میزی من هئج وخت بو قدر دۆزوملو، گوجلو گۆرممیشم .«س. طاهیرین «سئوگی سین ده ایتن قیز» رومانی خالقین جانلی، ياشانان تاریخینین بوتونلوکده آذربایجان تیمثالیندا صحیفه لریدیر. بورادا تکجه جنوبی آذربایجاندا اولانلار دئییل، هم ده اونون شمال حیصه سین ده کی وضعیت یی بیر مومکملیکله یازیا گتیریلیر .

طالعین سرت روزیگاری آذربایجان جنوبلو، شمالی آغیر محرومیتلره دوچار ائتمیش دی و بو آجیلار، موجدیلر، اینقیلابلار همین دهشتلرین قانلی صحیفه لری اولاراق «سئوگی سین ده ایتن قیز» رومانینا گتیریلیر. اثرده کی ائپیک تحکینین دقت اؤنونه گتیردی حادثه لر، ائتنوگرافیک مدنیت، میلی-معنوی دیرلر، عائله مونساییتلری، سوسیال سفئرانین اوزلشدی حادثه لر و س. و س. بوتون طرفلرله پروبلملر آسپکتین ده ایمپریا هدفلرینه دایانان مورکبلش دیرمه لر، خالقین آغیر حیات طرزینه دوچار اندیلمه سینه باغ لانییر .س. طاهیر بوتونلوکده بونلارین شاهیدی اولاراق هم جنوبدا، هم شمالدا ياشانانلاری بیر یازیچی اولاراق اؤز طالعین ده گۆرموش، آجیمیش و اونون آرادان قالدیریلما سی یوللارینی موختلیف فورمالاردا گئنیش اودیتوریا یا تقدیم ائتمک مقصدین ده اولموش دور .

ائلچین ادیبین شخصیتینی خاراکتئریزه ائدرکن بیر مقامی دقت اؤنونه گتیره رک وورغولاییر کی، «سهراب طاهیر آذر آذره سلیمان روستم ده عمی دئییردی. حالبوکی، او، سهراب طاهیردن ایگیمی نچه یاش بؤیوک ایدی. سهراب طاهیر بیز یازیچی و شاعرلرین عمی سیدیر. او، شخصیتدیر». زنگین، کئشمکئش لی، هم ده مرکب لیکلرله دولو حیات یولو، اونون یارادیجیلیغی (پوئزییاسی، نثری، یوبلیسیستیکاسی) بونا نومونه دیر. «سئوگی سین ده ایتن قیز» رومانی سنتکارین جانلی مشاهده لرینه باغ لانییر.

ادی-مدنی موحیطین قیمتلندیرمه لری بوتون پارامئترده س. طاهیر یارادیجیلیغینی قیمتلندیرمه یه، ائتنوگرافیک زنگینلیک قاتلارینی ایفاده یه یوک لنیر .

گولوم»، «آیریلیق» ، «من گۆردوم»، «مملکتیم»، «بیر پارچا تورپاق»، «خالقیم»

و س. اونلارلا پوئتیک نومونه لری ایله بدیی نثری آراسیندا کی باغلانتیلار و دوشونجه سختملری عینی تصورو عکس ائتدیرمک کاراکتئریله سنجیه لنیر .

ای داغلاردان اوچا خالقیم،

یومروغونو اوچا قالدیر .

وور سوورولسون ظولمت گۆیه،

من آزادلیق شاعریم .

س. طاهیرین اوزلشدی حادثه لر، یاشادیغی آجیلار، آیریلیغین کؤنوللری داغلایان آمان سیزلیقلاری و بوتونلوکده آذربایجان بویو ياشانانلار، گئدن پرسوسلرین مرکب لیک تونو «من آزادلیق شاعریم» دوشونجه سین ی اورتایا قویماغا حساس لیک گۆستریر. من تیمثالیندا دئییلنر بوتونلوکده خالقین حاق سسینین عکس-صداسی اولاراق ائل-ائل، اوبا-اوبا مملکتی دولاشماقلا فاکتلاشیر.

س. روستمخانلی «آزادلیغا ایچیلن آند» مقاله سین ده بو مسئله لره کونکرئت فاکتلا، باش وئرلر تیمثالیندا مونساییتینی بیلدیره رک یازییر: «جنوبی آذربایجانلا سرحدین لاپ یاخینلیغیندا - لئریکده، رایون ضیالیلارینین توپلاشدیغی بیر مجلسده شعر اوخویوردو. باشینی قار آلمیش داغلارین، قیز یوردی، کؤمورگۆی زیروه لرینین او اوزو ساوالان ایدی؛ یوللاری باغلی اولماسایدی زیارتینه گئدجکدیک. لاکین دومان ائله قاتیلاشمیش دی کی، اون آددیم او یعنی گۆرمک اولموردو. بو دفعه سهراب طاهیر ایلک گنج لیک ایلرینه شاهید لیک ائتمیش «داغلار گۆزه لی» ساوالانی، هئج اولماسا، اوزاق دان-اوزاغا گۆرمک ده نصیب اولمادی .

سرحدده - عمورلوک درد و فاجعه سینه، اوشاق لیک دونیاسینین او تالیلی خاطره لرینه، ایراندا قالمیش قارداشلارینین، قوهوملارینین اورک هاواسینا یاخینلاشدیقجا سهراب طاهیر قلمنک دنسه، سانکی طالعین آجیغینا داها دا شن، نیکبین، ووقارلی گۆرونوردو. وطنین فاجعه سین ی قیرخ ایلدن بری اؤز شخصی طالعین ده، آناسیز، آتاسیز، قارداش سیز ایلرین ده هامیدان گیزلی اورینه آخیدیلان گۆز یاشلاریندا (بیر دفعه سهراب طاهیر صحبت ائلمیش دی کی، اؤزومو بو قدر توخ

موناسیبتلرینی، داورانیش تصورلرینی سیرالاییر. «معلوم دور کی، بایرام باشلاندا ائو ایشلری سھمانا سالیندیقدان سونرا بایرا چیخیر، تونقال قالاییر و اینسانلار نۆوبه ایله تونقالین اوستوندن توللانیرلار و دئییرلر «آغیرلیغیم-اوغورلوغوم، آزاریم-بئزاریم اودلارا». خالق اؤز ائتیک، میلی خصوصیتلرینه اویغون اولاراق بو بایرامدا مراسیملر تشکیل ائدیر. سمنی گۆیتمک، یومورتا رنگلمک، یاخشی خۇرکلر بېشیرمک، یئددی نؤو یتمک حاضرلاماق، سحر ائودن چیخاندا گئری اییوش دؤنمک، گۆی گورولداپاندا آرخاسینی دیوارا سؤیکمک و س.». بونلار و س. طاهیرین سئوگی سینده ایتن قیز» رومانینین وئردیی بیلگی آرخایک یادداش دان گونوموزه داشینانلارین ایفادهسی اولاراق میلی-معنوی دیرلرین آپاریجیلیغینی سرگیلییر. سکیننن ائوکی حرکتلری، بایرام حاضرلیغیندا ائتدیکلری و دئدیکلری بونون نومونه سیدیر .

سکینه نین اوغلو جعفره وئردیی تربییه امکنورلیک، ایشگوزارلیق، بؤیویه حؤرم، معنوی دیرلرین اوجا توتولماسی و س. کیمی مسئلهلری آشیلماق اوچون هارونون ائتدیکلری موقابیلینده دوشدوبو وضعیتی دقت اؤنونه گتیریر: «سؤزه باخمایانین، دینچ اوتورمایانین، آغساققالینا، آغبیرچیینه دال چئویرین ائله حالی هارون کیمی اولار». آناسینین دجللیک اوستونده جعفری وورماسی «دینچ اوتور، آی شیطان بالاسی» ایفادهسی و الینده کی شیشله جزالان دیرماسی محض تربییه اؤرنی اولاراق جزالان دیرمانین بیر پرنسیپ اولاراق متنده اؤزونه یئر آلماسیدیر .

جعفرله عمیسی اوغلو نیازین آراسیندا اولان مباحثه، یئرلرینین داغیدیلماسی، اکین ساحه سینین پیس وضعیته سالینماسی، میرسمینین (نیازین داییسی) اوودان قایدارکن وضعیتی گؤروب قیمتلن دیرمهسی، عدالت لیلیک و اویئکتیولیک موقوعییندن چیخیشی دبیقتچکیجیدیر. میرسمی ائتدیکلری موقابیلینده باجیسی اوغونو جزالاندیریر (اونا بیر شیلله وورور). عائله ضدیتلری کونئکستینده اولانلارین باشیندا رحیمین آروادی نوا دایانیر. قارداشی میرسمی بونلارین سون اولاراق پیس نتیجه لره گتیریب چیخاراجاغینی سؤیلییر. نوا ایسه هئچ نیه اهمیت وئرمه ییب اری رحیمی جاوادین

اولدوغون دان خبر وئیر. بو بیر ایستیقامتده یارانان بدیی نومونه لرین مؤوضو، موندریجه فرق لیلیکلرله باغیدیر. و موحیطین کیفایت قدر زینگی نلیکله سجییه لئمه سیندن خبر وئیر. آذربایجان ادبی موحیطینین آیری-آیری دؤنملرده کی تاریخینه فیکیر وئردیکده، ائلجه ده ادیلریمیزین موختلیف عصرلرده حیات قاینارلیغی ایله باغلی قناعتلرینه دقت یئتیردیکده بونو آیدینلیقلا گؤروروک . «ص. طاهیرین» سئوگی سینده ایتن قیز» رومانین بدیی دوشونجین ایفادهسی اولاراق ائتیک مویینلین هانسی سوییه ده ایفاده سینی بیر فورما اولاراق عکس ائتدیرمک باخیمین دان نومونه یه چئوریلیر .

باش وئرن حادثه لر سببیندن هارونون سوپوق قیش گونون دن بیرینده ائودن گئتمه سی و یئددی ایل اوندان خبر چیخماماسی میشت زمینینده یاشانانلار باغلانیر. سئویدی سرویناز اره گئتمیش، اوچ اوشاغی واردی. هارون ایسه طالعییه باریشیب باشقا بیر حیات یاشامالی اولموش دو. جاوادین عائله وضعیتی، سکینه ایله بیرگه یاشاماسی و اوشاقلاری جعفر و جواهر، هارونون بو ائوه پناه گتیرمه سی و س. مسئله لر طبیعی و رئاللیق کاراکتری ایله ائلات سوییه سینده یاشانانلاری دقت اؤنونه گتیریر. اوشاغین آد گونو و موختلیف بایراملاردا بېشیریلن یتمکلر و بایراملارلا باغلی وئریلن معلوماتلار و کاسیبلارلا پای بوتولوکده ائلات تصورونده کی یاشام طرزینی، اخلاق، داورانیش نورماتیلرینی احتیوا ائدیر. جعفرین موللا مکتبینده اوخوماسی، کیتاب اوخوماغا هوه سی و باجاریغی ایله سئچیلمه سی، تحصیل ایللرله باغلی بیلگی لر تحصیل سیستمینی و اونون کاراکتری نی نظاملایر. جاوادین ائوی حاقیندا وئریلن اینفورماسییا اون دوققوزونجو عصرین سونلاری و ایگیرمینجی یوزیللین اولینده کی ائو تیکمک عادتلرینی، ائوده اشیالارین نیظامی، عائله موناسیبتلرینده کی کوتساللیغی فاکتلاشدیریر .

خالقین عادت-عنعنه سی، معیشتینین تصویری باخیمین دان دبیقتچکیجی مسئله لردن بیر نووروز بایرامی ایله باغلی ائپیزودلار و روماندا اونون تقدیمی مسئله لریدیر. سکیننن (جاوادین حیات یولداشی) نووروز بایرامی ایله باغلی گؤردوبو ایشلر، حاضرلیغی، بایراما قدرکی ایشلری و س. خالقین مراسیم مدنیتی، توره

«آغاجی» نین کۆلگه سینین سوروندوبونو گۆردو و بیر آز چاشان کیمی اولدو». یازیچی دوشونجه سینده سیمووللاشمانین آخاری تکجه پیشوری حرکاتی دۆنمینین حادثه لری باخیمیندان اولانلاری اهاत्मیر، هم ده بو موجهیدلرین سئوگی طالعیینده کی یاشانانلاری دقت اؤنونه گتیریر .

روماندا دیققتچکیجی مقاملاردان بیرسی خالق تبابیله باغلی ائپیزود و احوالاتلارین اؤزونه یئر آلماسیدیر. امیوشاقلاری آراسیندا مباحثه زامانی جعفرین دالغینین زربه دن زده نلمه سی عائله ده ناراهاتلیغا سبب اولور. آناسی اونو دودولداشی دئییلن یئر آپارماسی، اورادا قارا داشین معجزه سینه ایناناراق دیلک توتماسی و قارنینی همین داشا سورتمه سی ائپیزودو خالق حیاتینین رنگارنگلیینده اؤزونو گۆسترین اینام و اثتیقادلارین یئرینی سرگیلییر. بورادا ایکی آت آیاغینین ایزی همین اینامی و قدیم لیگی دقت اؤنونه گتیریر. بوتون بونلار س. طاهرین «سئوگی سینده ایتن قیز» رومانینا تصادفی گلیمیر. شیماللی، جنوبلو آذربایجانین، ائلجه ده تورک خالقلارینین دوشونجه سینده اؤزونه یئر آلمیش تصورلره باغلانیر .

معلوم اولدوغو کیمی، «بدیعی دوشونجه ده گنیش هجملی اثرلرین یارانماسی مرکب پروسئسیدیر. یازیچینین، سنتکارین حیات حادثه لرینی قیمتلندیرمه و تدقیق باجاریغی ایله اؤلچوله بیلر. بو، فیکریمیزجه، آنجاق بئله دیر. چونکی سنتکارین بئله اثر یاراتماق مسئله سینه گلیشی بیردن-بیره باش وئرمیر، تدریجلیکله اولور. کلاسیکلرین یارادیجیلیغی یولونو ایزلیدیکده ده بو بئله گۆرونور». سهراب طاهر ده بؤیوک یارادیجیلیق یولو کئچمیش سنتکار کیمی محض مؤوضو سئچیمینده و اونو جانلان دیرما اصولونون (هم ده فورمانین) تاپیمیندا همیشه اوغورلو سئچیم ائتمی باجاریغیدیر. «سئوگی سینده ایتن قیز» رومانین بونون باریز گۆستریمی سیدیر. بورادا خالق حیاتینین بوتون کومپانئنترلی بیر زرگر دیققی لیگی، ایناندیریجیلیغی و سنترک قایه سینین اورتایا قویا بیلمه ایمکانلارینین موکمملیگیله ایسپئسیفیکلشیر .

عمومیتله، آذربایجانین جنوبلو و شیماللی ایکی یوز ایللیک زامانی احاطه له یین یاخین تاریخی آجیلارلا،

(قارداشینین) باغینا آلم اوغورلوغونا گۆندیریر. بؤیوک مباحثه لردن سونرا رحیم راضی اولور. عائله موناسیبتلری کسکینلشیر و میرسمی باجی سینین (نونای) یاخشوی تانیدیغی اوچون حادثه یئرینه گلن ده اولانلارا گۆره جزالاندیریر. توفنگی قالدیریب اونو وورور، اجدادینا دا، عائلنه ده لکه سن دئییر. جعفر، آروادی سکینه آلمانین اوغورلانماسیندان شوبه لندیینه گۆره رحیمه و نوایا «قورانا آند ایچ» دئییرلر. بوتون بونلار عائله موناسیبتی تیمثالیندا یاشانانلاری، ایریلیین، خیانتین، آرتیق سؤز-صحبت یاراتمانین هانسی نتیجه لره گتیریب چیخاردیغینی دیققی لیکله گۆستریر. داها دوغروسو، جزالاندیرما بیر داورانیش نورماسی اولاراق متنده اؤزونه یئر آلیر .

اثرین حادثه و ائپیزودلار قالدیرئاسیندا اوبرازلار خاراکتئرلیک خصوصیتله باش وئرن عدالت سیزلیکلره اعتراض مؤوقعی نومایش ائتدیریرلر. عقیده و شیرعلی تیمثالیندا اولانلار بونون موهوم بیر حیسه سیدی و سئوگی سینده ایتمین رئاللیق منزه سیدیر. «عقیده ایله شیرعلی یئنه ده گۆروشوب باش کوجه ده گزیشیردیله. ائلچی گۆندرمک و اونو خسروشها آپارماق عشقیله چیرپینان شیرعلی اؤزو ده پیس وضعیتده قالمیشدی، عائله سینین ده بو وضعیتده قویوموشدو. عقیده اونا تسللی وئیریدی :

-نیه تلسیرسن، قبابقدا هله چوخ ایشلریمیز وار .
-من سنی ایلك گۆروشده سئومیشم. او واخت سن منه اینانمیردین، ائلچی بیزیم سئوگیمیزی بیر آز دا گوجلندیره جک. بو دا بیر مرحله دیر، اولمالیدیر .
-تلسمه، شیرعلی. عائله قورماق دؤولت قورماق کیمی بیر ایشدیر .

-بس اوندا منیم گوناھیم ندیر، عزیزیم؟ - دئییه شیرعلی کوسولو سسینی اونا ائشیتدیردی .

-سنین گوناھین تلمکده دیر. والسلام .
شیرعلی بو سفر ده اؤز طالعی ایله رازیلایشیب آیاق ساخلادی .

-اما ظالم قیزی سولدوزدا قیامت ائلدین، ها. اوریمی یئمیشدیم. بونلاری ترس اییه دئییب سن؟

-بوخ، دئمک ده لازیم دئییل .
اونلار فراریگیلین بؤیوک داروازاسی قباغیندا ایریلدیله. بو زامان عقیده اونون گۆزلرینین بیکلرینده «آزادلیق

دئىكىلىرى بوتون پارامىتىرلەردە آزادلىق موجدانلەسىنى، خالقىن پهلوى ايستىدادينا قارشى آياقلاشماسىنى يوكسك صنعت اينتلتلك سىياسى ايله گلهجه يه اؤتورمە يه يوكلىنير .

خالق اينام و اعتىقادلاريندان گلن دوشونجه يه باغلانان «آزادلىق آغاجى» نين قورو و ياشيل اولماسىنى سيموولىكاسى سئوگى سىن دە ايتن قىزىن حيات و موجدانلە كونسئپتىنى، اونون عمومى سيموولىكاسىنا داپانان رنگ تيمثاليندا اولانلارى دقت اؤنونه گتيرمكلە باش وئرن پروسئسلىن ماهيتينه ايشيق توتور. معلوم اولدوغو كىمى، «چاغداش زامان رومانى بير «دنيا مودىلى» كىمى قاورياير. ايندى رومانى ائپىك نؤوون ژانرى حساب ائدن علمى مۇقع گئتدىكجه داها آرتىق قوه دن دوشور. بونون عوضينده ايسه اونون «دؤردونجو ادبى نؤع» كىمى دركىنه مئپىل و مارق آرتير. فيكرىمىزجه، «رومان سربست فورمادير» تىزىسىن ادبى دؤوريه ده اؤزونه كيفايت قدر داواملى مۇقع قازانماسى دا رومانى «ئپىك نؤوون ژانرى» قلىبين دن چىخارماغا دوغرو ايستىقامتلىب. اصلينده رومانين خصوصى بديعى تفككور نؤوع ايله - رومان تفككورو ايله يازيلماسى طلبىنين اؤزو ده عصرلر بويو رومانى فرقلى ايدراك حادثهسى كىمى فهم ائتمىن علامتيدير». تنقىدچىنين اورتايا قويدوغو بو كونسئپسىيا ديگر ايستىقامتده دنيا دوزىن ده گئدن پروسئسلىر موسطويسىن ده آيدىنلاشما ايله دقت اؤنونه گلير. «محللى مۇوضولاردان مىللى پروبلئملىرىن هرطرفلى اينكىشافىنا، بشرى، قلوبال مسئلەلرلىن ايدراكىنا دوغرو حركت آذربايجان رومانى اوچون ده سعجىوى جهتلره چئوريلير» تصورو بوتون سوييهلرده كلاسيك ائپوس مفكوره سىن دن گلنلىرى احاطەلمك گوجو و سيمپاتىياسى ايله سجيىلنير .س.طاهير ده «سئوگى سىن دە ايتن قىز» رومانين دا عىنى دوشونجه يه و آذربايجان مىقياسىن دا باش وئرنلىرىن سىتواسىيا مركبلىينده ياشانانلارا حساسلىق گؤسترمكلە چاغداش ادبى-مدنى پروسئسە اؤز تۇهفەسىنى وئيرير .

بديعى-ائستىتتىك ايدەل، يانرىن تكاملو موختليف علاهلرلە بوتون زامان كسىكلرىن دە اؤزونون مۇوجودلوق و ايمكانلارنى اورتايا قويور. آذربايجانين شىمال و جنوب سوييه سىن دە گئدن پروسئسلىر، ايمپىرىيا مفكوره سىن

قارشيدورما، موجدانلە و اينقىلابلارلا دقت اؤنونه گلير . س.طاهير بونلارى اؤز ايچىن دە (حياتيندا) ياشامىش شىخ كىمى مركب، آيرىلىق، حسرت دولو بير عؤمور يولو كئچمىش دير. «سئوگى سىن دە ايتن قىز» همىن يولون داها اولكى دؤنملىرىن باشلايان تارىخىنى روس شووينىزمىن و ايران موستىدلىينىن بشرى ايدەلارلا قوروب-ياشاين بير خالقى فاجعەلرە سوروكلمكلە ايستراتئژى ايدارچىلك و اسارت آلتىن دا ياشاتما كورسونو ايشلمىش دى. بو رومان دا دا عىنى حادثەلر چتىن گوزران، آغير حيات شرايطى، قارشيدورمالار و س. باخيمىندان اساسلى بير فاكئورا ايله سجيىلنير. «اوزاق دان گوللە سسلىرى ائشيدىلىردى. شىمالدان اسن شاختالى كولك پيشورىن اوتاغىن دا سرگردان حالدا وييلدايىردى. فيرودين ابراهيمى بو اوتاق دا تك اوتورموشدو. قاپى دؤيولن دە او آياغا قالخدى. قاپى آچىلدى. سويوق دان بوروشموش آرىق بير قادين قاپىدا گؤرون دو. الين دە ايكى قورو بوداق واردى .

يولداش ابراهيم، سىزدن خواهىش ائديرم، بو بوداقلارى پيشورى يولداشا چاتدىراسىنيز، - دئيه عقيدە قوروموش بوداقلارى ميز اوستونه قويدو .

ابراهيم قورو آغاجلارلا دقتلە باخدى و دئدى :

-بو ندير، نه دئمك دير؟

عقيدە ساكيت و متانتلە دئدى :

-بو «آزادلىق آغاجى» نين قوروموش بوداقلارىدير. بو آغاجىن ياشيل بوداقلارنى الين دە ساخلايان دا بوتون آرزولارينا چاتىرسان، اونون قوروموش بوداغىنى الين دە ساخلاسان گؤزگورونمز اولورسان .

فيرودين آغاجا بير دە دقتلە باخدى و تعجبە دىندى :

-بىزيم دە «آزادلىق آغاجىمىز» گول آچمىش دى. آنجاق بىلميرم بو بئلەر هارادان اسدى .

عقيدە يورغون اولدوغون دان دانىشا بىلميردى. او سانكى سؤن گوجونو يىغىب دئدى :

«آزادلىق آغاجى» قانلا سوواريلير! بئلە اولدوق دا او گول آچير. اونون گول آچماسىنى اوتوز ايل گؤزلمەلى سن». بؤيوك بير تارىخى اؤزون دە سرگىلەين رومان بير ايستىقامتده س.طاهيرين دنياگوروشونو، حياتا باخيشىنى، ياشايدىقلىرىنى دقت اؤنونه گتيرير. پيشورىن شاگيردى عقيدە نين (لوغمان آغانين قىزى عقيدە)

-بیز ناکام قالدیق قریبه! منیم سئوگیم لایق سئوگی ایدی .

عقیده یوخولو حالدا اونا جواب وئردی :

-آزادلیق آغاجلاری» هم ده ناکام قالمیش سئوگیلرین لایلاسی ایله گۆیریر، عزیزیم! «س.طاهیرین یارادیچی ایستعدادی و اونون کئچیردی عؤمور یولو بیر ایستیقامتده همین پروئسسلرین ایشتیراکچی سی و اؤنجولریندن بیر اولاراق روماندا موختلیف سیتواسیالاردا، پسخولوژی گرگینلیکلرده، باش وئرن حادثه لرین سونلوقونون اول بیلجی آجیلارینین دقت اؤنونه گلمه سینده و صحبتلرده (عقیده ایله شیرعلینین صحبتینده) اؤزونو نوماییش ائتدیریر. شیرعلینین میلی موجاهید کیمی آپاردیغی مباریزه «آزادلیق آغاجی» تیمثالیندا سیموولاشمالارا، متنافوریک درکه، اوست و آلت قاتدا ایشاره لهنمه لره حساس لیق گؤستمکله هم ده اوپانیشلاری، میلی اؤزونودرک سویه سینده سئوگییه و اونون شوورالتی قاوامیندا شیره لنن دیرلرده اؤزونو نوماییش ائتدیریر. سون اولاراق خالقین یاشارلیغینا باغلانماقلا میلی اوپانیشلاری زوروری ائدیر .

سهراب طاهیر «سئوگی سینده ایتن قیز» رومانی آذربایجان رومان آرسئنالینین سرگیلیدی تصور سویه سینده خصوصی بیر موکمملیکله دقت اؤنونه گلیر.

خالقین ائتئوقرافیک زنگینلیکلرینی، تاریخی، میلی-معنوی مدنیتینی بیر بوتؤو اولاراق عکس ائتدیرمک کاراکتیری ایله فاکتلاشان بو بدیعی نومونه تکجه بدیعیلیک موستوی سینده اولانلارلا محدودلاشمیر، اونون ژانر آرسئنالی هم ده تاریخیلیک موستوی سینده اولانلاردان چیخیش اتمکله خالقین یاشادیقلا رینی، ائتئوقرافیک زنگینلیینی بیر بوتؤو اولاراق عکس ائتدیرمک گوجو و ایمکانلاری ایله حادثه سویه سینده اساس لی تصور فورمالاشدیریر. «آزادلیق آغاجی» نین ایسه زامان تانیمادان گؤیرجی اومودینه کؤکلنیر. گئنئولوژی سیستمی ایسه خالقین زنگینلیینه، اوجالیق ایده آلینا، جاهانشومول دؤولت قورماق تصورلرینه دایانیر .

اورتایا قويدوغو موناسیبت و ایستراتئگییا موختلیف سویه لرده اولان باغلانتی و اوپانیشلارلا تکرارلانمالاری دقت اؤنونه گتیریر. ماراغا، تبریز، زنجان، خوی، سلماس، اورمییه، اردبیل بویو یاشانان اوپانیش و حرکت لیلیک شیمالدا گنجه، ناخچیوان، باکی، شکی، لنکران میقیاسیندا حرکت لیلیگی قاجیلماز ائتمیش دیر. «آزادلیق آغاجی» نین یاشیل اولماسی تصور ستار خان، خیابانی، سید پیشوری تیمثالیندا (و رهبرلینده) بابکدن، قوچ کوراوغلودان گلن قهرمانلیغین تکراری اولاراق مین ایللره چاتان اوپانیشی، موجدیلنی و جاهانشومول دؤولت تصورلرینه کؤکلنمکله باش وئرنلره قارشى موجدیلله آپارماق (هم ده آپارا بیلیمک فلسفه سین) دقت اؤنونه گتیریر. شیرعلی «آزادلیق آغاجی» نین بوداقلاریندان قیریر و پالتوسونون قولتوق جیبینه قویوردو. اولناری عقیده یه هدییه آپارماق فیکرینده ایدی. ناکام بیر سئوگینین سون یادیگاری کیمی .

شیرعلی داغلاردان تپه لردن آشا-آشا، قار تپه لرینی یارا-یارا ۳۰ ساعت یول گلمیشدی و نهایت تبریزه چاتمیشدی. اورادان دا مشهدی عزت چایچیسینا گلمیشدی. چایخانا باغلی اولدوغوندان عقیده گیله یول آلمیشدی .

-من سن دن چوخ نیگاران ایدیم. نه یاخشی گلدین .

ایرلی قولتوق جیبینه ال آتیب دئدی :

-من سنه، قریبه «آزادلیق آغاجی» نین قورو بوداقلارینی گتیرمیشم. بو میراغانین بیزه سون یادیگاری دیر. گلمیشم سنی آپارام .

اونلار کوچه یه چیخدیلار. شیرعلی شئشگیلاندا آیاق ساخلادی و «آزادلیق آغاجی» نین بوداقلاریندان عقیده یه وئردی .

عقیده آغاجلاری اوندان آلدی و بیردن دئدی :

-بوندان پیشوری یولداشا دا چاتدیرمالییق. یانلاریندان کئچن آدمالار و سلاح لی دسته لر اونلاری سایمیردیلار. ائله بیل بو ایکی آدمای گؤرموردولر .

شیرعلی سونونجو قورو بوداغی جیبیندن چیخاریب دوداقلارینا سیخدی و دئدی :

«-آزادلیق آغاجی» قانلا سوواریلما لیدیر .

عقیده :

-من سنی باشا دوشورم، شیرعلی .

شیرعلی توتقون و گیللیی حالدا دئدی :

وجه تسمیه سولدوز و نقده (۱-جی بولوم)

Sulduz və Nəqədəh Adlarının Etimologiyası və Toponim Araşdırması (1-ci bölüm)

۱۹۸-۲۰۱). باسکین *Baskin* (۲۰۰۸) تأکید می‌کند که برتری جمعیتی در منطقه آذربایجان غربی «بر پایه جمعیت ترک‌زبان شکل گرفته است» (صص. ۱۱۲-۱۱۸). (- Bkz: Tapper 1997; Golden 2011; Baskin 2008. [206][103][148])

به‌طور مشخص، هرگاه سخن از این ناحیه آذربایجان، یعنی از نقده و سولدوز به میان آید، بی‌اختیار نام ایل و قوم قراپاق نیز در ذهن تداعی می‌شود. به بیانی دیگر، نام‌های نقده و سولدوز به‌گونه‌ای جدایی‌ناپذیر با نام قراپاق پیوند خورده و مرتبط است؛ به‌گونه‌ای که می‌توان گفت تصور نقده و سولدوز بدون قراپاق و به همین صورت، تصور ایل قراپاق بدون نقده و سولدوز امری ناممکن است.

هینس *Hinz* (۱۹۵۲) گزارش می‌دهد که ایل قراپاق در منطقه ارومیه-سولدوز «در طول سده‌ها، مؤلفه اصلی و تعیین‌کننده ساختار اجتماعی ترک‌تبار» بوده است (صص. ۱۴۱-۱۴۷).

سویتوخوفسکی *Swietochowski* (۱۹۹۵) اشاره می‌کند که قراپاق‌ها در منطقه آذربایجان «یکی از قبایل حامل هویت منطقه‌ای» به‌شمار می‌آیند (صص. ۲۲-۲۳). **امان‌اللهی** *Amanolahi* (۲۰۰۵) تأیید می‌کند که منطقه سولدوز-نقده به‌طور تاریخی «به‌عنوان هسته‌ای پایدار از اسکان ترک‌زبانان» باقی مانده است (صص. ۶۴-۶۸).

بنگرید به *Hinz 1952; Swietochowski 1995; Amanolahi 2005. [174][204][141]*. **مینورسکی** (۱۹۵۳) تاریخ سکونت‌گاه‌های باستانی واقع

Xudafərin 250 (2026) خداآفرین ۲۵۰ - تیر - ۱۴۰۵

Yazar :

Fərhad Cavadi Yekan Sədi (Abdulla oğlu)

Urmiya şəhəri / May- 2018

مؤلف : فرهاد جوادى یکان سعدى (عبداله اوغلو)

اورمیه شهری ، اردیبهشت ۱۳۹۷

شهر نقده که یکی از شهرهای مهم ناحیه غربی آذربایجان به‌شمار می‌رود، در عین حال دارای پیشینه‌ای کهن و تاریخی غنی است. ناحیه‌ای که این شهر در آن واقع شده است، در کل با نام «سولدوز» شناخته و نامیده می‌شود. در این بخش از آذربایجان، یعنی در شهر نقده و ناحیه موسوم به سولدوز، همانند سایر نواحی آذربایجان، در کنار دیگر طوایف ترک، ایل و قوم ترک‌زبان و ترک‌نژاد قراپاق نیز ساکن است. البته باید یادآور شد که علاوه بر ترکان قراپاق، در نقده و منطقه سولدوز نیز مردمان غیرترک‌گردد سورانی حضور دارند که اگرچه در شهر و روستاها در اقلیت هستند، اما همراه و در کنار اکثریت قراپاق‌ها و دیگر مردمان ترک‌تبار زندگی می‌کنند.

تاپر *Tapper* (۱۹۹۷) خاطرنشان می‌کند که ایلات ترک نیمه‌کوچ‌نشین، از جمله قراپاق و شاهسون، «از اوایل قرن نوزدهم میلادی به‌طور متراکم در حوضه دریاچه ارومیه مستقر بوده‌اند» (صص. ۵۴-۶۱). **گلدن** *Golden* (۲۰۱۱) ساختار اتنوژنتیکی قراپاق‌ها را «حاصل ترکیب مؤلفه‌های اوغوزی و قیجاقی» تعریف می‌کند (صص).

تا امروز، در باب نقده-سولدوز و ایل ترک قراپاق، داده‌ها و اطلاعات متنوع و گوناگونی از سوی نویسندگان و محققان مختلف ارائه شده است. از جمله این پژوهشگران می‌توان به افراد زیر اشاره کرد:

۱. مهدی رضوی - *ایل قراپاق (تاریخ، آداب و رسوم، فولکلور و مونوگرافی)* [۲]
۲. فرود خسروی چپانه - *تاریخ ایل قراپاق* [۳]
۳. عیسی یگانه - *نگاهی به تاریخ و فرهنگ ایل قراپاق* [۴]
۴. یوسف قهرمان‌پور - *فرهنگ عامه ایل قراپاق* [۵]
۵. حاج اسمعیل نبی‌یار - *آذربایجان و سولدوز* [۶]
۶. و در نهایت اسفندیار حاجیلو - *تاریخ ولایت سولدوز* (در چهار جلد) [۱]

هر یک از این مؤلفان در تحقیقات خود به بررسی تاریخ، فرهنگ، فولکلور و حیات اجتماعی قراپاق‌های ترک و نیز منطقه سولدوز و شهر نقده پرداخته و داده‌های علمی ارزشمندی عرضه کرده‌اند. آثار آنان باید به‌عنوان منابع پایه و اساسی برای درک سیر تحول تاریخی منطقه سولدوز-نقده-قراپاق تلقی شوند. در پژوهش‌هایی که در این حوزه انجام گرفته است، آثار نویسندگانی که نامشان در بالا ذکر شد، و نیز شماری دیگر از محققان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. هر یک از این پژوهشگران با رویکرد و زاویه دیدی متفاوت، اطلاعات ارزشمندی درباره روند تحول تاریخی - فرهنگی سولدوز، نقده و اتنوس قراپاق ارائه کرده‌اند. آثار این نویسندگان از جمله منابع مهم برای مطالعه قوم‌نگاری، تاریخ، فولکلور و ساختار اجتماعی این منطقه به‌شمار می‌آیند. هدف ما در اینجا تمرکز بر سه‌گانه نقده-سولدوز-قراپاق است، اما نه از حیث تاریخ یا مردم‌شناسی، بلکه از منظر معناشناسی و ریشه‌شناسی نام‌ها؛ یعنی بررسی ریشه و خاستگاه این نام‌ها و تحلیل معنا و مفهوم آن‌ها و سپس در میان نهادن نتایج این پژوهش با خوانندگان. امید می‌رود که خوانندگان این مقاله و علاقمندان به توپونیم‌های نقده و سولدوز، توضیحات و اطلاعات مورد نظر خود را در این نوشتار بیابند و به‌رمند شوند. درباره معنای نام‌ها و ریشه‌شناسی توپونیم‌های نقده و سولدوز تاکنون چه از سوی عامه مردم و چه از جانب نویسندگان و پژوهشگران، توضیحات و برداشت‌های گوناگونی مطرح شده است که هر یک در

در حوضه دریاچه ارومیه در آذربایجان غربی را به‌عنوان «منطقه‌ای با تداوم اسکان از آغاز عصر مفرغ اولیه» توصیف می‌کند (صص. ۹۸-۱۰۲). **بوس وُرت Bosworth** (۱۹۹۶) تأکید می‌کند که منطقه ارومیه-سولدوز در دوره میانه نیز «از نظر سیاسی و قومی، محل استقرار پایدار قبایل ترک» بوده است (صص. ۳۱۱-۳۱۴). **زادنیپروفسکی Zadneprovsky** (۱۹۸۹) نشان می‌دهد که مجموعه باستان‌شناسی نقده-حسنلو در این منطقه «بیش از سه هزار سال سنت مداوم فرهنگ شهری» را پدید آورده است (صص. ۲۷-۳۶).
بنگرید به:

[219][155][189]
(Zadneprovsky1989).

(Minorsky 1953; Bosworth 1996;)

درباره این ناحیه از آذربایجان - یعنی شهر نقده و ناحیه سولدوز - تاکنون نویسندگان و پژوهشگران متعددی مقالات و کتاب‌هایی نگاشته و هر یک بنوبه خود اسناد و اطلاعات ارزشمندی در خصوص این شهر، ناحیه و مردمان آن ارائه کرده‌اند. از جمله این پژوهشگران می‌توان به اسفندیار حاجیلو، اشاره کرد که در روزگار اخیر پژوهشی گسترده و همه‌جانبه در خصوص منطقه نقده-سولدوز و ایل قراپاق انجام داده و داده‌های ارزشمند خود را در این زمینه گردآوری و عرضه کرده است. **مینورسکی Minorsky** (۱۹۴۵) توپوگرافی نام‌ها (توپونیمی) در آذربایجان غربی را «نظامی چندلایه از نام‌های با منشأ ترک» ارزیابی می‌کند و به‌طور خاص بر «تراکم نشانه‌های اتنوژنتیکی» در منطقه سولدوز-نقده تأکید می‌ورزد (صص. ۱۲۰-۱۲۶). **فرای Frye** (۱۹۸۴) در بررسی حوضه ارومیه بیان می‌کند که این منطقه «یکی از مراکز اصلی فرهنگی-سیاسی برای اقوام ترک و اتحادیه‌های قبیله‌ای آنان» بوده است (صص. ۱۹-۲۱). **بارفیلد Barfield** (۱۹۹۳) تصریح می‌کند که کنفدراسیون‌های قبیله‌ای ترک «نهادهای اصلی شکل‌دهنده تاریخ منطقه‌ای» بوده‌اند و نشان می‌دهد که این پدیده در فضای قراپاق-سولدوز به‌طور کامل قابل مشاهده است (صص. ۸۷-۹۳).
بنگرید به:

(Bkz: Minorsky 1945; Frye 1984; Barfield 1993. [261][167][145])

Amanolahi (۲۰۰۳) با اشاره به «نفوذ بالای توپونیمیک، قوم‌نگارانه و اجتماعی» قبایل قراپاق در منطقه ایران-آذربایجان، تأکید می‌کند که این قوم یکی از حاملان اصلی لایه قومی منطقه به‌شمار می‌آید (صص. ۲۰۳-۲۱۰). هیلنبراند Hillenbrand (۲۰۰۷) حوزه سولدوز-نقده را در سده‌های سیزدهم و چهاردهم میلادی، یعنی دوره ایلخانی و پس ایلخانی، یکی از غنی‌ترین حوزه‌های آرشویی لایه‌های فرهنگی قبایل ترک توصیف می‌کند و تداوم توپونیم‌ها، آنتروپونیم‌ها و نشانه‌های اسطوره‌ای را در این منطقه نشان می‌دهد (صص. ۳۳۵-۳۴۰). بوزورث Bosworth (۱۹۹۶) با جمع‌بندی این یافته‌ها، آثار این پژوهشگران را «گروه‌های اصلی منابع تاریخ قبیله‌ای آذربایجان» توصیف می‌کند (صص. ۲۹۸-۳۰۰).

بوداقوف و علی‌یف Budaqov & Əliyev (۱۹۹۹) با توصیف گسترده ساختار قومی و لایه‌های فرهنگی قوم قراپاق، در چارچوب قوم‌نگاری ترک‌های قفقاز، مواد غنی و ارزشمندی درباره این قبایل ارائه می‌دهند (صص. ۱۱۲-۱۱۸). سوانبرگ Svanberg (۱۹۸۹) قراپاق‌ها را «یکی از مؤلفه‌های مهم و پایدار» نظام قومی قفقاز ارزیابی کرده و مسیرهای کوچ، شیوه‌های معیشت و الگوهای هویت اجتماعی آنان را با قوم‌شناسی کلی منطقه پیوند می‌زند (صص. ۳۳-۳۷). مینورسکی Minorsky (۱۹۵۷) نیز در هنگام ترسیم نقشه قوم‌نگارانه ایران-آذربایجان، قراپاق‌ها را یکی از کهن‌ترین عناصر ترک این منطقه معرفی می‌کند و بیان می‌دارد که ردپای آنان در جغرافیای محلی به لایه‌های بسیار کهن بازمی‌گردد (صص. ۱۴۷-۱۴۹).

این نتایج با مشاهدات تاپر Tapper (۱۹۹۷) در بررسی ساختار قوم-جامعه‌شناختی آذربایجان غربی نیز کاملاً هم‌خوان است؛ وی جامعه قراپاق را یکی از «لایه‌های بنیادین» نظام اجتماعی و فرهنگی منطقه میدانند (صص. ۲۰۱-۲۰۵). بارت Barth (۱۹۶۹) در تحلیل هویت‌های مرزی قبایل ترک‌تبار کوچ‌نشین و نیمه‌کوچ‌نشین نشان می‌دهد که سازوکارهای انطباق اجتماعی ایلاتی مانند قراپاق‌ها نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری تاریخ منطقه‌ای ایفا کرده‌اند (صص. ۱۴-۱۷). دوئرفر Doerfer (۱۹۸۷) نیز با بررسی جغرافیای پراکنش

جای خود قابل بحث و ارزیابی‌اند. دلیل این امر آن است که توپونیم‌های آذربایجان (یعنی نام‌های جغرافیایی و مکانی) در گذر زمان دچار دگرگونی‌های آوایی و واژگانی شده و در بسیاری موارد از معنای اصیل و اولیه خود فاصله گرفته و بیگانه شده‌اند. می‌توان با اطمینان گفت که همچون دیگر نواحی و استان‌های ایران، نام‌های جغرافیایی نقده و سولدوز نیز از این فرایند مستثنا نبوده و در طول زمان دگرگون شده‌اند. هدف اصلی ما در این مقاله آن است که بدون بهره‌گیری گسترده از اصطلاحات فنی و پیچیده توپونیمیک، و بی‌آنکه نیازی به به‌کارگیری آن‌ها باشد، با زبان ساده و روشن به بررسی ریشه نام‌های نقده و سولدوز پرداخته و معنای واقعی و اصیل این نام‌ها را آشکار سازیم. بررسی فرهنگ‌های کهن ترک (ایران-آذربایجان و آسیای پیشین) نشان می‌دهد که تبیین ریشه‌شناختی و اسطوره‌شناختی هر توپونیم و اتونیم را نمی‌توان تنها به یک رویکرد محدود کرد؛ بلکه تحلیل چندمنبعی و موازی، بنیان اصلی علمی چنین پژوهش‌هایی را شکل می‌دهد. دقیقاً به همین دلیل، پژوهشگرانی که به بررسی لایه‌های تاریخی - فرهنگی منطقه سولدوز-نقده و مؤلفه ترک قراپاق پرداخته‌اند، از روشی بهره گرفته‌اند که مستلزم ترکیب و هم‌افزایی حوزه‌های مختلف علمی است.

غامباشیدزه Ghambashidze (۲۰۱۴) در پژوهش‌های مربوط به اقوام قفقاز و آذربایجان نشان می‌دهد که «پردازش تطبیقی شمار زیادی از منابع مستقل» موجب افزایش اعتبار نتایج علمی می‌شود (صص. ۹-۱۱). این دیدگاه با تز روش‌شناختی تاپر Tapper (۱۹۹۱) درباره مطالعه تاریخ محلی قبایل و ساختار اجتماعی آن‌ها هم‌پوشانی کامل دارد؛ وی به‌طور خاص تأکید می‌کند که در تاریخ‌نگاری قبیله‌ای، «سنت مکتوب درونی»، «حافظه شفاهی» و «منابع محلی» جایگزین ناپذیرند (صص. ۵۲-۵۴). اسمیت Smith (۱۹۸۶) نیز در نگارش تاریخ اقوام بر این نکته تأکید می‌ورزد که اصل چندمنبعی‌بودن، عینیت پژوهش را افزایش می‌دهد و اهمیت ویژه چنین رویکرد موازی‌ای را توضیح می‌دهد (صص. ۱۳۴-۱۳۷). همین رویکرد پژوهشی در آثار نویسندگانی که به بررسی تاریخ ایلات قراپاق پرداخته‌اند نیز به‌روشنی تأیید می‌شود. امان‌اللهی

توپونیم‌ها، تفاوت‌هایی میان ریشه‌شناسی عامیانه، تأثیرات عربی-فارسی و توضیحات علمی وجود دارد و همین تنوع، بستری غنی برای پژوهش‌های دانشگاهی فراهم می‌آورد. هدف این مقاله، هم سامان‌دهی دیدگاه‌های موجود و هم ارائه چشم‌اندازهای نوین ریشه‌شناختی است. پژوهش‌های علمی معاصر درباره منشأ و معناشناسی توپونیم‌ها نشان می‌دهد که هر نام جغرافیایی، نه صرفاً حامل یک لایه منشأ، بلکه بازتاب‌دهنده چندین لایه فرهنگی، اتنولینگویستیکی و اسطوره‌ای است که در دوره‌های گوناگون تاریخی شکل گرفته‌اند. در این چارچوب، هوف Hough (۲۰۱۶) در تحلیل توپونیم‌ها، همزیستی همزمان ریشه‌شناسی‌های عامیانه و علمی را با عنوان «ساختار معنایی چندلایه توپونیم» توصیف می‌کند و تأکید می‌ورزد که تمامی تبیین‌های ممکن برای یک نام مکان، نشان‌دهنده هم‌زمانی معانی‌ای است که آن نام در دوره‌های مختلف تاریخی کسب کرده است (صص. ۴-۶). روم Room (۱۹۹۷) این رویکرد را تعمیق می‌بخشد و بیان می‌کند که وجود تفسیرهای گوناگون برای توپونیم‌ها امری تصادفی نیست؛ بلکه ریشه در «هم‌پوشانی لایه‌های تاریخی» در فضاهای جغرافیایی‌ای دارد که این نام‌ها در آن‌ها شکل گرفته‌اند و همین امر به ایجاد بار معنایی چندلایه منجر شده است (صص. ۱۱-۱۳). استوارت Stewart (۱۹۷۵) نیز بر ارزش پژوهشی هر یک از این تفسیرهای متنوع تأکید می‌کند و خاطرنشان می‌سازد که توضیحات متفاوت درباره منشأ یک توپونیم—خواه ریشه‌شناسی عامیانه، خواه زبان‌شناسی علمی یا لایه اسطوره‌ای—نه تنها با یکدیگر در تضاد نیستند، بلکه لایه‌های اطلاعاتی مکملی را برای درک تاریخ چندلایه آن نام فراهم می‌کنند (صص. ۸-۹).

این اصول کلی به‌ویژه در مناطق کهنی چون ایران-آذربایجان که دارای پیشینه‌ای چندزبانه و چندقومیتی هستند، با وضوح بیشتری جلوه‌گر می‌شود. مارکووارت Markwart (۱۹۳۸) نشان می‌دهد که توپونیم‌های این نواحی دارای «منشأ چندلایه»‌اند و تفسیر درست آن‌ها تنها از طریق پژوهش‌های گسترده، پیچیده و تطبیقی امکان‌پذیر است؛ زیرا در این مناطق، یک نام جغرافیایی واحد به‌طور متوالی با حافظه زبانی و فرهنگی گروه‌های قومی مختلف بارگذاری شده است (صص. ۵۲-۵۵).

قبایل ترک، تثبیت می‌کند که مؤلفه قراپاق به‌ویژه در امتداد خط سولدوز-نقده دارای «لایه‌هایی بسیار کهن و آرکائیک» است (صص. ۹۲-۹۳). جمع‌بندی نهایی این پژوهش‌ها با دیدگاه بارفیلد Barfield (۱۹۹۳) هم‌راستا است؛ او در نگارش تاریخ جوامع قبیله‌ای بر نقش «محوری» منابع محلی - از جمله حافظه شفاهی، متون عرفی (تورّه) و روایت‌های منشأ قبیله‌ای - تأکید می‌کند (صص. ۶۸-۷۰). گلدن Golden (۱۹۹۲) نیز برای بازسازی دقیق تاریخ اقوام ترک، «استفاده هم‌زمان از منابع شفاهی و مکتوب محلی» را ضروری میدانند (صص. ۱۱-۱۳). افزون بر این، براور Brower (۱۹۹۷) مواد گردآوری‌شده توسط نویسندگان محلی را در مطالعه جوامع قوم‌نگارانه «منابع درجه اول» ارزیابی کرده و نقش بی‌بدیل آن‌ها را در حفظ لایه‌های فرهنگی کهن برجسته می‌سازد (صص. ۲۴-۲۶). بدین‌سان، نتایج علمی حاصل از حوزه‌های گوناگون، از جمله قوم‌نگاری، تاریخ، جامعه‌شناسی، انسان‌شناسی، اسطوره‌شناسی و توپونیمیک به‌روشنی نشان می‌دهد که بررسی لایه‌های قومی و فرهنگی منطقه سولدوز-نقده بدون اتخاذ رویکردی چندمنبعی و پیچیده، امری ناممکن است. نقش تاریخی قبایل ترک، به‌ویژه قراپاق‌ها، در این جغرافیا، خط راهنمای اصلی در بازسازی هم‌سنت‌های فرهنگی محلی و هم‌نظام اندیشه اسطوره‌ای ترک باستان به‌شمار می‌آید. دقیقاً همین بنیان روش‌شناختی چندلایه است که مطمئن‌ترین بستر را برای ارائه تبیینی دقیق، علمی و مستند از ریشه‌شناسی توپونیم «سولدوز» فراهم می‌سازد. نک:

Ghambashidze 2014 [294]; Tapper 1991 [205]; Smith 1986 [201]; Amanolahi 2003 [142]; Hillenbrand 2007 [344]; Bosworth 1996 [155]; Budaqov & Əliyev 1999 [159]; Svanberg 1989 [203]; Minorsky 1957 [190]; Tapper 1997 [206]; Barth 1969 [146]; Doerfer 1987 [164]; Barfield 1993 [145]; Golden 1992 [39]; Brower 1997 [158].

فراوانی و تنوع تبیین‌هایی که درباره توپونیم‌های نقده و سولدوز مطرح شده است، نشان‌دهنده آن است که این نام‌ها از لایه‌بندی تاریخی عمیق برخوردارند. در تفسیر این

توپونیم‌ها، فرایندهایی چون تغییرات آوایی، اختلاط لایه‌های زبانی و دگرگونی‌های معنایی از سوی مکاتب مختلف علمی به‌عنوان موضوعی مستقل مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در این زمینه، **تروبتسکوی Trubetskoy** (۱۹۳۹) تغییرات آوایی‌ای را که نام‌های کهن مکانی در طول زمان تجربه می‌کنند، «اصلی‌ترین منبع تحریف‌های تاریخی» میدانند و تأکید می‌کند که با دگرگونی نظام آوایی، ساختار فونتیکی اصیل توپونیم نیز از میان می‌رود؛ در نتیجه، نسل‌های بعدی آن نام را به‌شکلی متفاوت از صورت اولیه آن درک می‌کنند (صص. ۵۷-۵۵). **ماتویف Matveev** (۱۹۶۰) این دیدگاه را گسترش داده و نشان می‌دهد که توپونیم‌ها نه تنها از نظر آوایی، بلکه در پی کاتاکلیسم‌های سیاسی-زبانی نیز ممکن است دچار «بیگانگی معنایی» شوند؛ بدین معنا که با انتقال نام جغرافیایی به یک محیط زبانی جدید، معنای پیشین آن از میان می‌رود و به‌جای آن، لایه‌ای معنایی تازه شکل می‌گیرد که بازتاب‌دهنده زندگی روزمره یا واقعیت‌های سیاسی جدید است (صص. ۱۴-۱۶). از این منظر، **گادارد Goddard** (۲۰۰۵) سازگاری آوایی توپونیم‌ها را در مناطق چندزبانه و چندقومیتی، کاملاً «فرایندی عادی و طبیعی» توصیف می‌کند؛ به‌زعم او، تغییرات آوایی نه پدیده‌ای ناپه‌نجا، بلکه بخشی از تاریخ طبیعی نظام توپونیمیک به‌شمار می‌آیند (صص. ۹۶-۹۸). یادداشت‌های تکمیلی درباره توپونیمیای ترک در پژوهش‌های **نِمِت Németh** (۱۹۳۰) از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. او دگرگونی‌های آوایی مشاهده‌شده در نام‌های مکانی ترکی را نه صرفاً «تغییرات معمول صوتی»، بلکه نوعی «فرایند سازگاری اسطوره‌ای و فرهنگ شناختی» ارزیابی می‌کند؛ بدین معنا که نام مکان با تصویر قدسی فضا هماهنگ می‌شود و زمینه اسطوره‌ای، آن را به شکلی نو در سطح آوایی بازمی‌سازد (صص. ۲۲-۲۵). **کلاوسن Clauson** (۱۹۷۲) با تأیید این رویکرد، بر آن است که واژه‌ها و توپونیم‌های کهن ترکی در گذر زمان دچار «سایه‌افکنی معنایی و لغزش مفهومی» شده‌اند (صص. ۳۴/۳۷). به نظر او، در پس هر لغزش معنایی، ردپایی از تحول فرهنگی، دگرگونی نظام زبانی یا لایه‌بندی سیاسی نهفته است. **واسیلیف Vasilyev** (۱۹۸۹) نیز بیان می‌کند که در بخش قابل توجهی از

کوزنتسوف Kuznetsov (۲۰۰۲) این رویکرد را از منظر اجتماعی-انسان‌شناختی تبیین کرده و تأکید می‌کند که ریشه‌شناسی عامیانه در بسیاری از موارد به پدیده «بازآفرینی مردمی توپونیم‌ها» می‌انجامد؛ بدین معنا که جامعه محلی بر اساس تجربه زیسته خود، معنای تازه‌ای به نام مکان می‌افزاید، در حالی که پژوهش‌های زبان‌شناختی علمی گاه لایه‌هایی کاملاً متفاوت و بسیار کهن‌تر را آشکار می‌سازند (صص. ۱۸-۲۰). **اشمیت Schmitt** (۱۹۸۹) نیز ساختارهای معنایی متغیر توپونیم‌ها را در بستری تاریخی گسترده‌تر تحلیل می‌کند و یادآور می‌شود که این دگرگونی‌ها نه تنها حاصل تحول زبانی، بلکه به‌شدت وابسته به عوامل اتنولینگویستیکی، سیاسی و فرهنگی‌اند؛ در نتیجه، هر نام مکان در گذر زمان، ظرایف معنایی تازه‌ای می‌یابد و لایه‌های معنایی جدیدی بر روی لایه‌های پیشین انباشته می‌شود (صص. ۱۰۱-۱۰۳).

مجموع این رویکردهای علمی به‌روشنی تأیید می‌کند که توپونیم‌ها—به‌ویژه نام‌های بسیار کهنی چون **سولدوز**— نه فقط از منظر فونتیکی و مورفولوژیک، بلکه از دیدگاه‌های فرهنگی، اسطوره‌ای و تاریخی نیز دارای ماهیتی چندلایه هستند. وجود تبیین‌های متنوع—اعم از رویکردهای نجومی، اسطوره‌ای، اتنولینگویستیکی و ریشه‌شناسی عامیانه—و هم‌زمانی این دیدگاه‌ها، وضعیتی کاملاً پذیرفته‌شده در علم معاصر توپونیمیک به‌شمار می‌آید و خود از عوامل اصلی افزایش ارزش علمی چنین پژوهش‌هایی است. ر.ک.:

Bkz.: Hough 2016 [312], Room 1997 [331], Stewart 1975 [333], Markwart 1938 [372], Kuznetsov 2002 [373], Schmitt 1989 [374]

توپونیم‌های آذربایجان در گذر زمان، در نتیجه دگرگونی‌های آوایی، تأثیر حاکمیت‌های سیاسی، درهم‌آمیختگی لایه‌های زبانی و تحولات معنایی، بخشی از لایه‌های اسطوره‌ای و زبانی آغازین خود را به‌طور نسبی از دست داده‌اند. بنظر می‌رسد نام‌های نغده و سولدوز نیز از این فرایند کلی مستثنا نبوده‌اند؛ بلکه بازتاب‌دهنده برهم‌کنش طولانی‌مدت ترک‌های کهن و دیگر اقوام منطقه در بستر تاریخی هستند. در روند تحول تاریخی

می‌توان با اطمینان کامل اظهار داشت که توپونیم‌های **نقده** و **سولدوز** نیز، همانند دیگر مناطق آذربایجان و ایران، از فرایندهای طولانی‌مدت دگرگونی‌های آوایی و معنایی برکنار نمانده‌اند. این نام‌ها نیز در اثر تغییرات زبانی، قومی و اداری دوره‌های مختلف تاریخی، هم از نظر صورت و هم از نظر محتوا دچار تحول و بازسازی شده‌اند. در نواحی غربی آذربایجان — به ویژه در جغرافیایی که اتونیم‌های **نقده**، **سولدوز** و **قره‌پاپاق** در آن رواج داشته‌اند — لایه‌های تاریخی-فرهنگی نام‌های مکانی دارای روندی چندلایه و تدریجی هستند. این ویژگی نخستین‌بار به‌طور خاص توسط **مینورسکی (1957)** **Minorsky** مورد تأکید قرار گرفته است؛ وی تصریح می‌کند که توپونیم‌های این منطقه نه تنها بازتاب تاریخ قومی، بلکه حامل مراحل گوناگون تحول فونولوژیک و معنایی با «لایه‌های چندگانه اتنولینگویستیکی» هستند (صص. ۱۰۲-۱۰۴). دیدگاه **مینورسکی** با پژوهش‌های **بیوار Bivar (1983)** نیز هم‌خوانی دارد؛ بیوار نشان می‌دهد که توپونیمیای ایران-آذربایجان، مسیری از «تکامل آوایی چند سطحی» را طی کرده و نام‌های مکانی این ناحیه در دوره‌های مختلف تاریخی، با دگرگونی‌های پدیدری، به ساختارهایی پیچیده و متأثر از زبان‌های گوناگون تبدیل شده‌اند (صص. ۵۷-۵۹). **بوس وُرت Bosworth (1996)** این فرایند را به‌طور مشخص‌تر توضیح داده و بیان می‌کند که توپونیم‌های غرب ایران، تحت تأثیر زبان‌های مغولی، ترکی و ایرانی بومی، در مراحل مختلف دچار «سازگاری‌های آوایی تدریجی» شده‌اند (صص. ۲۱۱-۲۱۳). از همین رو، بررسی نام‌هایی چون **نقده**، **سولدوز** و **قره‌پاپاق** صرفاً یک مسئله ریشه‌شناختی نیست، بلکه از منظر شناسایی لایه‌های عمیق اسطوره‌ای، معنایی و آوایی که بر بستر تحولات اجتماعی-تاریخی شکل گرفته‌اند، اهمیتی ویژه دارد. برای دست‌یابی به کهن‌ترین صورت‌های توپونیم‌ها و اتونیم‌ها، انجام تحلیل‌های باستان‌شناختی و چینه‌نگارانه لایه‌های زبانی ضروری است.

این دیدگاه توسط "**باسو**" **Basso (1996)** نیز تأیید شده است؛ او می‌نویسد که توپونیم‌ها «صورت‌بندی ساخت‌یافته حافظه تاریخی» هستند و تنها از طریق تحلیل ریشه‌شناختی می‌توان به ماهیت کارکردی اولیه

نام‌های کهن مکانی در حوزه آذربایجان، هنوز «کهنلایگی اسطوره‌ای-زبان‌شناختی» حفظ شده است؛ به‌گونه‌ای که گرچه برخی از این نام‌ها بعدها با معانی روزمره تطبیق داده شده‌اند، اما لایه‌های اولیه قدسی و اسطوره‌ای آن‌ها در پژوهش‌های دقیق فیلولوژیک به‌وضوح قابل شناسایی است (صص. ۱۴۱-۱۴۷).

مشاهدات زود هنگام‌تر درباره دگرش‌های آوایی و معنایی توپونیم‌ها در بستر تاریخی منطقه، در آثار آ. م. **شوپن Šopen (۱۸۵۲)** نیز دیده می‌شود. او نشان می‌دهد که نام‌های مکانی قفقاز طی قرون متمادی دچار «دگرریختی تدریجی آوایی» شده‌اند و صورت‌های اولیه بسیاری از این توپونیم‌ها تنها در کهن‌ترین منابع مکتوب حفظ شده است (صص. ۷۶-۷۹). **کلاوسن Clauson (۱۹۷۲)** همچنین تأکید می‌کند که توپونیم‌های کهن ترکی، با گذشت زمان، نه تنها تغییرات آوایی، بلکه جابجایی‌های معنایی را نیز تجربه کرده‌اند؛ بدین‌سان، معنای آغازین نام به تدریج به حوزه معنایی دیگری منتقل شده است (صص. ۴۲۱-۴۲۳). **هارماتا Harmatta (۱۹۹۹)** این فرایند را در چارچوبی تاریخی گسترده‌تر تبیین کرده و اظهار می‌دارد که در دوره‌های گوناگون امپراتوری‌ها، توپونیم‌های ترکی و ایرانی تبار در اثر تعامل متقابل، ناگزیر به سازگاری‌های آوایی شده‌اند؛ به این معنا که نام‌ها برای انطباق با نظام زبانی قدرت حاکم، دچار دگرگونی گردیده‌اند (صص. ۱۳۴-۱۳۶).

در نتیجه، مجموعه دیدگاه‌های این پژوهشگران نشان می‌دهد که چندلایگی حاصل از هم‌زمانی تغییرات آوایی، لغزش‌های معنایی، سازگاری‌های اسطوره‌ای و تحولات سیاسی-زبانی، بنیادی‌ترین ویژگی توپونیم‌هاست. تغییراتی که در ساختارهای آوایی و معنایی نام‌های مکانی مشاهده می‌شود، نه صرفاً تصادفی است و نه تنها پیامد افول زبانی؛ بلکه بخشی طبیعی از حیات تاریخی توپونیم‌ها به‌شمار می‌آید. از این رو، آشکارسازی لایه‌های کهن این نام‌ها تنها از طریق پژوهش‌هایی گسترده، چندساحتی و تطبیقی امکان‌پذیر خواهد بود. ر.ک.:

Trubetskoy 1939 [335], Matveev 1960 [188], Goddard 2005 [168]
Németh 1930 [191], Clauson 1972 [32]
, Vasilyev 1989 [336], Šopen 1852 [345], Harmatta 1999 [307]

Paul نیز با تکیه بر اصول کلاسیک ریشه‌شناسی تصریح می‌کند که «می‌توان با روش‌های ساده‌تر به کهن‌ترین صورت و لایه معنایی نزدیک شد» (صص. ۶۴-۶۷). بر پایه این نظریه‌ها، بررسی توپونیمی حوزه کهن ترک-ایرانی نشان می‌دهد که لایه‌های اسطوره‌ای اولیه، اغلب در دوره‌های بعدی، زیر پوشش ریشه‌شناسی عامیانه پنهان شده‌اند. **توپوروف (1987) Toporov** این پدیده را چنین توضیح می‌دهد که نام‌های مکانی این منطقه بر روی «لایه‌های اسطوره‌ای تحریف شده توسط ریشه‌شناسی مردمی» شکل گرفته‌اند و از این‌رو، تنها تحلیل علمی-زبان‌شناختی قادر به بازسازی بار معنایی اولیه آنهاست (صص. ۱۴-۱۸). **بازین Bazin (1991)** نیز از وقوع نظام مند «ساده‌سازی آوایی و فرسایش معنایی» در آسیای میانه و آذربایجان سخن می‌گوید و تأکید می‌کند که این تحولات اغلب با تأثیر زبان قدرت‌های سیاسی مسلط پیوند دارد (صص. ۲۰۳-۲۱۰). **هیوسن Hewsen (1992)** در تحلیل توپونیمی قفقاز جنوبی نشان می‌دهد که بسیاری از نام‌های کهن مکانی در سده‌های بعد، توسط ساکنان محلی با «معانی روزمره» تطبیق داده شده‌اند و در نتیجه، نشانه‌های لایه اسطوره‌ای اولیه تا حد زیادی محو شده است (صص. ۴۵-۴۸). در نتیجه، پژوهش‌های انجام شده در حوزه‌های ایران‌شناسی، ترک‌شناسی و مردم‌نگاری همگی نشان می‌دهند که برای درک ریشه‌های نام‌هایی چون **نقده، سولدوز و قره پاپاق**، باید به لایه‌های معنایی، آوایی و اسطوره‌ای آن‌ها نفوذ کرد.

این نام‌ها صرفاً نشانه‌های جغرافیایی نیستند، بلکه «ساختارهای حافظه انباشته شده» از تحولات تاریخی،

آن‌ها دست یافت (صص. ۵۹-۶۱). **نیکولایزن (1976) Nicolaisen** این رویکرد را گسترش داده و مطالعات توپونیمی را به مثابه «ساختار چینه نگار لایه‌های زبانی» ارزیابی می‌کند و خاطر نشان می‌سازد که برای درک منشأ نام‌های مکانی، باید لایه‌های زبانی دوره‌های مختلف را همانند باستان‌شناسی، لایه به لایه مورد بررسی قرار داد (صص. ۱۸-۲۰). **آینیالا Ainiyala** و همکاران (2012) نیز تحلیل ریشه‌شناختی نام‌های مکانی را «اساسی‌ترین روش برای تعیین هویت کارکردی آن‌ها» میدانند (صص. ۳۱-۳۳).

این چارچوب نظری در تحلیل‌های آوایی و معنایی نیز کاربرد دارد. **تروبتسکوی (1939) Trubetskoy** بر پایه نظریه فونولوژیک خود بیان می‌کند که در مطالعات توپونیمی، «تبیین‌های ساده آوایی و معنایی در مراحل نخست کارآمدترند»، زیرا پیش از ورود به لایه‌های عمیق تحول آوایی، باید تغییرات ابتدایی صوتی شناسایی شوند (صص. ۲۱-۲۳). همین رویکرد روش‌شناختی در اندیشه‌های **لوی-استراوس (1962) Levi-Strauss** درباره ساختارهای اسطوره‌ای نیز مشاهده می‌شود؛ او نشان می‌دهد که در تفسیر نظام‌های اسطوره‌ای، «توضیحات ساده و کارکردمحور نتایج ثمربخش‌تری به‌دنبال دارند» (صص. ۱۱۸-۱۲۰). **پاول (1880)**

جُردن Jordan (۲۰۱۱) با نظام‌مند کردن این رویکرد نشان می‌دهد که توپونیم‌ها «صورت رمزگذاری شده اطلاعات اجتماعی و تاریخی» هستند؛ بدین معنا که هر نام، هم در ساختار زبانی، هم در لایه معنایی و هم در ماهیت نمادین خود، داده‌های تاریخی مشخصی را دربر دارد (صص. ۷-۹). این چارچوب نظری با مفاهیم مکان مقدس، کهن‌الگو و حافظه فرهنگی، ژرفای بیشتری می‌یابد. الیاده Eliade (۱۹۵۹) پدیده نام و مکان مقدس را «حامل کهن‌الگویی حافظه جمعی» توصیف کرده و خاطرنشان می‌کند که تغییر چنین نام‌هایی صرفاً یک دگرگونی واژگانی نیست، بلکه بمنزله «نقض تاریخ مقدس» است؛ چراکه نام‌های مقدس عمیق‌ترین لایه‌های گذشته معنوی و اسطوره‌ای یک جامعه را در خود حفظ می‌کنند (صص. ۲۱-۲۵). واسمر Vasmer (۱۹۶۴) توپونیم‌ها را «پایدارترین لایه هویت قومی» می‌نامد و تأکید می‌کند که تغییر نام‌های جغرافیایی به آسیب جدی حافظه تاریخی یک اتنوس می‌انجامد (صص. ۵-۷). این دیدگاه در بستر معاصر توسط نیشانیان Nişanyan (۲۰۱۰) با صراحت بیشتری مطرح می‌شود؛ او تغییرات توپونیمی اعمال‌شده در آناتولی و قفقاز جنوبی را «جعل تاریخی» می‌خواند و تصریح می‌کند که این مداخلات، خلأهای علمی و فرهنگی جبران‌ناپذیری در حافظه اجتماعی منطقه پدید می‌آورد (صص. ۱۲-۱۴). مجموع این دیدگاه‌ها نشان می‌دهد که حفاظت از توپونیم‌ها صرفاً مسئله‌ای زبانی نیست؛ بلکه بمعنای پاسداری از هویت فرهنگی، حافظه تاریخی و احساس تعلق جمعی است. توپونیم‌ها نوعی «آرشیو رمزگذاری‌شده» از تبارشناسی اجتماعی، ساختارهای اسطوره‌ای و سیر تحول اتنو-فرهنگی به‌شمار می‌آیند. تغییر آن‌ها نه تنها تاریخ را تحریف می‌کند، بلکه فرایند خودآگاهی یک جامعه را نیز دچار آسیب می‌سازد.

نگاه کنید به:

Bkz.: Basso 1996 [149]; Tilley 1994 [209]; Jordan 2011 [176]; Eliade 1959 [100]; Vasmer 1964 [217]; Nişanyan 2010 [193].

داوامی وار...

اتنولینگوئیستیکی و فرهنگی منطقه در طول هزاره‌ها به‌شمار می‌آیند. ن.ک.:

Minorsky 1957 [190]; Bivar 1983 [154]; Bosworth 1996 [155]; Basso 1996 [149]; Nicolaisen 1976 [192]; Ainiala et al. 2012 [138]; Trubetskoy 1939 [335]; Levi-Strauss 1962 [183]; Paul 1880 [195]; Toporov 1987 [213]; Bazin 1991 [151]; Hewsens 1992 [172].

نخست باید تأکید کرد که توپونیم‌ها (نام‌های جغرافیایی) صرفاً نشانگرهای مکانی نیستند، بلکه هم‌زمان اسناد تاریخی هر سرزمین، شهر، روستا، ناحیه یا منطقه و بمنزله «پاسپورت تاریخی» و حافظه هویتی آن به‌شمار می‌آیند. نام‌های مکانی همچنین گداهای نمادین هویت قومی، فرهنگی و دینی یک جامعه هستند. مفهوم «توپونیم به مثابه شناسنامه هویتی» امروزه یکی از اصول بنیادین پذیرفته شده در زبان‌شناسی جغرافیایی و انسان‌شناسی اجتماعی به‌شمار می‌رود. در این چارچوب، بررسی نام‌های نقده و سولدوز نقشی اساسی در بازسازی تاریخ اتنو-فرهنگی منطقه ایفا می‌کند. تحریف توپونیم‌ها - چه آگاهانه و چه ناآگاهانه - از طریق تغییر، تطبیق با زبان دیگر، یا جدا کردن آن‌ها از منشأ و ریشه اصلی‌شان، از منظر تاریخ‌نگاری، مردم‌نگاری و میراث فرهنگی، به تحریف حقیقت تاریخی و آسیب‌دیدگی حافظه جمعی می‌انجامد. چنین مداخلاتی هم از دیدگاه تاریخ پژوهی و هم فرهنگ‌شناسی، خطای علمی جدی محسوب می‌شود. این‌که توپونیم‌ها نه تنها نشانه‌های جغرافیایی، بلکه حاملان حافظه فرهنگی، هویت جمعی و آگاهی تاریخی هستند، از معتبرترین دستاوردهای علوم انسانی معاصر به‌شمار می‌آید. در این زمینه، باسو Basso (۱۹۹۶) نام‌های مکانی را «حاملان هویت فرهنگی» توصیف می‌کند و بر نقش محوری آن‌ها در حافظه جمعی تأکید می‌ورزد؛ به‌گفته او، میزان زنده بودن گذشته یک جامعه، ارتباطی تنگاتنگ با میزان حفاظت از نظام توپونیمی آن دارد (صص. ۶۳-۶۵). تیلئی Tilley (۱۹۹۴) این ایده را در چارچوب پدیدارشناسی بسط می‌دهد و بیان می‌کند که نام‌های مکانی پلی میان تجربه انسانی و فضای عینی ایجاد می‌کنند؛ تاریخ مکان، احساسات وابسته به آن و هویت جمعی، در همین نام‌ها متجلی می‌شود (صص. ۱۸-۲۲).

آلین یازیسینی دیشدیرن اراده:

دوکتور محمدتقی زهتابی نین شعرى اوزرینه ادبى بیر باخیش

یازار: محمد شکرى

بو یون ایممکدیر. زهتابی، اینسانین امگینی و چالیشقانلیغینی اونون طالعیینی یئنیندن یازان بیر آلت کیمی تقدیم ائدیر: "آلین یازیسین دگیشدیره اؤز امگین". بو یاناشما، دنیا ادبیاتیندا و انکزیستنسالیست (وار اولوشچولوق) فلسفه سینده تئز-تئز وورغولانان بیر فیکیرله سسله شیر؛ اینسانین عزتی ده، ذلتی ده محض اونون اؤز سئچیم لرینه و امگینه باغلیدیر. لاکین دوکتور زهتابی نی فرقلندیرن و بو فلسفه یه اؤزل بیر درینلیک قاتان عنصر، اونون سون میصرعداکی چاغیریشیدیر:

* "بیل کیملیگیوی چالیشماق اولسون کمگین"*. بورادا او، امگی و چالیشماغی تکجه فیزیکی و یا مادی بیر عمل کیمی دئییل، عئینی زاماندا کیملیک درکی ایله قوووشدورور. معاصر دنیا ادبی تنقیدینده بو جیزیق، اینسانین اؤز کؤکلرینی درک ائده رک، هدفلی شکیلده ایره لی یه آددیم آتماسی کیمی دگرلندیریلیر.

نهایتده، دوکتور زهتابی نین بو قیسا، آنجاق دولغون شعیری، اینسان اراده سینه، چاباسینا و کیملیک شعورونا اوخونموش بیر مارشدیر. او بیزه خاطرلادیر کی، گله جک گؤیلردن وئرلمیر، اینسانین اؤز اللری و اراده سی ایله قورولور.

روحو شاد و بیزیم اوچون بیر ایلهام قایناغی اولسون!

@qarachukha

میرزه نصرالله – بهار شیروانی

بهار شیروانی میرزه نصرالله حاجی ابولقاسیم اوغلو (۱۸۳۴،

شماخی – ۱۸۸۳، تبریز)

— آذربایجان شاعیری.

آذربایجان، فارس و عرب

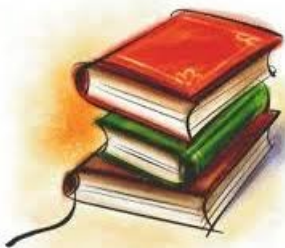
دیللرینده تحصیل

آلمیشدیر. شرق اؤلکه لرینه

سیاحت ائتمیش،

هیندیستاندا یاشامیشدیر.

۱۸۵۸-جی ایلدن تهراندا بیر مدت طبابتله مشغول

دوکتور زهتابی نین بو دؤردلوگونو بیرجه اوخویوب
اونون درین معناسینا بیر نظر سالات:

بیهوده دئییل چالیشماغین، ایشلمگین

آلین یازیسین دگیشدیره اؤز امگین

عزت ده سنین الینده دیر ذلت ده

بیل کیملیگیوی چالیشماق اولسون کمگین

دوکتور محمدتقی زهتابی نین یارادیجیلیغی تکجه بیر شاعیرین دئییل، عئینی زاماندا سؤزون گوجو ایله اینسانین اؤزونودرک پروسسینی ایشیقلاندیران بیر موتفکیرین دوشونجه محصولودور. اونون ییغجام، لاکین درین فلسفی معنلار داشییان بو دؤردلوگو، دنیا ادبیاتیندا گئیش یا بیلمیش «اینسانین اؤز طالعیینی یاراتماسی» قاورامی نین میلی ادبیاتیمیزداکی ان گؤزل تظاهرلریندن بیریدیر.

شعیرده وورغولانان اساس قونولاردان بیرى، ال-قولو باغلی شکیلده طالعه (آلین یازیسینا) تسلیم اولوب

آدیندا بیر شعر مجلسی و یا انجمنی تشکیل ائدیر
انجمن اوزون ایللر فعالیت گؤستریر.

مئی نوری جلوه ائیلهدی جام بلوردن
جام بلوری گۆرکی، لبالبدی نوردن.

جام بلورده منی مئی یاخدی دوردن
البته یانديرار دوشه گر گون بلوردن.

خط گلمگیله رویونا حسنون اولورمو کم
نقصان یئترمی ملک سلیماننه موردن؟

زاهد سؤزو ایله، نه بت و بتخانه دن کئچم
اؤزو گۆرک کئچرمی بهشت ایله حوردن.

اول گلزار نجه وفادن الیم توتار
باسماز ایاغینی گؤزومه چون غروردن.

نازیله بیر خرامه گل، امواته قیل گذار
تا مرحبا سسی گله اهل قبوردن.

میخانه یه بهار شعور ایله مئیل ائدر
زاهد قصوره مئیل قیلیر گر قصوردن.

اولموشدور. لیریک شعرلری ایله شهرت قازانان بهار
شیروانی نصرالدین شاهین سارایینا دعوت اولوناراق ملک
الشعرا آدی آلمیشدیر. ۱۸۷۸ اینجی ایلدن تبریزده
یاشامیشدیر. بدیعی ایرئیندن آذربایجان دیلینده
«غزلیات»ی، «ترگیز و گول» مثنویسی، فارس
دیلینده «دیوانی-قصاید و غزلیات»، «تحفه العراقین»
اثرلری قالمیشدیر. اولوموندن سونرا تبریزده کی
اینگیلیس کونسولو اونون شعرلرینین بیر قیسمینی
چاپ ائتدیرمک وعدی ایله لندنه آپارمیشدیر. لاکین
همین اثرلرین عاقیبتی هله لیک ناملومدور. شعرلرینده
اینسانپرورلیک، آزادلیق ایدئیالارینی ترنوم ائتمیش،
دینی مؤوهومات و جهالته قارشی خالق معاریف و
مدنیته چاغیرمیشدیر.

فرانسیز و اوردو دیلرینی اؤیرنمیش، بو دیلرده شعرلر
یازمیشدیر. شاعیرین فارسجا دیوانی ۱۹۶۸ اینجی
ایله آشکار ائدیلمیشدیر. یارادیجیلیغی آذربایجان و
فارس شعرینین اینکیشافینا تاثیر گؤستمیشدیر.

سید عظیم شیروانی، فریدون بی کؤچرلی (آذربایجان
ادبیات تاریخی علمی نین آتاسی) و باشقالاری اونون
یارادیجیلیغینی یوکسک قییمتلندیرمیشلر. اثرلری
موسکوادا، باکیده، تبریزده فارسجا و بیر تعداد تورکجه
شعرلریله نشر اولونموش، فارسجا فرانسیزجا یازدیغی
لغت کتابینی فرانسه کونسولو اؤز آدینا نشر ائدیبدیر
او بیر مدت مشهده ملک شعرا بهارین آتاسی شاعر
«صبری» نین دوستو اولوب بیر مدت اونون ائوینده
قالیب بهار آدینی میرزه محمدتقی یه او وئریب هله
بعضیلر ادعا ائدیملر کی محمد تقی بهار اونون
شعرلرین اؤز آدینا چیخیب البتده بو بیر ادعادیر.
بهارین یارادیجیلیغ گوجو بو ادعائین یالان اولدوغون
اثبات ائدیر.

استاد شهریار دیوانین مقدمه سینده بهار اوچون
بیرنئچه سطیر گؤزل یازی یازیب سوندا یازیر:

«هرچه از او دیده ام شاهکار است»

بهار شامخی و شیروانی ترک ائندن سونرا ایکی دفعه
اؤز دوغولدوغو وطنینه قایدیر. بو قایدیشین بیرینده
حاج سید عظیم شیروانی ایله شامخیدا «بیت الصفا»

روایت زندگی علیرضا ذیحق؛ از خوی تا فولکلور آذربایجان

رضا حسن زاده

نوشتن، از همان جا دیگر رهایش نکرد. دبیرستان را در تبریز آغاز کرد، اما شوق معلمی، فعالیت اجتماعی و عطش نوشتن، او را به دانشسرای مقدماتی خوی کشاند؛ جایی که استادانی چون پرویز یکانی زارع و شهید قربان علی کوچری، و مدیری چون یدالله عالی نژاد، افق فکری اش را گسترش دادند.

آموزگاری در روستاهای خوی و قره ضیاءالدین، به ویژه زرآباد و چورس، فصل تعیین کننده‌ای در زندگی او رقم زدند. اینجا بود که معلمی اش با مردم یکی شد و فولکلور آذربایجان از متن زندگی جاری روستاییان به دفتر و کتاب هایش راه یافت.

مردم، منبع دست اول او بودند و ذیحق، شنونده‌ای صبور. حاصل این سال‌ها، بیش از بیست کتاب، ده مقاله و نوشته‌ای شد که بخشی چاپ شده، بخشی در مطبوعات آمده و بخشی در فضای مجازی ماندگار شده است.

او هم‌زمان، روزنامه‌نگاری فعال بود: سردبیر نخستین ماهنامه ترکی آذربایجان دده قورقود، همکار ثابت نشریات مهم کشور، عضو هیأت تحریریه صفحات ادب و هنر کیهان، و سردبیر هفتنامه اورین خوی و ماهنامه اندیشه فرهنگی.

در کنار این‌ها، تحصیل در رشته آموزش کودکان استثنایی و سال‌ها خدمت صادقانه به کودکان ناشنوا، نابینا و کم‌توان ذهنی، وجه انسانی و عمیق تری به کارنامه اش بخشید.

علیرضا ذیحق نویسنده‌ای دوزبانه است؛ میان فارسی و ترکی، بسته به حال و هوای درون و اقتضای موضوع، رفت‌وآمد می‌کند. در نوشته‌های ترکی، گاه با نام آغ‌چاپلی ظاهر می‌شود؛ نه برای پنهان شدن، بلکه برای پیوندی صمیمی‌تر با زبان مادری.

وبلاگ مارال او نیز ادامه همان دغدغه قدیمی است: *حفظ، بازخوانی و زندنگه داشتن فرهنگ و ادب*.

ذیحق، حاصل یک زیست فرهنگی پیوسته است؛ *انسانی که شنیدن را پیش از نوشتن آموخت، مردم را پیش از متن شناخت و زبان را نه ابزار که خانه خود دانست*.

علیرضا ذیحق از آن دست انسان‌هایی است که زندگی اش بی‌هیاهو اما ریشه‌دار، آرام، اثرگذار و پیوسته در امتداد فرهنگ زادگاهش خوی جاری است. او سال ۱۳۳۸ در کوچه امین‌دیوان خوی چشم به جهان گشود.

پدرش مرحوم حاج‌ابراهیم خلیل از بازاریان قدیمی خوی بود؛ نمادی از خوش‌نامی، سخت‌کوشی و نجابت پیشه‌ورانه.

مادرش تحصیل کرده و اهل کتاب بود؛ زنی که شب‌ها قصه‌های آذربایجان را نه فقط برای خواب فرزند، که برای چگونه زیستنش می‌گفت و بدین‌سان، کتاب‌هایی چون مختارنامه و امیرارسلان با زبان ترکی و لحن مادرانه، نخستین مدرسه ادبی ذیحق شدند.

در قصه‌های مادر، ضرب‌المثل‌ها، اشعار و اصطلاحات عامیانه، همچون رودخانه‌ای پرخروش جاری بود و کودک شنوا را به دل فرهنگ شفاهی می‌کشاند و همین غوطه‌وری عمیق در زبان مادری بود که بعدها با احساس خطر از فراموشی آن نجابت‌های زبانی، ذیحق را به سوی فولکلور کشاند؛ نه از سر نوستالژی، بلکه از سر مسئولیت.

سال‌ها طول کشید تا او در این مسیر به پختگی برسد. علیرضا تحصیلات ابتدایی را در دبستان سعدی گذراند؛ در دوره راهنمایی بود که نخستین جرقه‌های روزنامه‌نگاری در او زده شد؛ با انتشار روزنامه دیواری افق و چاپ نخستین داستانش در مجله دختران و پسران.

عوممان - عمان - بیر میف و اسطوره آذربایجان شفاهی و عاشیق ادبیاتیندا

محمد شاه ویردی

اونو کامینا چکیر؛ آرابانین یوکو و سینیق تکر و تاختالاری کلرلیله بیرلیکده عوممان دریا سیندان تاپیلرا! بو کیمی سؤزلر و ایناملار عوممان دنیزین خالق آراسیندا نه قدر بؤیوک و عظمتلی اولدوغونون ثبوتیدیر.

بو عظمت و اسطوره داهادا گئیش شکیلده آذربایجان عاشیق شعرینده اؤزونو گؤستریر. سیز بیر عاشیق شاعر تاپا بیلمزسینیز کی اونون شعرلرینده عوممان میفی گؤزه دیمسین.

آذربایجان عاشیغینا گؤره عوممان سؤزو انسان اورینین معرفت و عرفانلا دالغالانماسیدیر؛ عشقین ساحلسیز و دیبسیز بیر اقیانوسا دؤنمسیدیر.

نییه و نه اوچون عوممان دنیزی آذربایجاندا، ائل آراسیندا و عاشیق ادبیاتیندا بیر میف کیمی تانییب؟

من شخصاً بونون سبب و فلسفه سین بیلیمیرم. بیگلین اسطوره شناس و میفولوق و آراشدیریجیلاریمیزین بورجو دیر کی بو «نییه؟» یه جواب تاپالار. من یالنیز بو مقاله ده چالیشمیشام ان قدیم زامانلاردان بو عصره قدر، بؤیوک و آدلیم عاشیق شاعرلریمیزدن بو موضوع حاققیندا شاهدلر گتیرم.

ایلک مشهور عاشیق کی شعرلری بیزیم الیمیزه گلیب چاتیب، اونونجی عصرین بؤیوک عاشیقی، عاشیق قربانی دیر، عاشیق قربانی قیزیلباش، شیعه و شاه اسماعیل صفوی نین کؤنوللو فدایی سیدیر. او یئر - یئر عوممان سؤزونو شاه اسماعیل حاققیندا ایشدرک و مرشدینی عوممانا بنزدیب:

لا مکان شهرینده گلدیم جانا من

جانلار اهلی بیر جانانا یئتیشدیم

قطره ایدیم بیر عوممانا یئتیشدیم

قربانی چوخ ساییل یئرلرده و مختلف مقاملاردا بیر عظمت و درین و انتهای اولمایان معنادا عوممان سؤزوندن فایدالانیب. انون پیری و مرشدی یعنی شاه اسماعیل «ختایی» تخلصی ایله مریدی کیمی اؤز شعرینده دئدییمیز معنالاردا عوممان سؤزونی ایشلیدی. بو او دئمکدیر کی اونونجی عصرده «عوممان دنیزی» آذربایجان خالقینا تانیمیش بیر میفایمیش و قدمتی چوخ اوزاقلارا

عوممان آذربایجان سینیرلاری ایله هئچده یاخینلیغی یوخدو.

خزر دنیزی آذربایجانین شمال شرقی و شرق ساحلرینده یئرلیشیب، قره دنیز و حتی آرابیق (مدیترانه) دنیزی فاصله باخیمیندان آذربایجانا، عوممان دنیزینده یاخیندیrlار. بونا راغماً یوز ایللردن بری، آذربایجان کوتله سینین ذهنینده ان یاخین و تانیس دنیز اولوب، اونون حاققیندا افسانه لر و داستانلار یارادیب و بیر میف و اسطوره یه چئویرب! حال بوکی ایندینین ایندیسی ساوادسیز و آز ساوادلی آذربایجانلیدان خزر و یا قره دنیزدن سؤز آچیب هارادا یئرلشدیکلرینی سوروشسانیز، مثبت جواب آلا بیلمه یه جکسسینیز. دوغردورکی بو تیپ انسانلار عوممان دنیزینده هارادا اولدوغونو بیلمز لر لاکین عوممان دنیزی و عوممان سؤزو اونلار اوچون بیر عظمت و بیر اوجو - بوجاغی اولمایان تانیس و آشنا بیر دریادیر. خالق آراسیندا چوخ یئین و قارینقولو آدامین حاققیندا بئله سؤز وار: «بخته ورین قارنی عوممان دریاسیدیر، دویمغا گلمز!» من اوشاق ایکن بو افساننی رحمتلیک آنامدان ائشیتیمیشم. او اؤز دئدینه ایناناراق بئله دئییردی: «بیر قانلی ۱ آربا، یوکویله «قانلی گؤلده ۲» باتیر و گؤل

۲ قانلی گؤل: فجر چیمینین اوستونده بیر گؤلون آددی.

۱ کل آراباسی. قدیم کندلرده یوک داشیماق اوچون قونلنلاردی.

شاه عباس صفوی ایله چاغداش آدلیم شاعر عاشیق،
توفارقانلی عباسدا بو کارواندان گئری قالماییب؛ انون بیر
گیرایلی سینین ایلك بندینه اشاره اندیرم:

اوغرون یوللارا باخماقدان
باغیریم قان اولدو یار گلمز
آغلاماقدان عینیم یاشی
سئل، عوممان اولدو یار گلمز

عباس توفارقانلی «ولموش آی اولموش» ردیفلی بیر
قوشماسیندا دئیر:

یئنه یاتدی من فقیرین عَلمی
چرخ فلک ترسه چالمیش قلمی
گۆز یاشیملا غرق ائیلرم عالمی
قطره سولار عوممان اولموش آی اولموش

آذربایجانین بیلگین و مشهور عاشیقی تیکمه داشلی خسته
قاسم لزگی احمدله دئییشمهده اؤزونو اؤیمکده عوممانا
بنزدیر:

لزگی احمد منم فضولی نسلی
بحرلرده من عوممانام سن نه سن؟
درین کتابلاری معنا ائیلرم
سؤز آنلایان درد قانانام سن نه سن؟

انون بیر جیغالی تجنسیندن بیر بند گتیریم:

پاچالاندی گمیم قالدی درینده
غرق اولدو عوممانا قالدی درینده
عاشق دئیر درینده
دایازیندا، درینده
صدق قلبی دوز اولسا
هرگز قالمز درینده
قسمت اولسا او مولانین درینده
اوز دؤشیک سجده قیلاق اوز ها اوز

لزگی احمدده دده قاسمین قارشیسیندا قورخوب
چکینمیر و بئله رجز اوخویور:

دؤور ائیلیب گلن شاعر
سالام بیابانه بالله

دایانیرمیش. لاکین تأسفلر اولسون کی او عصردن قاباق
یاشایان عاشیقلا رین آد و اثرلری بو گونه قدر الیمیزه
گلیب چاتماییب.

ایندی اونونجی عصردن بری، آدلیم شاعر
عاشیقلا ریمیزدان بو زمینده مثاللار و شاهدلر گتیریم:

عاشق قربانی بیر قوشما شعرینده دئیر:

گونش نه یاندیریب قمر نه یاخار

قطره لر اویناییب عوممانا آخار

قربامی دئر هر کیم شاهها کج باخار

انون کمالینا تئر زوال اولو

عاشیق قربانی اوز چاغداشی قادین عاشیق «شاهگول»
خانیملا دئییشمکده بئله سؤیلر:

استادینا سؤیله گل سین میدانا

غرق اولارسان بو دریای عوممانا

عبث یئرده دوشمه جنگ قربانا

اوپریمین سوراغینا گلمیشم

شاه اسماعیل صفوی، «ختایی» تخلصی ایله هم کلاسیک و
هم عاشیق شعری فورماسیندا سیاسی و ساواش روحیله
یاناشی، لطیف دوغو و ادبی استعدادینی آپ - آیدین
گؤستریب. انون درین عرفانا مالک اولان غزللریندن هر
اوخوجو ذوق آلیر. او بیر قوشما شعرینده، الهی عشقی، بیر
«درّ یکتا» یا بنزدیر که یالنیز اونو عوممان دنیزینده
بولماق ممکن دیر:

او بیر گیزلی سیردیر هر جان دویاماز

اهل عشقین قاتارینا او یاماز

دیمه جوهر فروش بها قویاماز

بو درّ - ی یکتانی عومماندان آدیم

داها بیر گرایلیدا بئله سؤیلر:

چابوق بحری ۳ اولماق گرک

بیر عوممانان دولماق گرک

بیر گوهری بولماق گرک

هئج صرافلار اولماز اولو

اۋزۈنۈ اۋيركن دئيشمەيە و مباحثەيە ميدان اوخويوب
حريف ايستدينيده بئله دئير:

هر كس سردن كنجيب مرد و مردانا
باش قويسون بو يولدا ميدانا گلسين
دریا ديليم دالغا ويردى بولاندى
غرق اولماقا ايستين عومانا گلسين

چاغداش عاشيق شاعرلر يميزدن بو عنعنەيە دوام ائديب و
اونلاردا عوممان ميفيندن فايدالاناراق، اونو مختلف
معنيلاردا ايشلديلر اونلاردان بيرى عاشيق شمشير دير. او
يئر كوره سينين حاققيندا فلسفى باخشيلا بئله دئير:

هئى بوشالير، دولور، بو كهنه ايزدى
اينانمايان كسين قلبى فيليزدى
هر يانى عومماندى، دريا، دنيزى
آزى قورو، چوخو سولو دنيانين

او بير گۈزل تجنيسده بئله دئيب:
شمشير! وار بو عوممانلاردا آدالار
غواص اولان دريالاردا آ، دالار
صفت سئون ائل ايچينده آد، آلار
تجنيسيمه تجنيس آيازا قارشى
سون اولاراق بير «استادنامه» قوشما عاشيق
حسين ساعديدن قيد ائديب مقالى بيتيريرم:
«استاد نامه»

اۋزۈنۈ باش بيليب ميدانا وارار
قارتال كيمي من گزرم سن نه سن؟
قيرغى كيمي قييناغيمي چالارام
بو قورغونو من پوزارام سن نه سن؟
لعلين ميدانيندا صراف لعل آلا
لعل ساتانا لعل ساتاسان لعل آلا
هر عومماندا من اوزرم سن نه سن؟
«عاشيق حسين» بو بازاردا در آلا
على ايستر جبراييله پر آلا
مرد يولوندا سر قويان سر آلا
كهليك كيمي من سوزرم سن نه سن؟

۱۴۰۴/۱۲/۰۸

غرق ائيلرم بير عومانا
گتيره رم جانا باله

يئنه ده همان دئيشمەدن، لزگى احمددين ديليندن بير بنده
اشاره ائديرم:

دور قاباقدا مرد – ي ميدان
دانيشما افسانه قاسم
درس آلمشام الف – بئيدن
دؤنموشم عوممانه قاسم

مشهور قادين شاعر و عاشيقلار يميزدان اولان و اون
دوققوزونجى ميلادى ايلينده آرازين اوتاييندا ياشايان پرى
خانيمين دا بو زمينده بير گرايلى شعريندن نمونه گتيريرم:

نه مدتدير بو غفلتدن

اويانمير سان قارا بختيم

چكدير ديين اذيتدن

اوسانمير سان قارا بختيم

آتميسان عوممان – ي غمه

گولونج ائتميسن عالمه

منى درده ساليب يئنه

دايانمير سان قارا بختيم

عاشيqliق درياسيندا بير ناققا كيمي اۋزۈنۈ گۈسترن و دده
مقامينان چاتان، عاشيق على عسكرين ديوانيندان دا دؤنه –
دؤنه عوممان اسطوره سيله اولشيريك. بورادا شاهد اوچون
بير نچه مثال گتيريرم:

فلكين قهريندن ائل تهمتيندن

درديم آرتيب بير عوممانا دؤنوبدو

دوستمون فرقتيندن، يار حسرتيندن

باهار منه زمستانا دؤنوبدو

بير ديوان شعرينده اوخويوروق:

اۋلميينجه بو سئودادان چتين دؤنم، اوسانام

حقيقتدن درس آلميشام، شريعتدن سؤز قانام

شاه مردان سايه سينده، علم ايچينده عوممانام

دريالارين قايداسيدي عوممانا باش ائنديرير

نظامی گنجوینین یارادیجیلیغیندا عدالتلی لیک پرنسپیی

Nizami Gəncəvinin yaradıcılığında ədalətlik prinsipi

Paşa Səfərov

پاشا سفراف

Çap və Nəşr üçün hazırlayan :
Farhad Cevadi (Abdulla oğlu)

برگردان : دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

پوئماسی اونا بؤیوک شؤهرت قازانديرميش دیر. ۳-جو توغرونون سيفاريشی ایله قلمه آلدیغی "خسرو و شیرین" پوئماسینی ۱۱۸۰-جی ایله بیتیرمیش و محمد جهان پهلوانا گؤندرمیش دیر. جهان پهلوانین اؤلومون دن سونرا تاхта چیخان قیزیل آرسلان گنجینن یاخینلیغیندا اؤز چادیریندا اونونلا گؤروشموش و اونون نصیحتلرینی دینلمیش، اونا همدونین ادلی بیر کند باغیشلامیش دیر. ۱۱۸۸-جی ایله شیروان حکومداری ۱-جی آخسیتان اونا "لیلی و مجنون" مؤوضوسوندا بیر اثر یازماغی سفاریش ائتمیش دیر. او، بون دان بویون قاجیرماق ایستسه ده اوغلونون تکیدی ایله تکلیفی قبول ائدیب آز مدتده "لیلی و مجنون" پوئماسینی (شرقده ایلك دفعه) یاراتمیش دیر. ۱۱۹۶-جی ایله اعلاالدین کؤرپه آرسلانین آدینا "یئددی گؤزل" اثرینی، نهایت، اؤمرونون سونلارینا یاخین بوتون ادبی-اؤستتتیک، اجتماعی-فلسفی، حقوقی گؤروشلرینی یئکونلاشدیردیغی "ایسگندرنامه" (تقریباً ۱۲۰۳-جو ایل) پوئماسینی قلمه آلمیش دیر .

۲۰ آپریل ۲۰۱۲-جی ایله ایتالیانین پایتاختی روما شهرینده کی مشهور «ویللا بورگهئسی» پارکیندا اونون عابدسینین آچیلیشی اولوب. آیدنین آچیلیشیندا نئاپول شرقشوناسلیق اونیورسیتتینین پروفیسورو مینئی لی بئرناردینی چیخیش ائدرک بیلدیرمیش دیر کی، «داهی نیرامینین یارادیجیلیغی آذربایجان خالقینا خیدمت ائتمکله یاناشی، دیگر خالقار اوچون ده بؤیوک اهمیت داشییر.»

شاعرین دؤورونده ایسلام جمعیتی بیر طرفدن شیعهلیک و سوننیلیک مذهبلری آراسیندا گئدن موباریزه، او بیر طرفدن ایسه صوفیلر و شریعت چیلر آراسینداکی مباحثه لر ایچری سینده چالخالانیردی. او، الله اینانان، پیغمبره باغلی دیندار و صادق بیر موسلمان ایدی. او، ایسلام جمعیتینی پارچالایان مذهب و فیرقه لرین آپاردیغی موباریزین فؤوقونده دوران، دار فوناتیزم، سبیرسیزلیک و تمکین سیزلیکدن اوزاق کامیل بیر طبیعت و اخلاق صاحبی ایدی .

ایستر ساغلیغیندا، ایسترسه ده اؤلومون دن سونرا اونو شعیرلر حصر ائتدی دریند حکمداری صیف الدین مظفرین کنیز کیمی هدییه گؤندردی قیچاق قیزی آفاق ایله ائولندی اوچون قیناییردیلا . لاکین او، آفاقا اولان محبتینی اؤز اثرلرینده ائله تصویر ائتدی کی، هامی اونون محبتی قارشسی سیندا ساده جه سوسدو .

بعضا ایسه بوتون اثرلرینی فارس دیلینده یازدیغینا و بونا گؤره ده دنیا طرفیندن فارس شاعری کیمی تانیندیغینا گؤره اونو گوناھلان دیریدیلار .

لاکین سونرالار اؤزونون «لیلی و مجنون» پوئماسیندا بوتون اثرلرینی فارس دیلینده یازدیغینی اؤزونه قوصور توتوش، سونرادان «یئددی گؤزل» پوئماسیندا بو مسئله به یئئیدن توخونموش دور .

اصلینده اونون یارادیجیلیغی بوتون قیناق و گوناھلاری کؤلگه ده ساخلاماغا قادیر دیر .

او، دنیا ادبیاتی تاریخینه مثنوی فورماسیندا یازدیغی بئش پوئمادان عبارت "خمسه" ("بئشلیک") مؤلفی کیمی داخیل اولموش دور. ۱۱۷۷-جی ایله بیتیردی "مخزن الاسرار" ("سیرلر خزینه سی") ادلی ایلك

قارائو "يغدى گۆزل" بالئتيني اونون اثرلريندن ايلهاملاناراق ياراتميش دير .

نظامى گنجوى ((تام آدى جمال الدين ايلياس ابن يوسف نظامى گنجوى) ۱۱۴۱ (گنجه، آذربايجان) - ۱۲ مارت ۱۲۰۹ (گنجه، آذربايجان)) دونيا ادبىياتينين اينجى سى ايدى .

عدالتلى ليك پرينسىپى عمومى پرينسىپ اولوب حقوقون بوتون ساحه لرلر ده تشككول تاپيب. هر بير حقوق ساحه سى عدالتلى ليك پرينسىپىنى اوزونمخصوص شكيلده تدقيق اندرك ايشله ييب هازيرلاميش دير (مثلاً، امك حقوقو عدالتلىك ليك پرينسىپى اساسيندا «عدالتلى امك شرايطينين تعمين ائديلمه سى پرينسىپى»نى ياراتميش دير) .

نظامى ياراديجيلىغيندا عدالتلى ليك پرينسىپى محض عمومى پرينسىپ (حقوق و فلسفه باخيميندان)، عيني زاماندا خصوصى پرينسىپ (حقوقون موختليف ساحه لرى (مثلاً، كونستيتوسيا حقوقو، جينايت حقوقو و س.) باخيميندان) كيمي نظره چارپير. نظامى گنجوينين ياشادىغى دؤورده (۱۲ عرصه (آذربايجان اراضى سينده ايكي دؤولت شيروانشاهلار) ۶-۱۶-جى عصرلر (و آتابيلرى (ائلدنيزلر) دؤولتى (۱۲۲۵-۱۱۳۶) حكومرانلىق ائديردي. شيروانشاهلار دؤولتى هله ۶-جى عرصه يارانميش، عرب خيلافتينين آذربايجانى ايشغالى نتيجه سينده اؤز مؤوجودلوغونو ايتيرميش و ۸۶۱-جى ايلده اؤز دؤولتچيلىغىنى يئنيدن برپا ائتميش، نهايت، ۱۶-جى عصرين اورتالارينا قدر معين فاصيله لرله، موستقىل و يا واسسال آسى لى لىغى فورماسيندا فعاليت گؤستميش دير. آتابيلرى (ائلدنيزلر) دؤولتى اؤزونده او دؤور اوچون

اونون ايلك بؤيوك اثرى ۱۱۷۷-جى ايلده تاماملادىغى «سيرلر خزينه سى» دير. بو اثر ديداكتيك كاراكتئر داشيياراق اديبين اجتماعى-فلسفى گؤروشلرينى ايفاده ائدن «سيرلر خزينه سى» ۲۰ مقلت و ۲۰ حكايه دن عبارت دير. بو مقلت و حكايه لرلر هر بيرينده اخلاقى- تربوى فيكىرلر سؤيلنيلير، بشرى حيسسلر ترنوم اولونور. عدالتلى اولماق، مردليك، دوزلوك، هومانيزم، وطنه، خالقا حؤرم، اميه محبت بو اثر دن چيخاريلان اخلاقى نتيجه لردير (اثرى آذربايجان ديلينه خالق شاعرى س.روستم و A.Saroulu ترجمه ائتميش دير) .

اونون ايكنجى اثرى «خسرو و شيرين» پوئماسيدير. اديب بو پوئمانى ۱۱۸۰-جى ايلده تاماملانميش دير. دوغور دور، «خسرو و شيرين» پوئما آدلانير، لاکين اورادا تصوير اولونان حادثه لرلر گئنيش ليگى، احاطه دايره سى، اوبرازلارين كنجدي حيات يولو، درين پسيخولوژى وضعيتلر اونو منزوم رومان آدلانديرماغا دا حاق وئيرير. بو اثرين يارانماسى اديبين ياراديجيلىغيندا، ائله ده شرق ادبىياتيندا، دئمك اولار كى، يئنى بير حادثه ايدى. اثرين مؤوضوعو ساسانى حكمدارلاريندان اولان خسرو پرويزله بردع گؤزه لى شيرينين محبت ماجرالاريندان گؤتورولموش دور. خسرو پيس عمللردن چكينديريب حاق، عدالت، هومانيزم يولونا چيخارماسى، بؤيوك عقل- كمال صاحبي اولماسى، صنعتى، صنعتكارى يوكسك قيمتلنديرمه سى-بوتون بونلار شيرينى، شرق ادبىياتيندا تكرر اولونماز ايلك موسبت قادين اوبرازى كيمي ياشاتميش دير («خسرو و شيرين» پوئماسينى آذربايجان ديلينه خالق شاعرى ر.رضا ترجمه ائتميش دير).

اونون اثرلريندن ايلهاملاناراق ۱۴-جو عرصه ياشاميش آريف اردبى لى "فرهادنامه"، عسار تبريزى "مهر و موشترى" پوئمالاريني («خسرو و شيرين» اثرينين تاثيرى ايله)، هيند شاعرى امير خسرو دهلوى (۱۳۲۵-۱۲۵۳)، فارس-تاجيك شاعرى عبدالرحمان جامى (-۱۴۱۴)، ۱۴۹۲)، اؤزبك شاعرى عليشير نوای (۱۵۰۱-۱۴۴۱) بير چوخ اثرلر يازميش ديلار .

۲۰-جى عرصه ايسه صمد وورغون "فرهاد و شيرين" منظوم فاجعه سينى، عبدالله شايق "نوشابه" پيئسينى، اوزئير حاجيبويو «سئوگى لى جانان» موسيقى سينى، قارا

۳ دیگر حاللارلا.

عدالتلىك لىك پرىنسىپى نظامى گنجوى گىنىش شكىلده
ايكى اثرين ده («سىرلر خزينهسى» و «خسرو و شيرين»)
گىنىش شكىلده تجسسوم اولونوب. محض بو گىنىش لىك
سۆزوكى دن اثرلرده دفعه لرله تكرر لانا ماقلا دقته
چاتد يريلير. حتى «سىرلر خزينهسى» اثرين ده
«حكمدارين خالقا قايعى سى و عدالتى» و «عدالتلى و
اينسافلى اولماق حاقين دا شاها نصيحت» آدلى فصللر
نظرده توتولموش دور .
شاعر «حكمدارين خالقا قايعى سى و عدالتى» آدلى فصلده
قئيد ائدير :

اي مردليك قالخانينى آتيب ديز چؤكن اينسان!
غفلت ديوى آزغىنلىق يولونا چكن اينسان!
گوونيرسن شاهليغا، شاهليق، گلدى-گئدردى.
گوونيرسن حياتا حياتين دا هدردى.
عيش-عيشرتله وورورسان اؤز عمرونو سونا سن،
فلك قاتيب باشينى، اويونجاق سان اونا سن.
قرآنى، قيلينجينى بير كنارا آتميسان،
الين ده جام، سوراھى نشيله باش قاتميسان.
نه گوزگون، نه داراغين بير آن الدن دوشندير،
گؤزل-گؤيچك قادينتك سيغاللانماق پشئن دير.
رابيعه اولماسايدى خيلاصكارى، كمكى،
سوسوزلوق تشنه دوزده اؤلدورردى كؤيى.
ايگيدسنسه، كيشى لىك آدين دان اوتان بارى،
ارسيز هونر گؤسترن قادين دان اوتان بارى.
قول اولموسان ايبليس، قله گيرن شيطانا،
ياخود :

عقل-كمال بسلمز ايگيدلييه اداوت .
هونر ده، ايگيدلىك ده عدالت دير، عدالت .
...
سن كى فلک دئييلسن، جزا حكمو يازيرسان،
جزا حكمو يازماقلا هر جزايا حاضيرسان .
عدالتين اوجالت سين قوى نسلينين آدينى،
ائل گؤزون دن سالماسين اؤزونو، اؤولاديني .
...
خالقا ديوان توتانى ديوان گؤزلر هر يان دا،
مظلوملارين فريادى قورخولودور جاهان دا .
...

موترققى اولان دؤولت چى لىك عنعنه لريني احتياوا ائدن بير
دؤولت اولموش دور .

همين دؤورده اسلام دينى بوتون دؤولتين اراضى سين ده
حاكم مۇقعيه ماليك اولدوغون دان اونولا عضوو صورت ده
باغلى اولان موسلمان حقوقو، ائل جه ده بوتون
قانون ئويچى لىك سيستئمينى احاطه ائدن شريعت اؤزونون
آلى حقوقى قوه سيني بو دؤورده ده ساخلايىردى .

۱۲-جى عصرده آذربايجان دؤولت لرينين شهر و كندلرين ده
موسلمان اهالى سى ايله ياناشى، خاچپرستلر ده
ياشايرديلار كى، بونلار دا اساساً آلبانلاردان عبارت ايديلر.
همين دؤورده ميدانا چيخان هووق منبع لرين دن بيرى ده
خاچپرست آلبانلار اوچون آلبان كاتوليكيكوسو ۳-جو
ايسئپاننوسون تكيديلى خاهيشى ايله گنجه شهرينين
كيلسه خاديمي مخيتار قوش طرفين دن ۱۲-جى عصرين
آخيرلارين دا، داها دقيق دئييلسه، ۱۱۸۴-جو ايلده ترتيب
ائتديى «قانون نامه» دير. بورادا عدالت موحاكيمه سينين
ايله قانونلارا اويغون اولاراق آپاريلماسين دان، محكمه
ايشينين روحانيلر طرفين دن حياتا كئچيريلمه سينين
واجيبيلين دن، حاكملره، اتهام چيلارا، شاهيدلره قارشى
ايرلى سورولن طلبلردن، خاچپرستلرين يالنيز اؤز
محكمه لرينه مراجعت ائتمه لرينين، محكمين كوللئگيال
شكىلده آپاريلماسينين، يالانچى شاهيدلييه يول
وئريلمه سينين لابودلويون دن بحث ائديلير .

هم موسلمان، هم ده كيلسه حقوقونون حكمرانلىق ائتديى
بير دؤورده موختليف اينسانلارين، موختليف محكمه لرين
عدالتلى اولماسينا ضرورت اولدوقجا بؤيوك ايدى. محض
بو دؤورده عدالت سيز اينسانلار آراسين دا دينى
قارشيدورمايا قدر گليب چيخماق اقتدارين دا ايدى .

نظامى حقوقى آيرى-سئچكى لييه يول وئرمه دن عدالتين
برقرار اولماسينين طرفدارى ايدى. محض بو سبب دن
نظامى عدالته موختليف پريزمادان باخاراق اونو اينسانلارا
آشيلماق، چاتد يرماق نيتين ده ايدى. بونا گؤره اديب
عدالتى گاه حاكميت ده، گاه محبت ده، گاه دا ديگر حاللارلا
اوخوجولارينا گؤسترميى باجارميش دير. بئله ليكله نظامى
گنجوينين عدالتلى لىك پرىنسىپى اوچ ايسئتيقامت اوزره
اينكيشاف ائدير :

۱ حكمرانليقلا؛

۲ محبتله؛

طبیعی شکیده، بیر چوخ حاللاردا موسیقی مجلسلرینده، چالغی چیلارین نغمه‌لرینده جانلاندیریلیر . ائرده نظامی هورموز شاهین اهالینین خئیرینه قویولموش قانونلاری پوزان دوغما اوغونو آمان‌سیز جزالاندیردیغینی گؤسترملکه قانون قارشى‌سین‌دا هامینین برابر اولماسی جینایتین هامی اوچون جزالاندیریلمالی عمل اولماسینی کیمی دؤورو اوچون چوخ آکتوال، هم ده قاباقجیل بیر ایدئیا ایرلی سورور. قئید ائدک کی، ۱۲-جی عصرده قانونلار وظیفه‌لی شخصلر طرفیندن تئز-تئز پوزولوردو و بو پوزولما نتیجه‌سینده اونلار مسولیتته جلب اولونموردولار. نظامی بو ائرده قانونو پوزانلارین وظیفه‌سیندن، روتبه‌سیندن آسی‌لی اولما یاراق تۇرتدی جینایتته گۆره جزالاندیریلماسینی دقتته چاتدیریر. اودور کی، حکمو دار هورموزون اؤز اوغونو جزالاندیرماسینی عدالت‌لی حساب ائدرک بونو آلفیشلا بیر.

تصویر ائتدی حادئنی دؤورونون مؤوجود قایدالاری ایله علاقه‌لن دیره‌رک دؤورونده باش وئرن عدالت‌سیزلیکلریندن شیکایت ائدیر :

هانى او عدالت، او اینساف هانى؟

وئره اؤز اوغولونا بئله جزانى .

ایندی یوز یوخسولون تۆكولسه قانى،

دوروب طرف چیخان بیر آدام هانى؟

همچینین نظامی گنجوی اؤز قهرمان حکمو دارینی عدالت‌لی حکمو دار کیمی تصویر ائدرک اصل حکمدارین نئجه عدالت‌لی اولماسی باره‌ده معلومات وئیریر. بئله کی، ادیب شیرینی خالقا یاخشی رفتار ائدن، خالقی وئرگیدن آزاد ائدن، کندلیلری، کاسیبلاری وئرگیدن آزاد ائدن، خالقین ساده اینسانلارینین شیکایتی دینلین و حل ائدن کیمی قلمه وئیریر. عینی زاماندا اوخوجویا چاتدیرماق ایستییر کی، محض بئله حکمو دارانلیق نتیجه‌سینده خالقین فیروان یاشاماسینی، اؤلکه‌ده بولوغون اولماسینی، حکمدارین خالقینا نئجه قایغی گؤسترمه‌سینی چاتدیریر :

شاهین نیتلری خوش اولسا اگر

اوتدان گول یئرینه مین گؤوهر بیتر .

اؤلکه‌ده راحت‌لیق، بوللوق اولورکن

او یئرین شاهین‌دان وئره‌جک نیشان ...

دونیا اؤزو ظالم‌دیر، ظلم ائلییر وارلیغا، عدالت حاکم‌لیگی قالیب حکمدارلیغا . کیم کی ظلمون ائوینی براد ائدیب ایندین، اؤز صاباحکی ائوینی آباد ائدیب ایندین .

«عدالت‌لی و اینصاف‌لی اولماق حاقین‌دا شاهانسیهت» آدلی فصلده شاعر شاهین تیمتالین‌دا، بوتون اینسانلاری عدالت‌لی اولماغا چاغیراراق بیلدیریر کی، اینسانلارا عدالت‌لی اولماق همین اینسانلارا آرخالنماق دئمک‌دیر :

شاهلیق وئرن بویوروب: توت بو مسلک یولونو؛

عدالت صاحب‌لری توتدو مسلک یولونو .

مصلحتته محتاج‌دیر عدالت هر بیر زامان،

خالقا ظلمون امانسیز جزاسین‌دان داد، آمان .

جان یاندیرسان اوردونا، مملکتته، یوردونا،

آرخالانا بیلرسن اؤز خالقینا، اوردونا .

ظلمکارلیق داغیدار، براد ائیلر اؤلکنی،

عدالت سعادتله آباد ائیلر اؤلکنی .

"خسرو و شیرین" پوئماسی ایسه نظامینین رومان‌تیک اثرلرینین، یعنی اساسین‌دا رومان سوژئتی دوران بیتکین اوبرازلار قالدیرئاسینا مالیک پوئمالارینین بیرینجی‌سیدیر. اثرین مؤوضوسو ایران ساسانی حکمدارلاری سولاله‌سینین تاریخیندن گؤتورولسه ده، شاعرین بیر چوخ پروبلملرین تقدیم‌ده اؤز دوغما موحیطینین حادئته، شخصیت و پروبلملریندن چیخیش ائتمه‌سی شوبهه دوغورمور .

"خسرو و شیرین" پوئماسینین قورولوشو دا چوخ مارق‌لی و اوریزئینال‌دیر. اثر بوتون اورتا عصر پوئمالاری کیمی میناجات، نت، کیتابین یازیلماسی سببی، توغورول آرسلان، آذربایجان آتایلر دؤولتینین حکمداری محمد ابن ائلدگیز جاوان پهلوان و اونون قارداشی قیزیل آرسلانین تعریفی، عشق حاقین‌دا شاعرین ملاحظه‌لری کیمی گیریش فصللره باش‌لانیر. بوتون بونلاردان سونرا اثرین مزمونو گلیر. حادئله‌ر خسروون آتاسی هورموزون حاکمیتینین تصویری ایله باشلا بیر. خسروون دوغولماسی، بؤیومه‌سی، هورموزون عدالتی و س. تحکییه طرزین‌ده وئریلیر. سونرا شاپور شیرین حاقین‌دا دانیشیر. موکالیمه‌لر، دئییشمه‌لر، خسرولا شیرینین اوموکوسوسو و س. چوخ مارق‌لی و

اديبه گۆره اينسانلارنى عدالتله سئوين دىرمك مومكون دور،
گوناهسىزلارنى عدالتله آزاد ائتمك مومكون دور. عدالت
اينسانلار آراسىن دا سئوينچ، شادلىق موناسىبتلىرىنى
تملىنى قويور. «خسرو و شيرين» پوناماسىن دا يازىردى :

عدالتله ائتدى رعيتى شاد،

محبوسلار اولون دو حبسدن آزاد .

شاعر ائرين ده عدالتلى حكمودارا قارشى خالقين نئجه
محبت بسلدىنى گؤستىر. بو محبتين سببى طبيعى كى،
عدالتدير. محض حكمودارين عدالتى خالقى، سئوگىيه،
محبتته دوچار ائدير. خالق اؤز حكمودارين اولان
سئوگى سىنى حتى اولوملى ايله اسيرگه ميرلر :

غضبىنه گلهسى چوخ دور آرامىزدا، چوخ .
گىلىلى، شىكايت چى يوخ دور آرامىزدا، يوخ .
كىمين قانىنى توكسن، حالالدير قانى سنه،
سن كىمى دارا چكسن، قوربان دير جاني سنه .
ياخود :

عدالتين چوخلوغو حكايه دؤنوب دور،

شىكايتين يوخ لوغو شىكايتته دؤنوب دور .

زيندان دان دا آغىردير سرت ديرناغى آتيني،

نالينى چارمىخ سانار هر بير ياغى آتيني .

او، عدالتلى اولماغى، ايلك نؤوبه ده وفالى اولماقلا
علاقلىدير. اونا گۆره وفالى اولماق، عدالتلى اولماغا بير
آدديمدير. محض وفا ايله عدالتلى اولماق مومكون دور. او،
بونولا سانكى، بركت وئرن تورپاغى اينسانلارا
باغىشلاياچاق قدر ياخشى ليق ائتميش اولور :

عدالت تارلاسىنى وفا خيشى خيشلادى،

بركتلى تورپاغى بشره باغىشلادى .

عدالت بعضا جىنايتى جزاسىز قويوردو. بئله كى، جىنايتى
بؤيوك اجتماعى تهلوكله لى عمل اولمايان حساب ائدر
عدالت اونو باغىشلاماغا قدير ايدى. بونو اديب «سىرلر
خزىنه سى» ائرين ده بئله گؤستىردى :

اولو تانرى، يانين دا خجالتم من سنين،

گوناهىنى باغىشلا اوزوقارا بن دنين .

حؤكمونه، فرمانينا باخمامىشام چوخ زامان،

آمان يوخ دور كىمسه دن، اؤزون آمان وئر، آمان !

يا جزا تونقالين دا يانماغا گؤندر منى،

يا دا مرحتىنله بنده يه دؤندر منى

اديب حاكميتله ياناشى عدالتى محبتله ده تجسسوم ائتمه يه
قادىر اولموش دور. حميد آراسلى قئيد ائدير كى، نظامى عدالت
حاقين داكى مورتقى گؤروشلىرىنى ائرينين اساس مؤوضوعو
اولان محبتله مهارتله علاقلىديرمىشدير. خسروو معن
اوجالدا، اونون عاليجناب طبيعتلى بير اينسان اولماسينا
كؤمك ائدن محبت هم ده اونو عدالتلى بير شاه سوييه سینه
قدر يوكسلىدير. ائرين سونلارينا ياخين اوخوجو اونو علمى
مجلسلرده، بىليجىلرين احاطه سینه ده، علمه، فلسفه يه داير
موباهى سه لرده ايشتىراك ائدن گؤرور. نظامى شيرينين دىليله
خسروو عدالت درسى وئرن زامان دا سانكى دؤورونون ايختيار
صاحبلىنه اوز توتور، اونلارنى عدالتته، دوزلويه، علمه چاغىرير :

بد دعادان ساقين، مهربان دانىش،

پوسقودا دور ماسين يولون دا قارغىش .

بيردن قوجا قارى، جاوان آه چكر،

هدفه اوخ وورار ائركن بير سحر ...

شاهلارين بين ده چوخ آينا، باخسان،

قاراليب گئتميش دير مظلوم آهين دان ...

دونىادا ظلم ائتمك قوچاق ليق دئيبيل،

رعيت بسلمك چوخ ياخشىدير، بيل .

نظامى گنجوى عدالتى ديگر حاللارلا دا اؤز اوخوجوسونا
چاتدىرماغى باجارمىشدير. عدالتين نئجه گوجه مالىك
اولماسىنى، اونون قارشى سینه دا اوغور سوزلوعون، پىسلىين
دوروش گتىرمه سىنى سؤيله ين اديب گؤسترمك
اىستىردى كى، عدالت قارشى سینه دا گوج عبث يئره دير :

عدالت اؤنونده هر بلا - هدر،

يئله فال وورولوب، يئل كىمى گئدر .

اديبه گۆره اينسان عدالتله عوضسىز بير اوغور قازانماق
عزمين ده دير كى، بو اوغور عدالت دن باشقا هئچ بير شئيله
الده ائدىله بىلمز. بو اوغور اينسانى تئز بير زامان دا اينسانلار
آراسىن دا مشهور ائتمك اقتدارين دادير. بونو بئله ايضاح
ائيدردى :

او، تئز مشهور اولدو عدالتيله،

دولاشىردى آدى هئى دىلدن - ديله .

ياخود عدالتين اينسانى نئجه حؤرمت، نئجه مرحمت
بسلمه سىنى، عدالتله اينسانين صافلاشماسىنى، حتى
اونون نورلاشماسىنى تقليد ائدر گؤستىردى :

خسروون اوزون ده عدالت واردى،

گؤزون ده شاهلىغىن نورو پارلاردى .

کسکین صورت ده تنقید ائدیردی. قئید ائدک کی، نظامی «سیرلر خزینہ سی» اثرین ده بو باره ده گئیش فیکیر ایرلی سورموش دور .

شاعرین «حکومدارین خالقا قایغی سی و عدالتی» ایدئاسی ایمانوئل کانت (۱۸۰۴-۱۷۲۴) طرفین دن داوام ائدیریلیمیش دیر. اونون، «سن خالقا ائتدیین یامانلیقا اؤز- اؤزونه یامانلیق ائدیرسن» دئمہ سی بونو عیانی ثبوت ائدیر . آنسئم فئیرباخین (۱۸۳۳-۱۷۷۵) ایسه جینایت حقوقونون باش لیجا پرنسیپی اولان «هئج بیر جینایت جزاسیز قالمالیدیر» فیکرینی ایرلی سورمه سین ده ده نظامی یارادیجیلیغین رولو بؤیوک دور .

نظامی یارادیجیلیغین دان داها چوخ بؤیوک اینگیلیس یازی چی سی ویلیام شکسپیر روحلانا راق یازیب- یاراتمیش دیر.

یازی چی معین ایدئالارلا یاناشی «عدالت لی لیک پرنسیپی» ندن ده ایستیفاده ائدرک بونو اؤز اثرلرین ده گؤستریمیش دیر (بورادا نظامی روحو آیدین سئزلییر). او، «اوتللو» اثرین ده قهرمانی یاقونون دیلین دن دئییر :

عدالت قولوما وئردی گوج-قوت،

سککیز-دوققوز دفعه دوشسه ده فورصت،

خنجرین آغزینی ائیلدیم قان .

یاخود قهرمانی اوتللوونون دیلین دن سؤیلییر :

اوه، وفاسیز قادین، توکنمز دردین،

سنی عدالته قوربان وئردیم .

یاخود :

ناموس کئشیک چی سی، عدالت لی کس،

سنین بو هونرین منه درس دیر، درس .

یازی چی «کرال لیر» اثرین ده ده عدالت مؤوضوسونا مراجعت ائتمیش دیر. بئله کی، یازچینین قهرمانی کئنت دئییر :

ایندی کی، بئله دیر، الویدا، کرال،

عدالت یوخدورسا، ائل قاراگون دور،

قوربت آزادلیق دیر، وطن سورگون دور .

ائدقار ایسه بئله دئییر :

گلین عدالتله ایشه باخاق بیز .

**Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının
və Beynəlxalq Hüquq Assosiasiyasının üzvü**

هامیدان خجالت لی، کیم سه سیز جه بیر کسی

باغیشلادی اینصافی کیم سه سیزلر کیم سه سی .

شاعر حتی یئر اوزونو عدالتله خلاص ائتمیین مومکونلویونو سؤیلییر :

بو دونیانین نبزینی کیم توتسا عیسی کیمی

اینصافی، موروتیله اولار دونیا حاکمی .

دونیا فاتح اولماز ظولمکارلیق، رذالت،

یئر اوزونون فاتحی عدالت دیر، عدالت !

عدالتین - مؤژده چی، بو دونیانی شاد ائیلر،

عدالتین ایشیدیر، - اؤلکنی آباد ائیلر .

مملکتین دایغی عدالت دیر هر زمان،

عدالتله نسیبین سعادت دیر هر زمان .

محض اینسانین اؤلومون دن سونرا عملی، ان اساسی عدالتی دونیادا، اینسانلارین یادداشین دا قالمیش اولور.

عدالت دن باشقا دونیادا هئج بیر شئی ابدی قالمیر :

طالعین ایمتاحانی جانینی آلان اولدو،

عدالتی دونیادا ابدی قالان اولدو .

عدالت تری سنین ایمین، تأثیر ائتمیین قئیری- مومکونلویونو دفته چاندیرماق ایستیر. عدالتین گوجلہ پوزولماسینین مومکونسوزلویونو چاندیریر :

مسکینله قولون دا قوت دويسان ایر سن،

عدالت میزانی نی سانما توکجه ایر سن .

نظامی گنجوینین اثرلرین ده یاراتدیغی «عدالت لی لیک پرنسیپی» نی اوندان سونرا یاشایان موختلیف فیلسوفلارین، یازیچیلارین و سایر اینسانلارین اثرلرین ده سئزمک مومکون دور. مثلا، داهی اینگیلیس فیلسوفو هئربرت ایسپنسترین

(۱۹۰۳-۱۸۲۰) «دؤولتین اساس وظیفه سی عدالتی

قوروماق دیر» ایدئاسی نیظامینین «عدالت لی حکمدار» ایدئاسینین محصول دور .

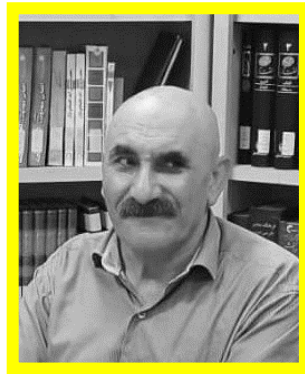
بون دان باشقا بئئدیکت ایسپینوزانین (۱۶۷۷-۱۶۳۲) «هر کسین حقوقو اونون اوچون تعیین ائدلمیش قدرت قدر دیر» ایفاده سی اونون «عدالت لی اینسان» کونسئپسیاسی اساسین دا میدانا گلمه سی دانلماز دیرر .

نظامین سونرا ان گئیش شکیلده حاکمیتین قبول ائدی قانونون عدالت سیزلیینی ایفشا ائدن فران سیز متفکیری فرانسوا ماری آروی (وولتئر) (۱۷۷۸-۱۶۹۴) اولموش دور. او، حاکمیت نماینده لرینین مؤوجود قانونون مددعالارینین پوزماسینی و بونا گؤره جزا آلماسینی

"... اورتاق تورک دیلی مؤوضوعو گوندمی ضبط ائتدی بیر مقامدا دقتیمی جلب ائدن شعرلری بو مؤوضو اوچون ان گؤزل نومونه اولا بیلجی قناعتینه ائله ایلك میصراعلاری نطردن کئچیرنده گلیم.

بیر توران ستودالیسیدیر ائلسئور بی، ان بؤیوک آرزوسو پارامپارچا اولموش آذربایجانین بوتؤولشمه سی، تورانین قورولماسیدیر. معنوی پایتختیمیز تبریزه حصر ائتدی شعرلری دوغولانمادان اوخوماق ممکن دئییل."

شاعیر سلیمان عبدالله نین یازدیغی کیمی، شاعیر ائل سئورین " آمان آیریلیق" کیتابیندا، اونون تورک سونونا توکنمز مارق و وورغونلوغونو ایلك صحیفه لردن سون وارقاقلار ده ک باشا دوشه بیلیریک و مؤاللیفین آتدیغی مقصد یۇنلو آدیملارینین ایزلرینی بیر چوخ شعرلرینده گؤروروک. بو اونو گؤستریرکی شاعیر اینانیدیغی بیر گلجه یه چالیشماقدادیر. چالیشماقدادیر کی، یازدیغینی تورک جغرافیاسیندا هرکس آسانلیقلا اوخویا بیلسین. البتده کی، یاخین ایللرده باشلانماقدا اولان بیر ادبی شیوه نین ایلکین گونلرینده آتیلان آدیمدیر. او ایلکین آدیملارین یوموشاق ترپه نیشینه دقت یتیره ن عالیم دؤکتور حسین شرقی دره جک (سوی تورک) کیتابا یازدیغی اؤنسؤز باشلیقلى مقاله سینده یازیر: "... ادبیات خالقین یادداشی، طالعی و روحونون یازیا چئوریلیمیش حالیدیر. بو یادداشین قورونماسی و گلجهک نسیللره اؤتورولمه سی ایسه سؤزه ویجدانلا یاناشان، زامانین آغریلارینی اؤز ایچیندن کئچیره رک قلمه آلان صنعتکارلارین پایینا

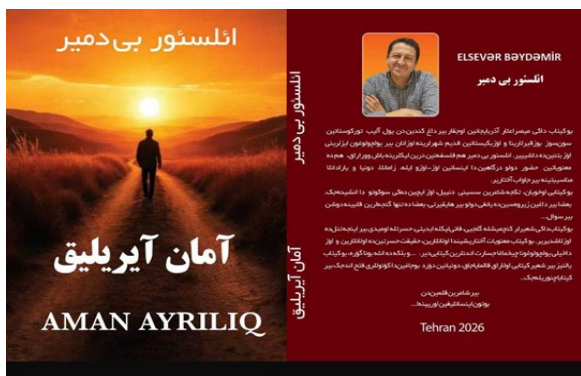

صدیار وظیفه ائل اوغلو

آمان آیریلیق

یاشادیغیمیز قانلی - قادالی گونلرین بیرینده ائیدی کی، ساین دؤکتور حسین شرقی دره جک (سوی تورک) همیشه کی کیمی منه یئنیجه (۱۴۰۵ ایلینده) **آمان آیریلیق** آدلی بیر شعر کیتابینی هدیه گؤندردی. اؤنملی قاباریقلىقلاری اولان بو شعر کیتابینی سونونا ده ک اوخودوم، حقیقتا اؤتن بیر ایلدن بری بو ایلك شعر کیتابی دیر کی، سونونا ده ک اوخودوم. و اوخودوقجا هوسله نیردیم.

اولدوقجا صمیمی شعر دیلی اولان بو گنج شاعیر «**ائلسئور به ی دمیر**»ین شعرلرینی اوخویاندا دوغوردا ن دا ، تورک ادبیاتینین هانسی اؤرنگینی اوخوماقدا اولدوغونو اؤزوندن سورمالی اولورسان . بو یئنی ادبی شیوه نین مؤلیفینین هانسی قیرالدان اولدوغونو بیلیمک ایسته بیرسن. بونا گؤره کی، مصرعلرده گئدن دیالکتلرین بعضیلری سنه تانیش، بعضیلری دوخما و بعضیلری ده اوزاق دوشموش قاهیم کیمی سنه یاد گلیر. آما کیتابین باشدان باشا میصرعلرینه سیس دومان کیمی چؤکن دوغولار سنه لاپ دوغمدان دا دوغما گؤرونور. بونا گؤره کی ، ایستعدالی شاعیر اورتاق تورک ادبیاتینین یارانمادا اولان اورتاق ادبی دیلینه یؤنه لمیش بیر شاعیر کیمی قایغیلارینیدا بیزه گؤستریر. کیتابا " مؤلف و یارادیجیلیغی حاقیندا" آز حجملی گیریش یازان حؤرمتلی شاعیر سلیمان عبدالله اؤز موناسسیتینی وورغولادیقدا یازیر:

دوشور. ائلسئور بی دمیر محض بئله قلم صاحبلیریندن دیر. اونون یارادیجیلیغی بیر فردین شخصی دنیا گؤروشوندن داها چوخ، بوتؤو بیر توپلومون حسلرینی، ایتکیلرینی، اومیدلرینی و معنوی دیرنیشینینی عکس ائتدیرن ادبی سالنامه دیر..."

كاغىزنى، قلمى اله آلاندا،
سۆز-سۆز، مېصرع-مېصرع قېير قازىرام.

سۆزلىر دوزولدىكجھ اينجىلر كىمى،
اۆلورم، آخىردا سىطيرلر قالىر.
كاغىزدا باش وئرمىش اينتىهار كىمى،
سۆزلىرىن باغرىندا نه سىرلر قالىر؟!

قېبىمه يوك اولان دردلرئمله من،
بعضا دوشونورم، - اۆلسم ياخشىدېر.

دوغما يادداشلاردا كىفه دؤنمكدن،
كاغىزىن يادىندا قالسام، ياخشىدېر.

كىم بېلىر، بلكه ده اۆلومقا باغى،
يازدىغىم سون شىعېرى اوخوبارسىنىز.
ساغ ايكن دئىنلر «سۆز بېغناغى»،
من اۆلندن سونرا آنلايارسىنىز.

دېلىم لالا دؤنور جانا دويونجا،
قوى منى يوخودان اۆلوم اوياتسىن.
اۆلوموم شىعېرىمه نقطه قويونجا،
شىعېرىم اۆلومدن سونرا بوى آتسىن.

آمان آيرى ليق

چال كامانچى، بېر "آيرى ليق" هاواسى چال
بو دوغما سس آجى-آجى ياخار منى!
آنا وطن- يارىم قالان قوجا قارتال
او تاي- بو تاي هاواسىن دان چىخار منى!

بو دونيادا بېر چىنار وار هاچالانمىش
كۆكو درين، اسيرلر سىنه گرمىش
بوداق-بوداق، وطن-وطن پارچالانمىش
بوداقلارى بېر-بېرىنه كۆنول وئرمىش

جان آى وطن! گتيرمى سن نئجه تايى؟
بو نغمى؟ بېر هارايدى سن دن قويموش!

سايىن عاليم اؤز فيكىرىنى يئكونلاشدىردىقدا يازىر:
".... مؤلفين يارادىجىلىق دونياسىندا وطن آنلايىشى يالنىز
جغرافى مكان دئىيل. وطن اونون اوچون خاطرلر،
ايتيريلمىش سسلر، يارىمچىق قالمىش طالعلر، كۆرپو
سالىنمامىش قوووشمالاردىر. بو باخىمدان ائلسئور
بىدمىرىن شىعېرلىرى هم تارىخى يادداشى دىرى ساخلايان،
هم ده معاصر اينسانىن داخىلى سارسىنتىلارنىن ايفاده
ائدن بدىعى سىندلر تائىرى باغىشلايىر. او، كئچمىشى
نوستالژى ايله دئىيل، مسوليتله خاطرلادىر؛ بو گونون
سواللارنىن ايسه ويچدان سوزگىچىدن كئچىرهرك
اوخوجويا تقدىم ائدى...."

يقىن كى اورتاق كولتور و اورتاق دىل مؤضوسونا ماراقلانان
هر بېر ادبىين آرزى و اىستكلرىنه اويغون اولان بو ادبى
حركت اؤزو بېر شىرىن پاي، شىرىن بېر هدىيه دىر.
«ائلسئور به ى دمىر» اوچون داهادا باشارىلار آرزولايىرام.
يقىن كى، اونون آچدىغى ادبى حىغىر اورتاق ادبىياتىمىز
اوچون گلجه يىن اوغورلو يوللارىندان اولاجاقدىر.
اىستعدادلى شاعىرىن ايكى شىعېرىن اوخوبارا سؤزو ده
گرلى شاعىرىمىزه وئرىره م:

اۆلوم و شعر

بعضا بېر شىعېرىن بېر جه مېصرعاسى،
سولغون بېر نفسدن داها جانلىدېر.
شاعىرىن شىعېرله بېر الوىداسى،
اۆلوم تلاشىندان هيجانلىدېر.

اۆلوم بېر شاعىرىن سوسماغى دئىيل،
بلكه اوخونمامىش شاه اثرىمى؟
يوخلوغونا ثبوت يئنگانه شاهيد -
رفلرده سارالمىش صحفه لرىمى؟

بلكه ده ساغ ايكن دئىنمه دىي،
نه قدر دردى وار، اۆلنده دئىيب.
سىرلر وار، - كىمله سه بؤلممه دىي، -
عزرايىل غفلتا گلنده دئىيب.

بعضا اورىممه حسلر دولاندا،
سانكى اۆلومومه فرمان يازىرام.

دئیم کی، سن منیم شاه داماریم سان!

ائی گوژل اللهیم لوتفونو گوستر،
خئیبرله نقطه له سن بو حسابی!
اسیر اوریمیز، گوژوموزده تر،
سنی سئونلرین قالمادی تابی!

فرمان فرضی

دئمیشدیم اؤزونه اؤیرتمه منی،
گئدرسن، جانیمدا ساغالماز یئرین.
دئمیشدیم گئدرسن، حسرتین، غمین،
اوتورار جانیمدا، سوکر بیر-بیرین.

سنی حیاتیمدان آپاران قاتار،
سنین حسرتینی آپارا بیلمز.
دئمیشدیم گفن گلر، تانری اؤزوده،
سنی حیاتیما قایتارا بیلمز.

دئمیشدیم اینانما بو صاباحلارا!
گئجه سی هجران دیر، گئجه سی حسرت.
یاغیشلار گورموشم بولوددان قوپوب،
اما هنج آغاچا اولماییب قیسمت.

دئمیشدیم اؤزونه اؤیرتمه منی،
گئدرسن، ائومی حسرتین ییخار.
یاریم جان قالارام بو یوللار اوسته،
نه یارام ساغالار، نه جانیم چیخار.

دئمیشدیم خوشبختلیک بیر قوش کیمیدیر،
اوپار، اوزاقلاشار، گوژوندن ایتیر.
منی آغلتماغا چالیشما، کونول!
آیریلیق گورموشم اولومدن بئتر.

دئمیشدیم بو یولو ایکیمیز گئدک،
گئتدین، تک باشیما یاشاتدیم سنی.
آخ نهلر یاشادیم، بیر الله بیلیر،
دئمیشدیم اؤزونه اؤیرتمه منی!...

چال کامانچی بو وطنین ایز تیرابی،
دردی، قمی اینیلده یین سیمه هوپموش!

مقدس یوردا! سیناقلاردان کئچیب گلن
نه آجیدیر - وطن دن ده پای اولارمیش!
آراز- آراز آخار سولار -- آغیر درددن
آیریلیغین گوژ یاشین دان جای اولارمیش!

چال کامانچی، بیر "آیری لیق" هاواسی چال
بو دوغما سس آجی- آجی یاخار منی!
آنا وطن - یاریم قالان قوجا قارتال
او تایی - بو تایی هاواسین دان چیخار منی!
آیریلیغین نیداسی

قوورولدو ایچیمده هیه جان و آه،
نه آجیلار دین دی، نه قووغا، زولوم.
بوتون تاپماجالار سن دن دیر، الله،
بوتون جاوابلاری من هاردان بیلیم؟

نیه پارچالانیب بو وطن، نیه؟
هان سی یاغی منیم قصدیمه دوروب؟
تورکو سوئلیمیشیک «آیری لیق» دئییه،
بیر دردیم شیمالدی، بیر آجیم جنوب.

ائی آراز، آبیردین بیزدن قارداشی،
ایللردی حسرته جالان دی آدین.
آخدی گوژوموزدن هسرتین یاشی،
آخدین دردیمیزه ملهم اولمادین.

قوووش دور بو خالق، قوووش دور، آراز،
ووسلات سئوینجیله آدین اوجالسین.
بیزدن بو شرلری سوووش دور، آراز،
شرین مکیرلری گوژوندن ده قالسین!

سرحد اولماق، بؤلکم یاراشماز سنه،
منیم دردیم قدر آرزولاریم سان.
ائلی قوووش دورماق آدی آز سنه،

حۆرمətli مرحوملارین عائله عضولری و عزیز
آذربایجان اولوسو

"خدافرین" ژورنالی اولاراق، میلی معنوی
دیرلریمیزین، ادبیاتیمیزین و علمیمیزین
اینکیشافیندا موستثنا خیدمتلری اولان دؤرد
اوستادیمیزین - حیدر عباسی، عیسی
نظری، اسماعیل هادی و حمیده رئیسی
زاده نین وفاتیندان دوغان کدری
دریندن بؤلوشوروک.

اونلار ساده جه اؤز دؤورلرینین ضیالیلاری
دئییل، هم ده خالقیمیزین یادداشیندا
درین ایز قویموش، سؤزلری و عمللری
ایله معاریفچی لیک یولونا ایشیق
ساجمیش شخصیتلر ایدی. اوستادلارین
ادبی و علمی ارثی بیزلر اوچون هر زامان
بیر یول گؤستریجی اولاجاق و اونلارین
خاطرهسی "خدافرین" ژورنالینین
صحیفه لرینده دایم احتیراملا
یاشادیلماق دیر.

بو آغیر ایتمی مونسابتیله مرحوملارین
عائله لرینه، یاخینلارینا و بوتون آذربایجان
خالقینا درین حزنله باش ساغلیغی وئریر،
اوجا تانیردان اونلارا رحمت، دوغمالارینا
ایسه صبر دیلیریک.

مکانلاری جنت، روحلاری شاد اولسون!

درین حۆرمət و احتیراملا

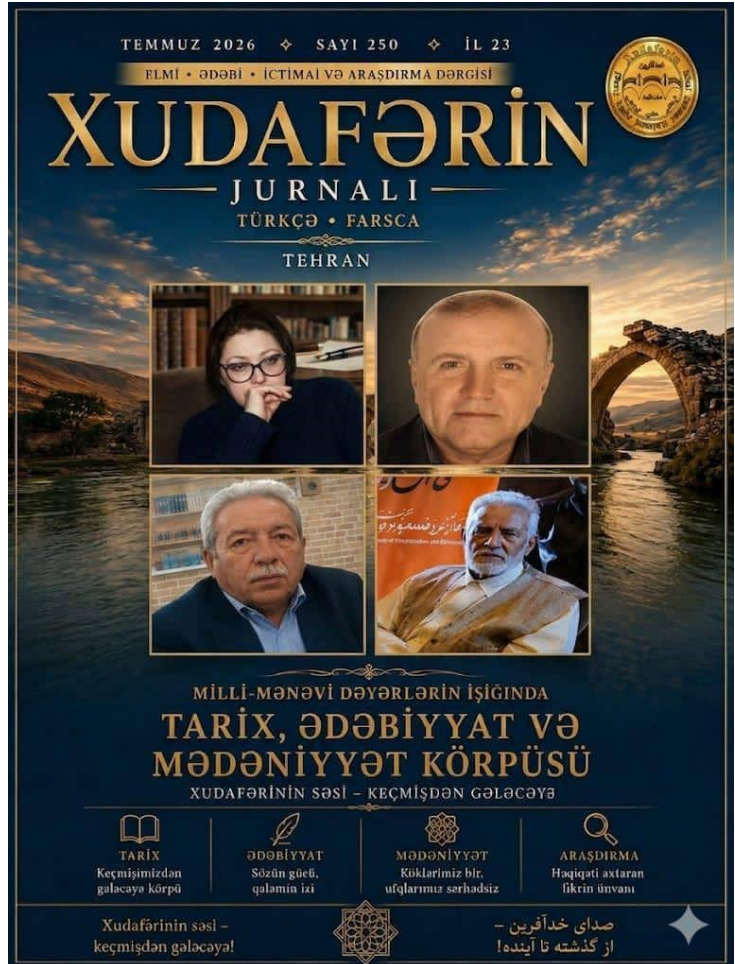
خدافرین "ژورنالی رئاکسییاسی"

حمیده خانیم رئیسی زاده (سحر): آذربایجان ادبی
موحیطینین اینجه روحلو، لیریک شاعرلریندن
بیری کیمی تانینیردی. او، اؤز یارادیجیلیغیندا
کؤکه باغلی لیغی، هومانیزمی و یوکسک اخلاقی
دیرلری ترننوم ائدیردی. سحر تخللوصو ایله

باش ساغلیغی مکتوبو

باش رئاكتور:

دكتور حسين شرقی دره جک سوی تورک

خدافرین ژورنالی اولاراق آذربایجان مدنیتینین و
ادبیاتینین دیرلی سیمالارینی بؤیوک احتیراملا
آنالاراق و اونلارین حیات اولارکن گوردویو میلی
مدنی ایشلری یوکسک قیمتلندیریک درین
حورمتله اونلارین روحنون قارشیسیندا باش ایبرم
اوستاد حیدر عباسی، اوستاد عیسی نظری، اوستاد
اسماعیل هادی و اوستاد شاعریمیز حمیده
رئیس زاده کیمی ضیالیلاریمیزین خاطره سینی
یاشاتماق هم بیر بورج، هم ده گلجک نسیللره
اؤتوروله جک ان قیمتلی ارث دیر.

او، داها چوخ "باریشماز" تخلصو ايله تانينير و گونئی آذربایجان ادبیاتینین ان محصولدار قلم صاحبلرین دن بیرى ایدی. یارادیجیلیغین دا میلی اؤزونودرک، آنا دیلی اوغروندا موباریزه و هومانیست دیرلر اساس یئر توتوردو.

حیدر عباسی هم کلاسیک، هم ده معاصر ادبی فورمالاری اوستالیقلا ایستیفاده ائدیردی. اونون اثرلری و پئداقوژی فعالیتی گنج نسلین میلی روحدا تربیه سینده و آنا دیلینین قورونماسیندا بؤیوک رول اوینامیش دیر.

اسماعیل هادی (کند اوشاغی)

یازیچی و تدقیقاتچی و حقوق شناس ایدی. "کند اوشاغی" تخلصو ايله تانینان اسماعیل هادی، خالقین معیشتینی، دوغولارینی و میلی قایغیلارینی اثرلرینده ان صاف شکیلده ایفاده ائدن قلم صاحبلرین دن بیرى ایدی.

او، خالق فولکلورونا، تاریخینه و دیلینه دریندن باغلی بیر ضیالی ایدی. یازدیغی اثرلر و آراشیدرملار آذربایجانین مدنی ارثینین تبلیغینده و خالقین یادداشینین قورونماسیندا واجیب یئر توتور.

حیدر عباسی و ایسماییل هادی اؤز عؤمورلرینی خالقین معاریفلمه سینه، میلی دیرلرین قورونماسینا و ادبیاتین اینکیشافینا حصر ائتمیشدیرلر. اونلارین یوخلوغو آذربایجان مدنیتی اوچون بؤیوک ایتکیدیر. اینانیرام کی، اونلارین قویوب گئتدیکلری زنگین ادبی ارث و گؤستردیکلری معنوی اؤرنک گله جک نسیلره ایشیق توتاجاق دیر.

الله هر ایکی سینه رحمت ائلسین، مکانلاری
جننت اولسون.

یازدیغی شعرلر اونون معنوی دونیاسینین زنگینلیینی و آنا دیلینه اولان وورغونلوغونو عکس ائتدیریردی.

عیسی نظری: هم حقوق ساحه سینده کی پیشکارلیغی، هم ده ژورنالیستیکاداکی پرینسیپال مؤوقعی ايله سئچیلن بیر شخصیت ایدی. او، جمعیتین معاریفلمه سینده، عدالتین قورونماسیندا و سؤزون گوجونه ایناناراق ژورنالیستیکانین ائتیک پرینسیپلرینه صادق قالماقدا نومونوی یول کئچمیش دیر.

آذربایجان مدنیتی و مطبوعاتی اوچون دیرلی سیمالار اولان حمیده خانیم رئیسی زاده نین (سحر) و عیسی نظرینین دونیاسینی دییشمه سی خبری بیزی دریندن کدرلندیردی.

حمیده خانیمین کؤورک و معنالی شعرلری، عیسی بین ایسه حقوق و ژورنالیستیکا ساحه سینده کی ثمره لی فعالیتی هر زمان خاطرلانا جاق. اونلار اؤز عؤمور یوللاریندا ضیالی لیق، عدالت و سؤزه حؤرمت معیارینی اوجا توتدولار.

ایشیق لی خاطره لری هر زمان قلبیمیزده و یازیلارینیزدا یاشایاجاق دیر.

آذربایجان ادبیاتی، مدنیتی و اجتماعی فیکری اوچون چوخ کدرلی بیر ایتکی اولدو. حیدر عباسی (باریشماز) و اسماعیل هادی (کند اوشاغی) گونئی آذربایجانین میلی-مدنی موباریزه سینده و ادبی موحیطینده اؤزومخصوص یئری اولان، دیرلی ضیالیلار ایدیلر.

بو شخصیتلرین خاطره سی دایما یاشایاجاق دیر. حیدر عباسی (باریشماز) تانینمیش شاعر، یازیچی، ترجمه چی و پئداقوچ ایدی.

و به همین دلیل، شعر او اغلب لحنی سوگوار، اما در عین حال معترض دارد و تصاویر شعری‌اش — از آسمان‌های آبی، شب، خون، کوه، مه و باد — فضایی نمادین می‌آفریند که میان رمانتیسم و ادبیات مقاومت در نوسان است.

مهم‌ترین اثر او مجموعه شعر «ماویلر/آبی‌ها»، مجموعه‌ای است که از سوی برخی منتقدان به‌عنوان یکی از نمونه‌های شعر مدرن تورکی آذربایجانی معاصر معرفی شده است و بسیاری از صاحبان نظر بر این باورند که "سحر" توانسته است با بهره‌گیری از زبانی عاطفی و تصویرساز، تجربه‌های جمعی را به بیانی شخصی و شاعرانه تبدیل کند؛ بگونه‌ای که در این اثر، رنگ آبی تنها یک عنصر بصری نیست، بلکه نشانه‌ای از رؤیا، آزادی، دوردستی و فقدان است.

از دیگر آثار او می‌توان به «آیلی باخیش»، «بیر دسته تزه گونش» و «تصحیح دیوان قوسی» اشاره کرد که در این آثار نیز همان دغدغه‌های هویتی و انسانی ادامه پیدا می‌کند؛ با این تفاوت که زبان شاعر در برخی شعرها به سمت تغزل شخصی و در برخی دیگر به سوی اعتراض اجتماعی متمایل می‌شود.

سحر از شاعرانی است که شعر را صرفاً عرصه زیبایی‌شناسی نمیداند؛ بلکه آن را حافظ حافظه‌ی جمعی و ابزار شهادت تاریخی تلقی می‌کند؛ نمونه‌ای از جهان شعری او را می‌توان در شعر «گنجه دیر/شب است» مشاهده کرد؛ جایی که شاعر از «آی باجاسیندان/روزن باریک ماهتاب» به «باشقا بیر ماوی گوویه/آسمان آبی دیگر» می‌نگرد و با تصاویری چون «قانلی دنیر/دریاچه‌های خونین»، «غملی بولود/ابرهای غمگین» و «قانلی سؤیود/بیده‌های خون‌آلود» فضایی آخرالزمانی و اندوهناک می‌آفریند و اینچنین شعر، نحوه کارکرد ذهن شاعر را نشان می‌دهد که طبیعت حامل زخم تاریخی و رنج انسانی حمل می‌کند.

از منظر سبکی، شعر "سحر" آمیزه‌ای از لحن فولکلوریک آذربایجانی، تصویرسازی مدرن و عاطفه زنانه است؛ او به سنت شعر اجتماعی آذربایجان نزدیک است، اما بیان شعاری یا ایدئولوژیک در آثار او دیده نمی‌شود و میتوان به وضوح دریافت که نوعی حس درونی و زیسته در شعرهایش جاری است و از همین رو است آثار او در میان

شعر "سحر"؛ حافظ حافظه جمعی و ابزار شهادت تاریخی آتیلا حاجیزاده

حمیده رئیس‌زاده (۱۳۳۱-اردیبهیل/۲۰ اردیبهشت ۰۵-مالمو) از شاعران و نویسندگان معاصر آذربایجان است که آثار خود را با نام هنری «سحر» منتشر کرده است؛ او متولد اردبیل است و از سنین نوجوانی وارد فعالیت‌های اجتماعی و هنری شده و با گروه‌های چپ و محافل روشنفکری نزدیکی پیدا کرد؛ سحر که تحصیلات خود را در رشته اقتصاد به پایان رسانده پس از انقلاب ۵۷ بعد از آنکه با عدم صدور برخی مجوزها و بعضی محدودیت‌های اجتماعی مواجه شد، از ایران مهاجرت نمود و چندی پیش (۲۰ اردیبهشت ۰۵) در شهر مالمو کشور سوئد در غربت و سکوت از دنیا رفت.

بخش مهمی از فعالیت ادبی او به سرایش شعر به زبان ترکی آذربایجانی اختصاص دارد؛ زبانی که در آثارش نه صرفاً ابزار بیان، بلکه خود موضوع مقاومت فرهنگی و حافظه جمعی است و میتوان گفت شعر "سحر" در پیوندی عمیق با تجربه‌ی غربت، مهاجرت، هویت زبانی و رنج تاریخی انسان آذربایجانی شکل گرفته است.

در شعر سحر، «غربت» تنها به معنای دوری جغرافیایی نیست؛ بلکه نوعی بیگانگی تاریخی و فرهنگی است چرا که او جهان شاعرانه‌اش را بر محور حس محرومیت از زبان مادری، سرکوب فرهنگی، و اندوه انسان معاصر بنا می‌کند

قاراجوخا - آذربایجانین بؤیوک شاعیری اوستاد حیدر عباسی (باریشماز) اوچون کئچیریله جک ویداع و آنیم مراسیملرینین جزییاتی بللی اولدو. ماراغا شهری نین اؤزل فرمانداری «علی امیری راد»، اوستادین تشییع و آنیم مجلسی ایله باغلی کئچیریلن هماهنگلیک جلسه سینده چیخیش ائده رک، بو آغیر ایتکینی آذربایجان خالقینا باش ساغلیغی وثریب.

مراسیملرین دقیق واختلاری:

تشییع و ویداع مراسمی:

فرماندارین وثریدی معلوماتا اساساً، مدنیت و اینجه صنعت سئونلرین ایشتیراکی ایله بو بؤیوک اوستادین پیکرینین تشییع مراسمی جمعه گونو، اردیبهشتین ۱۱-ی ساعت ۱۴:۳۰-۱۵ اوقاف مئیدانیندان «اوحدییه» یه دوغرو باش توتاجاق.

آنیم مجلسی (بزرگداشت):

علی امیری راد علاوه ائدیپ کی، آذربایجانین بو بؤیوک شاعیری اوحدییه تورپاغا تاپشیریلدیقدان سونرا، اونون عزیز خاطریره سینی یاد ائتمک اوچون همین گون (جمعه) ساعت ۱۶:۰۰-۱۵ ماراغانین جامع مسجدینده بؤیوک بیر آنیم مجلسی کئچیریله جک.

خاطیرلاداق کی، ۱۳۲۲-جی ایلده ماراغا شهرینده دونیایا گؤز آچان، قلمی و دوشونجه سی ایله مدنیتیمیزه بؤیوک خیدمتلر ائدن اوستاد حیدر عباسی، اردیبهشت آیینین ۹-دا ۸۳ یاشیندا ایکن ابدیته قووشدو.

۱۱/۰۲/۱۴۰۵

آذربایجانین تانینمیش ضیالیسی اوستاد

عیسی نظری وفات ائدی

Xudafərin 250 (2026) خدافهرین ۲۵۰- تیر- ۱۴۰۵

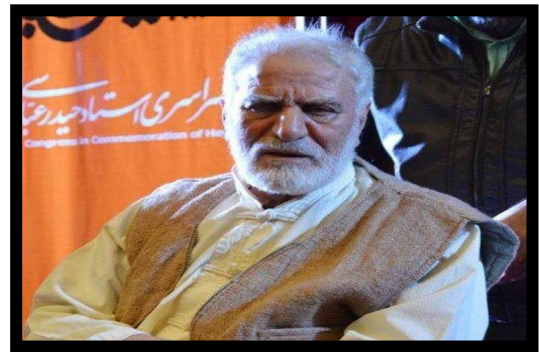
بخشی از مخاطبان ادبیات ترکی آذربایجانی، به ویژه مخاطبان دغدغمند نسبت به مسئله زبان و هویت، جایگاه ویژه ای یافته است.

به نظر نگارنده حمیده رئیس زاده (سحر) را می توان شاعری دانست که شعرش از مرز احساسات فردی فراتر می رود و به نوعی روایت شاعرانه از حافظه تاریخی، تبعید درونی و مقاومت فرهنگی تبدیل می شود؛ شاعری که «آبی» در آثارش، هم رنگ رؤیا و هم رنگ اندوه است.

یول پرس
@paragraph

اوستاد باریشماز (حیدر عباسی) ۸۳

یاشیندا وفات ائدی

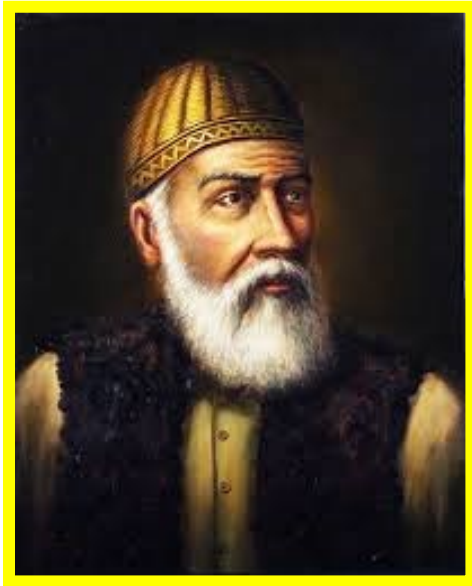
آذربایجان معاصر شعری نین سونونجو زیروه لریندن بیرری ساییلان اوستاد باریشماز (حیدر عباسی) ۸۳ یاشیندا بوگون سحر چاغی (۱۴۰۵-۲-۹) آنا یوردو باغلار باغی ماراغادا دونیادان کؤچدو. اوستاد باریشمازدان آنا دیلیمیزده ۳۰ عنوانا یاخین ادبی اثرلر بیزه یادگار قالیب.

شاعیرین اثرلریندن: نغمه داغی و استعمار، کعبه و قانلی اذان، یار و نار، گولنده هر زامان، مشاعیر و شیطان، سس، دووارلار، اودوملو دیره ک، چاغیریلمامیش قوناقلار، مخنثلر، والعصر، دارتیلمامیش دنلر (حیکابه لر) «نمی از یم» ترجمه و شرح دعای صباح امیرالمومنین حضرت علی (ع).

علی بابازاده

ماراغا بؤیوک شاعیری ایله ویداعلاشیر: اوستاد باریشمازین دفن و آنیم مراسیملرینین واختلاری آچیقلاندی

ملا محمد فضولی

قیلدی زولفون تک پریشان حالیمی خالین سنین،
بیر گون ای بیدردا سورمازسان: نه دیر حالین سنین؟

گئتدی باشیندان، کوئول! اول سرو قدین سایه سی،
آغلا! کیم، ادباره تبدیل اولدو اقبالین سنین.

زینت اوچون جسم دیواریندا ائتمزدیم یئرین،
چکمه سهیدی عشق، جان لوخوندا تمثالین سنین.

تیز چکمزسن جفا تیغین منی اولدورمه یه،
اولدورور آخر منی بیر گون بو اهمالین سنین.

غرق خوناب جگر قیلیمیش گوزوم مردم لرین،
آرزوی خال مشگین و رخ آلین سنین.

دامگاه عشقندن توت بیر کنار، ای مرغ دل!
سینمادان سنگ ملامتدن پر و بالین سنین.

سایه وش چوخدان «فضولی» خاک کویون یاسلانیر،
اول امید ایله کی بیر گون اول پامالین سنین.

استاد عیسی نظری قاضی بازنشسته و وکیل
دادگستری و از فعالان مدنی، نویسندگان و
روزنامه نگاران پیشکسوت و دلسوز آذربایجان بود.

اونونلا وداع؛ دفن و آنیم مراسیملری اورمیه ده
کنچیریله جک

قاراجوخا - اورمینین امکلی قاضیسی، قوجامان
ژورنالیستی و آذربایجانین دگرلی مدنی-سیاسی فعالی
اوستاد عیسی نظری نین وفاتی موناسبتیله کنچیریله جک
وداع، دفن و آنیم مراسیملری نین واختی و یئری
آچیقلا ندی. بو آغیر اینکی ایله علاقه دار اونو سئولر،
یولداشلاری و آذربایجان سیویل توپلومو اورمیه ده بیر آرایا
گله جکلر.

اوستاد نظری، اؤز دگرلی تجربه سی، تنقیدلی
باخیشی و آیدینلادیجی قلمی ایله سیویل دیالوگ و
دموکراسی یولوندا آذربایجان ضیالیلارینا بؤیوک
معنوی دایاق اولموشدور. اونون مطبوعات حیاتیندان
توتמוש، ضیالی چئوره لرده کی فعالیتلری،
آذربایجان مدنیتینه سارسیلماز باغلیلیغی نین
گوستریمی سیدیر.

مرحومون وداع و آنیم مراسیملری آشاغیداکی واختلاردا
کنچیریله جک:

-تشییع و دفن مراسمی: جومعه ۱۱/۰۲/۱۴۰۵، سحر
ساعت ۱۱:۰۰، اورمینین باغ رضوان مزارلیغی.

-آنیم مجلسی (ترحیم): جومعه ۱۱/۰۲/۱۴۰۵، ساعت
۱۷:۰۰-دن ۱۹:۰۰-دک، اورمیه، بند یولوندا یئرلشن
«آنا» هتلی.

قاراجوخا خبر آژانسی اولاراق بو آغیر اینکینی مرحومون
حؤرمتملی عائله سیننه، یولداشلارینا و بوتون آذربایجان
سیویل توپلومونا باش ساغلیغی و ثریریک. یئری اوچماق
اولسون، قالانلارا صبر دایله ییریک.

۱۱/۰۲/۱۴۰۵

@qarachukha

افانین گۆزلىرىنىڭ بىرى ساغلامىدى ، اما اوبىرىسى قورباغا گۆزۈ تىكىن شىشىب اشىگە و يوخاريا سارى باخىردى. بورنودا قارغا دىمدى كىمىن ائىرى و اوجو بىز ايدى. افان اداما باخاندا، ادام بىلمىدى افان اونا باخىر ياخود گۆيه! اودوكى افاندا هم بىر گولمەلى، همده بىر گىزلى قورخو اورە كلره آخاردى.

گاراژىن سو لوله سىستىمى يوخويدو. افان زوروندايدى سو گتىرمك اوچون يا ياخىنداكى قىرخ آياغا گىدىب و يخىلماسىن دئيه، دىقتله ايرى- اوتوز پىلله يئرىندە اولان قازىنتىنى آشاغىيا آئىب يئر آلتى گۆزه دن، تىكه سو دولچالارىن دولدورسون. يا اوزون بىر يول گىدىب شىردارى قىرناسىندان سو گتىرسىن. اودوكى آفتافالارى دولدورادكن دىقتله چالىشاردى بىر دامجىدا سودان يئره تۆكولمەسىن. اما گولمەلى بوراسىدى كى بىرى تله سىب ايدىن سىز آل آئىب آفتافالارىن بىرىنى گۆتورسە ايدى. افانين سسى گۆيه قالخاردى كى:

"اونو يوخ...! اونو يوخ...!! بونو گۆتور!"
- "افان قارداش! سنى قوربان اولوم! آغ آفتافا يا قره آفتافا نە فرق ائدر؟! من تله سىرم تا سن ياواش-ياواش بو بىرىسى آفتافانى دولدوراسان، من آغىمى باتىرمىشام!"
افان سايمادان گولومسويوب، فىكىرچى قىافەسى توتوب دئىردى:

"يوخ! هركى-هركى دئىيل كى. بس من نە دن اوترو بوردايام؟! اگر من آفتافانىندا رنگىن سىچە بىلمەسم، دى دئنه افان اولوب، دئنه افان يوخدو...! رىيس يوخدو...!!!"
او ادامدا تله سىكدن زوروندا قالاردى افانين سىچىمىنە باش ائىسىن.

افان گون آلتىندا يورولاندا، پوتلوعونو كۆلگە يە سارى چكىب بىراز گۆزلىرىنى قىزدىرسىن دئيه گۆزلىرىنى

افان (حكايه)

دکتر میر هدایت سید مرندي

افان

كىمسه اونون اصلى آدىنى بىلمىردى، نيه كى هامى اونو افان سسلە يىردى. افان فاغىر و اذىتسىز بىرىسىدى. يالنىز گون چىخاندان، گون باتانا قدهر شىر گاراژىنىن كىفىر و قوخولو ماوالىنىن اؤنودە بىر نفت پوتلوعونون اوستونده اوتوروب گلن گىدنلرىن آفتافاسىنى سو ايله دولدوراردى و هر كسدىن بىرقىران و يا اوچ پنابات(۱) قره پول آلاردى. كىمسه آرتىق پول وئرسە ايدىدە گئرى وئردى كى افان يولچو دئىيل! افان ايشلە يىب پول آلا! بىرىدە آز پول وئرسە ايدى، گىنە دىللە نردى:

- سن بىر قىران يوخ، اوچ پنابات وئرمە لىسن!
- نىيە افان داداش؟! من كى فقط پشاب ائله دىم!
بو دورومدا افان بىر فىلسوف كىمىن گولومسويوب دئىردى:
- هن سن اؤلەسن! فقط پشاب ائله دىن! قاپى نىن آلتىندان باخىردم، بؤيوك اشىبە دە گىتدىن!

قاچاق نې نین آت آختارماسی

QAÇAQ NƏBİNİN AT AXTARMASI

SALATIN ƏHMƏDLİ

سالاتین احمدلی

برگردان: تانای شرقی دره جک

قاچاق نې آروادی هجره یاخشی بیر آت آختاریمیش. سوراق لاشا - سوراقلاشا گلیب چیخیر بو داغلارا، قالخیر رمئشین کندینه. آیرینج کندینه بیر ارمینده بیر آت اولوب - هاچا دیلی وار ایمیش. (همین آتدان سلطانی کندینه تک بیر ارمینده ده اولوب) بو آتین سوراغی گئدیپ چیخیر قاچاق نېیه. ارمی آتی گیزلینج ساتماق ایسته بیر کی، نېیه قیسمت اولماسین. حسین کیشی نین بعباس ی همبت گئدیپ بو آتی آلیب گتیریر رمئشین. همبت کیشینین قارداشلاری محرمه قربانعلی قویونا گئدیپ چوبانلیق ائدیردیلر. اونلار آشاغی رمئشینده چوخور دئیلن یئرده سورونو کؤلگه یه وئریب اؤزلری ده یاتیبلارمیش. چوبانلار ایتلرین هوروشمه سینه اویانیرلار. گۆزلرینی آچاندا باشلاری نین اوستونده بیر آدامین دایانديغینی گۆرورلر. آدام یاخینلاشیب سالام وئریر، علیکوم آلاندان سونرا اوندان سوروشورلار:

- آی قارداش، هاردان گلیب هارا گئدیرسن؟

- من گئدیرم رمئشینده همبتگیله.

چوبانلار دئیرلر:

یوماردی. او چورت وورارکن قونشو دوکانچیلارین میرتلاری داشاردی. نېیه کی اؤنجه دن گیزله دیلمیش بیر باشقا نفت جلده گینی افانا ساری گۆیه آتیب گیزلنریدیلر. جلدک یئره دوشرکن بیر کیفیر و قولاخ آزارلییان سس چیخارداردی. افاندا اونون سسیندن دیکسینیب گۆیه آتلاناردی. آیاغا قالخیب بیر ایکسینی قووالاییب، آنا باجی سؤیوشو وئردی. قونشولاریندا هیریلداما سسی گۆیه قالخاردی.

آیلار-ایللر گئچدی. افان خسته لنیب یاتاغا دوشدو. چوخ آز اینسان اونون گۆروشونه گئتدی. بیر گونده سس دوشدو افان اؤلدو. گینه چوخ آز آدام اونون جنازه نامازیندا و تورپاغا تاپشیرماسیندا و مجلسینده حاضر اولدو. البت افانین اؤلوموندن چوخ قونشولاردا راحتسیز ایدیلر. اونودا افان اوچون یوخ ها! بلکی بیر گولمک ندنلری الدن گئتمیش اوچون!

اوبور طرفدن افان اؤلن گون ووردو شهرین بیر زنگین بازار آدامیدا اؤلدو. پیلوو اییی سی گلیردی. چوخو دوکان بازاری باغلایب قارا گیردی. اونو بیر یوکسک هوللا- هوللا و تمته ایله آپاریب تورپاغا تاپشیردیلر. آما نه یازیق کی اونا دوز افانین یانیندا قبری قازمیشدیلر. زنگین بازارلینین اوغلو راحتسیز ایدی کی آتاسی نېیه گرک افان ایله قونشو یاتا!! آما چاره یوخویدو.

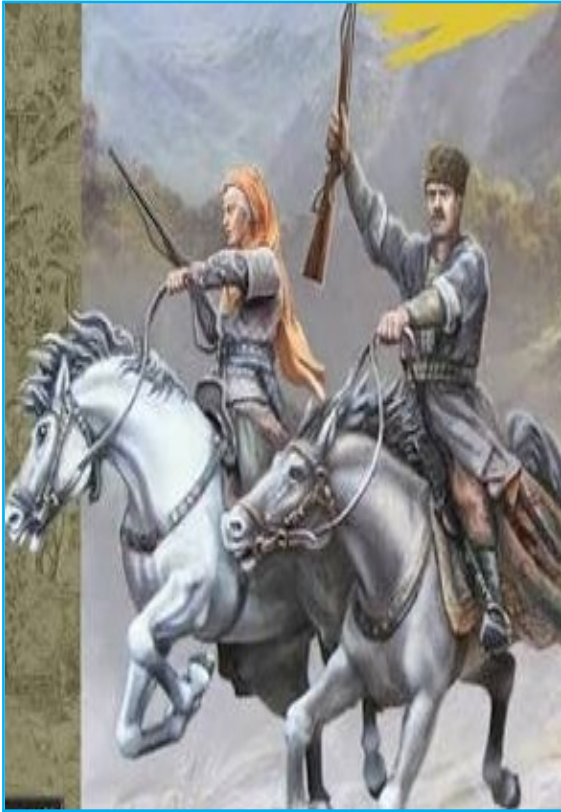
نئچه گون گئچدی. بازارلینین اوغلو بیر معمار آپاریب آتاسینین قبرینی گۆرستدی کی آتاسنا اوچ دورت پیلله لی گۆرکملی قبری داشی تیکسین. حالا افانین قبری توپراغیدی و کیمسه گۆتورممیشدی. معمار ایشه باشلایب، نئچه گون ایشدن سونرا بیر گۆرکملی و گۆرچک قبری حاضرلادی.

بازارلینین اوغلو قبری باشیندا حاضر اولدو. معمار دؤزوردو تاجیر بالاسیندان انام آلا. آما اوغلان قبری گۆررکن ایوای دئییب، یکی قانباچالی هم اؤز باشینا و هم معمارین باشینا ووردو....!

نېیه کی معمار کاریخیب افانین قبرینی گۆتورموشدو!

قبر قازان اوردان گئچیردی. او وضعی گۆردوکده دوداق آلتی لاغا- ایله گولومسویوب دئدی: "سن سایدیغین سای، گۆر فلک نه ساییر...!"

سووت و اختيندا چوخلو قاچاق مئيدانا گلميشدى:
 سووت حكومتينه تابی اولمايانلار، حكومتدن نارازی
 اولانلار، آدام اولدوروب قاچاق دوشنلر. قاچاق قلندر
 قارا بویا كندیندیر، بوزقوولو قاچاق ولی، خۇكلو
 قاچاق جعفر و قاچاق قربان بو داغلاردا گزیردی.
 حسین کیشی اوندان اوشاق اولسا دا، بونو اؤز گؤزلریله
 گؤردویونو دانیشدی. كولخوز صدری وار ایدی -
 آلمراد اوروجوو، قاچاقلار گلیبلرکی، اونو اولدورسونلر.
 كنددن محرم آدلی بیرى واردی، ایسته بیردیله کی،
 اونون اییله صدری اولدورسونلر. اونا دئییرلر کی، سن
 اونو اولدور، بیزیمله قاچاق گئدک. محرم راضی اولمور.
 تمامگیلین ائوی نین یئری اولجه كولخوزون
 خیرمانی ایدی. حسین بالاجا اوشاق اولاندا الی یارا
 تۆكموشدو. او زمان یول اونلارین ائوینین
 آشاغیسیندان گئدیردی. او گؤرور کی، یولدان آت،
 قاتیر، چینلرینده توفنگ بیر دسته آتلی گلیر. كنده
 بیر شمیل واردی، بونو دا قاتیبلار قاباقلارینا، اوزو
 یوخوشا گلیرلر. شمیلی بلدچی کیمی آپاریرلر کی،
 یولو اونلار گؤسترسین. قاباقداکى آتلی حسینى حیاط
 دا گؤروب دئییر:

- همبت بیزیم قارداشیمیزدیر. چوبانلاردان بیرى
 قوناغی گؤتوروب گلیر كنده، او بیرى ده قالیر
 سورونون یانیندا. قریبى اوچ گون ائوده قوناق
 ساخلاپیلرلار. همبت کیشی بیلیر کی، بو گلن قاچاق
 نبیدیر، بیلیر کی، نندن اؤترو گلیر. اوچ گوندن سونرا
 آتی یهرله بیر، یوینله بیر، جیلوولاییب دئییر:
 - نبی، آتی آلمیشام سنه، مین گئت.
 قاچاق نبی جاواییندا دئییر:

- من ده اونو پئشكش ائله دیم سنه، آپارمارام.
 - نه دانیشیرسان، آت سنیندیر. آی هارای، آی داد...
 - یوخ، آپارمارام دئدیم، قورتاردی. سن کی، منیم
 قاباغیما بئله چیخدین، بئله حرمت ائله دین،
 باغیشلا دیم اونو سنه. آروادیم هجر بویلودور. اونو
 آنجاق رمئشینه، سیزه اعتبار ائده بیلرم، اونو گتیرجم،
 بورادا آزاد اولسون، اونو بئجرین، سونرا گلیر
 آپاراجام. قاچاق نبی همبت کیشییه حاللاشیب
 گئدیر.

كنده بیر نفر چوغولچو خبر توتور کی، قاچاق نبی
 گلیر همبت کیشیگیله. تئز قاچیب جهری كندینده
 یئرلشن پرېستاوانبىنى چوغوللاپیر. پرېستاو باشى نین
 آتلیلاری ایله گلیر كنده، همبت کیشینی
 دانیشدیریلار: نبی كنده گلیر، سیزده قالیب وس.
 همبت کیشی قطعى بوینونا آلمیر: " من نبینی نه
 تانیپیرام، نه ده گؤرموشم. هئچ بیلیمیرم او کیمدیر "
 همبت کیشی نین بو سداسی گئدیپ چاتیر قاچاق
 نبیه. قاچاق نبی گئجه لرین بیرینده گلیر همبت
 کیشیگیله. دئییر، او چوغولچو آدام کیمدیرسه، اونو
 منه نیشان وئر، من اونون تۆرمه سینجن یوخ ائدیپ
 گئدجم. همبت کیشی یالوار - یاپیش ائدیپ دئییر
 کی، سن اونلارین کۆکونو کسسن، مندن شوبه
 لنجکلر، پرېستاو دا بیزی سورگون ائدر. قاچاق نبی
 اونونلاراضیلاشیر، گئری دؤنور.

شى قوشا

Ş E Ş Q O Ş A

يازار: حجر پاشايئو

yazan : Həcər Paşayev

برگردان : على محمد نيا

بايرام گونلرينين بيتمهسینه هله ايكي گون قاليب.
اوباشدان اويانيب، اينكىر-مينكىر كيمي كسيب باشيمين
اوستونو، سايبير :

- كومبى (آبگرم كن) خاراب اولوب، اوستا چاغير. گۆز
اۆزون دوزلده بيلسن، لاپ ياخشى، اوستا پولو جيببمىزده
قالار. بازارا دا گئتمك لازيمدير. ائوده مئر-مئيوه، ارزاق
آزاليب، اوشاقلار يازيقدى، آريق شئيديلر، مئيوهسيز
قالماسينلار. تويوق-جوجنين ده دنى بيتيب. ناغنين
«پنكاپ» ماشينينان گئت، ايكي كيسه آل، گتير. ائوين
قباغينداكى تاختا-توختانى، كۆهنه شاخلارى چپرین
يانينا داشيماق لازيمدير. بير آيدير، تۆكولوب قاليب اوردا،
ال-آياغيمىزا دولاشير. هيندوشكالارى دا بازارا گۆندر،
تاماشا خالا ساتاجاق، اۆزونه دئميشم، قيرخ ماناتدان
اشاغى وئرمه. پى-پالان ساخلاميشام، چيم-ياغديرلار.
هرهسينين بير لين اتى اولور. او ايتين ده زينجيريئين
يئرینی ديشمك لازيمدير، آرخا طرفده توتدان آرالی-

- هه، دور، منه بير چوبوق وئر.

حسين دئيبير:

- نه چوبوق، سنه چوبوق - زاد وئرن دئييلم، گل،
اۆزون گۆتور.

اليم يارادير، بير الن سنه نئجه چوبوق وئريم؟

دده سى بورجالى ايچريده ايدى. ائشيبه چيخيب
سوروشور:

- نوولوب، نه سس - كويدور، ه؟

- نه بيليم، بو كيشى كيمديرسه، توفنگلى - زاددى،

منه امر ائدير كى، بير چوبوق وئريم.

حسينين اوندا ۱۲ - ۱۳ ياشى اولاردى. (بو حادثه

۱۹۳۲ - ۱۹۳۳ - جو ايللره تصادف ائدير. كولخوز

قوروجولوغو دؤورو ايدى. كنده كول - خوز ۱۹۳۱ -

جى ايلده قورولموشدو.) بورجالى كيشى قاچاقلارى

تانيبيردى، دئدى، كئچ ايچرى، او قاچاق

قلندردى. قاچاق قلندر ده بورجالينى تانيبيردى، سالام

وئريب كئچير. گئديب خيرماندا صدرى توتورلار،

قاتيرلار قاباقلارينا. سووتليكده سئور آدلى بير نفر

واردى، اونو دا توتوب هر ايكيسى نين ال قولونو

دالان باغلايرلار، داغلارا طرف گئتمه يه باشلايرلار.

اونلار اوبايا گئديرلر. اوبايا چاتاندا قاچاق قلندر دئيبير

كى، گئدين سورودن ايكي قويون گۆتورون، گتيرين،

كسين. اونلار دا گئديب ايكي قويون گتيريب كسيرلر.

بو دا اولوب بورج عالى گيلين سوروسونون قويونلارى.

اوبادا اولان حسينين بيبيسى چوبانى سؤيور كى،

نوولدو، او بويدا سورونون ايچينده ائله بيزيمكيلرى

توتوب آپارديلار. چوبان دا قايديب بيبينى سؤيور.

اوزاقدان قلندر بونو ائشيدير، چوبانى اوزاتديرير يئر،

محكم دؤيدورور كى، سن قادينلا نئجه دانيشيرسان،

نييه سؤيوش ائديرسن؟ آخشام يئيب - ايچيرلر،

قلندر قويونون بير بودونو كسيب گۆنديرير حسينين

بيبيسى گيله. قاچاق قلندر باداملى كندندن بهمانين

آتاسى اولوب. قاچاق قلندر ناموس اوسته قاچاق

دوشوبموش.

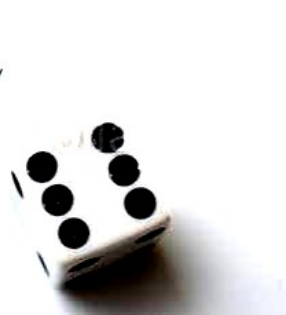
بو يان دان چىخدى. ايندىجە باشلاياچاق: «قاپىنىن دستى قىرىلىپ، دوزلت». بىر دستكەن اۋترو بىر آى دانىشچاق. بو خارابادا نيه هر شئى قىرىلىپ- تۆكۈلۈر، بىلمىم. گئرى قايىدىپ وينتاجانى گۆتوردوم، بوشالمىش شروپلارى بىر- بىر بركىتىدىم. دستك كىپ اوتوردو يئرينه. سئويندىم. هوسله يويونماغا باشلادىم. بوز-بولانلىق گوزگۈدە سىفتىمە باخدىم. آيدىن گۆرونموردو. ايداره دن چىخان دا يولوم چىلچىراق ماغازاسىنىن قارشى سىن دان دوشور. بۇيوك گوزگوسو وار. هر دن گىرىپ ائله-ئىله باخىر، اوزومه دقت ائدىم. اوردا سىفتىمىن بوتون جىزگىلىرى آيدىن گۆرونور. زامان كىچىكجە اوزومده آرتان قىرىشلار، ساچىما دوشن دنين آرتدىغىنى گۆرنده اىچىمى غصه بورويور. هامامىن گوزگوسونده بونلارى گۆره بىلمىدىم اوچون قانىم قارالمىردى. يىنى گوزگو آلماق آغلىما دا گل مىر .

بالكونا كىچىپ اىستولون اوستونه نظر سالدىم. هر شئى سلىقه سىز حالدا دار-داغىنىق تۆكۈلوب قالمىشدى. شنبه، بازار گونلرى ده بئله اولور. ماهيره ده،

اوشاقلار دا اوباش دان اويانىپ چايلارنى اىچىر، ايش دالينجا گئدىرلر. من هاميدان آخيرا قالىرام. ماهيره چايدان-چاينىكىن اوستونو دىسماللا برک-برک اۋرتور كى، سوپوماسىن. بىلىر كى، ايسىتمه يه ارىنجه سم، سوپوق اىچ جم. اونون قايعىما قالماسىنا، چاى اىستى ساخلا ماسىنا هميشه سئوينىم. اۋزومه چاى سوزوب اىستكانا اوچ قاشىق شكر تۆكۈم، چاققاچاقلا دلى كىمى قارىشىدورماغا باشلادىم. بو، منده وردىش دىر. ماهيره هميشه دانىشىر: «هر ايشده تنبل، آستاگل آدماسان، چاى قارىش دىران دا نيه دىلىپىن توتور، بىلمىم». اونون بىشىردى يوخانىن آراسىنا پئندىر، ياغ قويوب دورمكلدىم. پئندىر ياغ دان فرق لنمىر هئچ. ائله لذت لىدىر. گۆرن، هاردان، كىم دن آلىب بونو؟ يادىما دوش دو، كئچن آى يالواردى كى، ايشدن گلن ده يولوستو دۇن بورنل احمدگىله، پئندىر دئمىشم، اونو دا گۆتور. دۇنمىدىم. پولوم آزايدى، آيين سونونا دا هله چوخ واردى. دۇنسىدىم، گرک پولونو دا وئرىدىم. احمدىن اروادىن دان دا زهلم گئدىر.

چىرىن يانىنا باغلا. من ده بوستان دا ايشله يجم. بىر دونيا بىر-بىغىش ايشى وار. الله حاقي، اۋلورم، هامى سىنى ائلىيه بىلمىم. بو نئجه گونو بىر آزايش-گوجه ال آت، نوولار.. من ده جانام ده ..

آز قالدى، دلى اولام. سىاهىنىن اوزونلوقو گۆزومو قارالتدى. بو ندىر ائ؟ رايون دان جانىم قورتارمادى ده. حئىيف دئىلمى شهر.. الى-اياغى قورو، گئت ايشه، گل ائوه، يويون، يئ، يات. سحر دور، آرىن-آرخاين يئنه گئت ايشه. بورايا چاتان دا دوشونجه لىم هاچالاندى. هر گون بئلمى؟ عىنى گونلر آدمى يورمازمى؟ شهرين تئاترى، كونسرتلرى، گزىنتى سى ده وار آخى. يئنه حوصه لم قاچدى. رايونا نئچه دفعه آرتىستلر گلىب. كونسرتة گئتمك دن اۋترو ارواد ايلان دىلى چىخارىپ، اياغىمى دا قويما مىشام. بىر دونيا پول وئرىم، ندى-ندى گئدىپ اوخويانى جانلى گۆرجم. هر گون تئلتويزوردا گۆستىرلر ده . دوروب گئىنىدىم. حىطده تويوق-جوجىن،

هيندوشكالار اىن سسى بىر-بىرىنه قارىشىمىشدى. اوشاقلار گۆرونموردو. گۆرونور، آنالارى ايكى سىنى ده ايش دالينجا بويوروب. ائوده ايشلر بىر-بىرىنه قارىشان دا، آنامىن سۆزو اولماسىن، توتوملا گىلاسىم بىردن يئتىشندە ايدارنى يادىما سالىب تسكىن اولورام. بو ايداره ايشى اولماسايدى، نئىلىردىم، گۆرن؟ نوولسون ائ، پولو آزدىر. ائو اونسوز دا اۋتوشور بىرتەر. چاره، چىخىش يولو آختارماغا باشلادىم. بالكون دان باخىپ حىطده او يان-بو يانا ايش دالينجا يويورن اروادىمى گۆرنده درين دن نفس آلىب «پوفف» ائدرک گئرى چكىلدىم. ظالم قىزىنىن ائله ايشگوزار گۆركمى واردى كى. دوشوندم، گۆرن، بو، آناسىنىن قارىنىن دا دوققوز آيى نئجه دۆزوب؟ گرک سوروشام، ارواد نئچه آيلىق دوغوب بونو. بو وورهاوردا آغلىما گلن فىكىر لاپ معناسىز گۆرون دو. كۆهنه كرئسلونون اوستونه چۆكوب بىر آزا سئدىم، گرنشدىم. كۆنولسوز-كۆنولسوز قالخىپ ال-اوزومو يوماغا گئتىدىم. هامامىن قاپى سىنى آچان دا گۆردوم، دستك يئرىن ده دورمور، لاخلايىر. بو دا

- آز، قوی گئتسین، طاهیره دن آلسین. اونلاردا همیشه احتیاط هر شئی اولور .

سۆز آغزیم دان چیخان کیمی دالاغیم ساجدی. ماهیره طاهیرنی چوخ قیسقانیر. آدی گلن ده جین آتینا مینیر. تویموزدان بیر خئی لی سونرا اورتا مکتب ده طاهیرنی سئودی می صنیف یولداشیم دان ائشیتیمیشدی. نئچه گون گونومو گوئی اسکیه دویبدو: «آدیم اونون آدینا اوخشادیغی اوچون منیمله ائولن می سن. ماهیره، طاهیره - بیرجه حرف فرقی وار». ایندی هر دن «ماهیره» ده دئین ده اورییم اوزولور کی، بیر دن چاشیب «طاهیره» دئیرم . او، پیلله لری دوشدو. یانیم گلیب گوزونو قییاراق اوزومه باخدی، ساکیت و جدی سسله :

- هه، ندی، طاهیره دوش دو یادینا یئنه؟ خالخن آوآدینا گئدیپ نه دئیجک اوشاق؟ دئیجک کی، ددمین «یئنه یادا دوش دو بیزیم سنملر»ی توتوب، هه؟ آپتک (داواخانا) دورا-دورا اوشاغی جاماتین ائوبنه نیه گؤندریرسن؟ طاهیرنین ده آدینی ائله عزیز-عزیز چکیرسن کی، ائله بیل پیشیک سیغالاییرسان. اوتانمازا! - دئدی .

ماهیرنین بیر دن-بیره قزبلنمی، طاهیرنی قیسقانماغی بئینیمین قوردلارینی ترپتدی. قولوم دا برک آجیشیردی، بو دا بیر طرف دن. الیمی آتیب یئردن بیر شاخ قیرییگی گؤتوره رک اوستونه جومدوم :

- اونون آدی چکیلن ده نیه اولورسن؟ مین ایلین صحبتینی اوتانمرسان، تزه لییرسن؟ منه یود لازیم دیر، طاهیره یوخ. اونو گؤرمی آرزولاسایدیم، ائله اوزوم گئدیپ ایستیردیم ده، تا اوشاغی نیه گؤندریردیم .

اوستونه قیجانماغیم، علیم ده چوبوغو برک سیخماغیم ماهیرنی لاپ ت بدن چخاردی. بیلدیم کی، قیامت قوپاجاق. دؤیوشه حاضر وضعیت آلدیم .

- هه، گل، دؤی، دؤی منی. کیمین اوستون ده؟ بیر قاتیر شورتونون اوستون ده؟ گرک اونو آلایدین، قالایدین اوغول- اوشاق سیز، اوندا دئییدین طاهیره، -بونو دئین ده آغزینی ائله ایدی، سفتینی بیر گونه سالدی کی، بیلدیم گولم، یا حرصلنم، - یادین دان چیخمیر ده، زور دئییل کی، چیخمیر. بارماغیمین اونونو دا شام ائلیب توتام گوزونه، یئنه قدریم بیلینمیر. هله بیر آغاچ گؤتوروب اوستومه قیجانیر. نانکورون بیر ی نانکور .

پازاق قویون کیمی ائله آریق دیر. دانیشان دا دا آغزینین جوجه لرینی توپورجک باسیر. بونو دوشون ده پئن دیردن ایرنیم. دورمی بیر کنارا قویماق ایستدیم، آنجاق ماهیره دئینمه سین دئییه قیریقلایب حیطه کی توپوقلارا آتدیم. آج هیندوشکالار جلد ترپنپ بیر اودوما یوخا قیرینتیلارینی اوددولار، توپوقلار دا اورا-بورا شیغیییب قالان کیچیک قیرینتیلاری دنله دیلر .

دورمی تکجه یاغلا توتوب شیرین چایی می ایکی-اوچ اودوما باشما چکدیم. گئیینیب تنبل-تنبل حیطه دوشدوم. آروادیمین سسی ائوین آرخاسین دان گلیردی. دئییه سن، تورانی - بؤیوک اوغومو دانلاییردی :

- ددن کیمی ناطاراز ایش توتما. گول کیمی قاب دوزلتمیشم. خورمالاری ائله قوپار کی، یئره دوشمه سین. بیر-بیر ییغ سسته .

اوشاق بیر ناقولای ایش توتان دا منه اوخشادیر، یاخشی ایشلرینی ایسه اؤزونه. سحر سادالادیغی ایشلر گؤزومه دوروردو. ائوین آرخاسینا کنچیب سوروشماق ایستدیم کی، هان سین دان باشلایم. آیاغیم حیطه تۆکولموش کؤهنه تاختا-توختایا، قورو شاخ-شوهله ایلیشدی، بودرییب والایلاماغا باشلادیم. بیخیلماماغا چالیشاراق قوللاریملا هاوانی یاریر، بیرتهر دایانیردیم. آیاقلاری می قویماغا راحت یئر تاپا بیلمدیم دن بیر دن تاختا-توختانین اوستونه بیخیلیدیم. دیک باشیوخاری دایانان میسمار قولومو اوزواشاغی جیزدی. بیرتهر آیاغا قالخاراق الیمه دوغرو آخان قانی سیلیب تاختا ییه سینین یئددی آرخا دؤننینی یاد ائلدیم. سسیمه ماهیره ائوین آرخاسین دان قاچاراق گلدی. قولومون قانینی گؤروب هیجانلا :

- بووی، سن نیه دوردوغون یئرده بیخیلییرسان؟ گور قولونو نه گونه قويدون. گرک یود-زاد ووراق، چیرکلیر یوخسا .

جلد ائوه طرف قاچیب تاپاتوپلا پیلله لری چیخدی. ایکی دقیقه کئچمیش پنجره دن بویلا نیب :

- قافار، یود یوخدو ای، قورتاریب. تورانا پول وئر، گئدیپ آپتک دن آلسین،-دئدی .

الی می جییمه سالماق ایسته ین ده بیر دن دوروخدم. آپتک اوزاق دیر، بلکه، گئدیپ طاهیره دن-یاخینلیق دا یاشایان تییب باجی سین دان آلسین، نولاجاق کی. آشاغیدان یوخاری سسلندیم :

تئلفونون زىنگى منى فيكىردن آيىردى. انكران دا ايش يولداشيم الاباسين آدىنى گۇرن دە سراغاگونكو صحبتيميز يادىما دوش دو. آچدىم :

- ا، هارداسان؟ او گونو دئمدىم، «سۇيودلو كافه» دە نرد آتماغا يىغيشاجاغىق؟ دور، ترين، هامى گليب، تكجه سن يوخسان، - دئدى .

« ياخشى»، - دئيب تئلفونو سۇندوردوم. بىر هفته يدى، چىمىردىم. هاماما كئچىپ كرانى آچدىم، اما سو ايسىنمەدى كى، ايسىنمەدى. هه، آخى سحر دئيبىردى، كومبى خاراب اولوب. گئىنىب بايىرا چىخدىم. اوستا چاغىرماغا نه قدر پول لازىم دى. آ سنى زهرىمارا قالاسان، هارا ترينىرسن، پول ...

حيطه دوشوب ماهيرنى سسلدىم :

- آز، بو هيندوشكلارين باباتلارنى سئچ، اوزوم آپارىب ساتاجام .

او، بوستان دان قاچارق گدى. جوجوليب هيندوشكا- تويوغون هامى سىنى حيطة يىغدى. اون دقيقه كئچمىش سككىز هيندوشكانين آياغىنى باغلايب يان-يانا يىخدى. قالدى ناغىنين فورقونلو «موسكويچ» ماشىنىنى چاغىرىب قوشلارى بازارا آپارماق. زنگ ائتمك ايستهين دە يادىما دوش دو كى، ناغىنين اوغلوپلا آغيزلاشمىشام. تئلفونو اوغلو گۇتورسه، نئيله يجم. موبيل تئلفونلا دا زنگ وورسام، كيشى زىنين بىرىدىر، بىر ساعت چنه سىنين آلتىنا سالاجاق، بوتون كونتوروم زاي اولاجاق. يئنه ماهيرنى سسلدىم :

- كونتوروم قورتارىب، قالد ائوه، ناغىيا زنگ وور، گلسىن قاپىيا .

او، سئوين جك پىللەلى قوش كىمى قالخدى. اون دقيقه كئچمىش ناغىنين كۆهنه ماشىنى قاپىيا تىرىلدايىردى. هيندوشكالارى ماشىنا يىغان دا ماهيره يئنه برک-برك تاپشردى :

- سن الله، اوزون ساتسان، اللى-آلتىمىش مانات دان اوجوز وئرمه ها. تاماشايا دا وئرسن، پولونو ناغد آل، سونرا چم-خم ائل يىجك، اوزاداجاق. آلىنجا زهلميز تۇكولجك .

قاش-قباغى مى تۇكوب ايشگوزار گۇركم آلاراق :

- آز، ياخشى تا، بىلدىك. گئت ايشىنله مشغول اول، - دئدىم .

سحر تئزدن اونسوز دا قانىم قارايدى. بو سبب سىز داوا- شاوا دا بىر طرفدن. دوشوندم، گۇرن، اۇولادسىز طاهيره ايله اري خوشبخت دىر، يا من اوشاقلارلا، آروادىملا خوشبختم؟ گۇرن، هانسىمىز طالع دن داها چوخ يارىمىشيق؟ ائشيتىمىشدىم، اري اونو ياغ اىچىن دە بۇيرك كىمى ساخلايىر، آنجاق آرواداغيز آدام دىر. طاهيره اوز بىلدىنى ائليىر، اري ده ائو-ئشيك ده قوللوق چو كىمىدىر. قايناناسى نه قدر چاليشىب، طاهيرنى بوشادا بىلمەيب. بىزدن بىر آز يوخارى گۇزل ائو تىكدىرىب كۇچد ولر اورا. جاماعات داها طاهيرنين عمللرینه اۇيرشيب، طعنه-زاد دا ائلمىر. ائله-بئله، خيسىن-خيسىن دانىشيلار، كوچه ده- باجادا گۇرن ده ده كمالى-ادبله سلامىنى آلىر، حالىنى سوروشورلار. القرز، اليم ده كى شاخى يئردە كىلرین اوستونه ويزىلدا تىم. ائوه قالخماق ايستهين دە ماهيره آرخامجا :

- هارا گئدىرسن؟ بونلارى داشى، تۇك ائوين دالين دا چىرىن دىينە. چۇرك بيشيرن دە لازىم اولور. اودون تاپىلىر بو خارابادا؟ ياخشى كى، آتام اوردان-بوردان تاپىب گتيرىر، - دئيه قىشقىردى. سونرا قئيرى-اىختيارى شاخين لاپ بۇيويون دن حيرصه ياپيشيب سورومه يه باشلادى .

اليمى يئللەيب ائوه قالخدىم. گئتمه يه يئر آختارىردىم. آچىق پنجره دن ماهيرنين سسى گليردى. اۇترى باخدىم، همين بۇيوك بوداغى ائوين آرخاسينا طرف سورويور، او بىرلر ده ايليشيب شاخا، هامى سىنى چكىب آپارىردى. آرىقجا بىر شئيدىر، حرص لنن ده ائله گوجلو اولور، متئل قاليرام. بىر دفعه ديوانى تمير ائتمه يه اوستا گل مىش دى. نه قدر چاليشدىق، ديوانى كونج دن برى چكه بىلمدىك. ماهيره ائله هئى دئيبىر، «ژورنالنى» نى برى چك، سونرا ديوانى قالديرين. من ده فيكىر وئرميرم. بىردن ائله حرصه جومدو، «ژورنالنى» نى بىر طرفه ايتله ييب ايكىلى ياپيش دى ديوان دان، بايق دان ايكى كيشىنين ترپه ده بىلمدى ديوانى چكىب قويدو ائوين اورتاسينا. اوستانين گۇزو كلله سینه چىخدى. آروادىمىن قيرىمىنى گۇروب من ده دىنمىد، آنجاق ماتيم-قوتوم قوروموش دو. او واخت دان بىلدىم كى، بو قيز حرص لنن ده نئجه گوجلو اولور. اىندى ده يارىم ساعت كئچمىش حيطة ده كى بوتون تاختا- توختانى، شاخ-شوهلى دئينه-دئينه داشىيب حيطى تمىزلەدى. بىردن خاطرلادىم كى، ايشين بىرى قورتاردى، قالدى او بىرلر. سئويندىم. بو دم موبيل

بووی، بونو دئمدممی، آروادیم دا، قاینانام دا منی بوشلایب جومدولار کیشینین اوستونه. دیدینو چیخاردیلار .

یاخشی کی، ناغی بونونلا دا مؤوضونو باغلادی، تا گئری سینی گتیرمه دی. بیز بازارا چاتان دا علی عباس یئنه زنگ ائلدی :

– قافار، هارداسان؟ بایاق دان گۆزلوبوروک، گل چیخ ده .

اوریمم آتلان دی. بیلدیم کی، اویونون قیزغین واختیدیر. هیندوشکالاری لاپ اوجوز وئرسم ده، یئنه آخشاما آنجاق ساتاردیم. تاماشانی آختاریب تاپدیم. پیشتاختانین دالین دا ایکی قادینلا لاققیرتی ووروردو. منی گۆرن کیمی یاخینا گلیب :

– ماهیره دئمیش دی. نئچه سینی گتیرمی سن؟ باخیم گۆروم نتردی، بابات دیلارمی؟ -دئییب ماشینا یاخینلاش دی. هیندوشکالارین بیرینی گۆتوروب علین ده ساملادی، دۆشونو-بودونو ال له ییب کۆکلویونو یوخلادی و :

– به-به، پرمودا ساخلاییب ماهیره، قشنگ دیر، - دئدی، - ائله دئدی قیمته ده گۆتورجم. داشی، گتیر، پیشتاختانین بۇیرون ده «سئتکا» لی (نرده) قفسلر وار، بیغاق اورا .

هیندوشکالاری داشیدیم یانینا، او دا آياقلارینی آچیب سالدی قفه سه. سونرا الینی خالتینین جیبینه سالیب بیر دسته پول چیخاردی. اوچ یوز ایگیرمی ماناتی می وئریب :

– آخشاما «سۆیودلو کافه» ده بیغیشاسیبق. کۆنلون ایسته سه، گل. قیامت اولاجاق، - دئدی و دییشمیش باخیشلاریلا اوزومه باخیب سیرتیق- سیرتیق ائله پیس ایریش دی کی، اتیم اورپش دی. هئچ نه دئمدم، پولومو جیبیمه قویوب اوچا-اوچا «سویودلو کافه» یه قاچدیم. نردین شاققیلیتی سی، «شش-بش»، «دوت دولو»، «چاهارلار»، «یئگانه دو» سسلری اوزاق دان ائشیدیلیدی. دۆرد نفر ایدیلر، منیمله اولدوق بئش. بیر نئچه تاس اوینادیق.

یول اوزونو دینمدیم کی، ناغیا «پاس اۆتور» مییم، دانیشیب باشی می خراب ائلمه سین. ظالم اوغلو دانیشان دا هر کلمه باشی «زاد» دئییر، حوصه له دن چیخیرام. بیر خاصیتی ده وار، ماشین کیمین ائوینین یانین دان کنچسه، او آدم حاقین دا مطلق بیر «ایستوریا» دانیشمالیدیر. یئنی تیکلمیش ایکی-اوچمرتبه لی ائولری گۆرن ده یئنه قفیلدن :

– ا، سن اؤل، او زاد اۆزونه بیر زاد تیکدیریب، آدم باخان دا زادی آچیق قالیر، - دئدی .

« زاد» ین بیرینی قیسمن (ائو)، اوچونجونو تام (آغزی) باشا دوشدوم، بیرینجی زاد ایسه هئچ آیدین اولمادی. سوال وئرمک دن اۆزومو گوجلہ ساخلادیم. ماشین قایناتاسی محمدعلی کیشینین ائوینین یانین دان کنچن ده باشلادی :

– سن اؤل، زامانا خراب دی. جاماعات اۆز زادینی گۆر مور، باشقاسینا عقل اؤیره دیر. بیر قلتیم واردی. او گونو آروادا چاتدیریب لار، ائوده زاددی-قیرغین دی. قایناتام آروادینان گلیب هایا. قاینانام ائله هۆککولدیور، آز قالیر، منی اؤلدوره. آروادیم دا مر-ملیگی، ایراق اوشاقلارین جانین دان، ائله بیل زادی اؤلوب. قاینانام بیر خئی لی دانیش دی، دانلادی. من ده اسبیم دن اؤلورم. کیشی ده، زاددی، میسیب دوروب بیر کنرادا، دینمیر. بیردن قاینانام جوم دو ارینین اوستونه کی، سن نیه دینمیرسن، بیر سۆز ده سن دئه ده، دیلنی نیه اودوبسان؟ کیشی منه قایداسان کی، ناغی، سن بو یاشین دا حیاتینین ان بۆیوک باغیشلانماز زادینی-سهوینی ائلییب سن. اودلانمادیم می.. دئدیم :

– ا، نه قوقتزدنیرسن ائ، زاددی، سن گویا اوشاق سان ائله؟ یادین دادی، او ایلی گۆلون قیراغین دا قالمیشدین لوملوت؟ روس قیزلارینی آپاریب یئییب- ایچمیشدینیز، سونرا دا گیریپ سن گۆله چیممه یه، قیزلار بوتون پالتارلارینی، پول-پارانی گۆتوروب گئتمیش دیلر. بیرینین زادینان زنگ ووردون، پال-پاتار گتیریب سنی اوردان قورتاردیم. ایندی ما دئییرسن، باغیشلانماز سهو ائلییب سن؟

ھامامى دوزلت دىرمەيە پول قالسىن. بىر آز دا ماھىرەيە قالسىن، بلكە، نىسەسە احتىياجى وار. بىردن ماھىرەيە ائلە يازىغىم گلدى، باشلادىم ھۇنكور-ھۇنكور آغلاماغا. يولداشلار يىكسىسى آرتىق گىتمىشىدى، منىمە اوزبوز اوتوران فرورخ دا(ايش يولداشىم) قوشولدى منە. او نىيە آغلايىردى، بىلمىدىم. پوللارى چىخارىپ على عباسا وئردىم، دئدىم، گىت، حسابى وئر. بىر آزادان على عباسا عىلن دە بو كولموش پوللا گىرى قايدىب قولاغىما پىچىلدادى :

- ايچكىن پولونو اوزوم وئردىم. توت ايدى. تاماشا اوزو چكىر، گىتيرىپ بوردا ساندىرير. كۆپكىزىنىن چكىدى ايچكىدن اولماز دا. گوردون، نە گىدىردى. آل، بو دا يوز دوخسان ماناتىن .

پولو بورمەلەيىب سوخدوم جىيىمە. آياغا قالخىپ قاپىدان چىخماق ايستەين دە تاماشانى بر-بىزكىلى، اوزون دە بىر كىلو بويا كافە نىن آرخا طرفىنە كىچدىنى گوردوم. على عباسا :

- بىر دە بورالارا آياغى مى قوبىرام. دئىسەن، بوردا پىس ايشىرلە مشغول اولورلار،- دئدىم. او قىزارىپ بىر سۆز دئمەدى. دوكانلار يىن باغلانان واختىيدى، اوزومو چاتدىر مالىيدىم. اولجە، ايكى-اوج كىسە تاخىل آلاماغى فىكىرلشمىشدىم، اما ايندى پولوم چاتمازدى. بىر كىسە بوغدا آلىب ناغىيا زىنگ ووردوم :

- گل بازارا - تاخىل-زاد ساتىلان طرفە. گۆزلىيرم، - دئدىم .

ناغى ائلە بازارا ياخىنمىش، بئش دىقە كىچمىش اوزونو يىتىردى. كۆمكلشىب كىسنى ماشىنا قالدىردىق. ايچكى مىنى برىك توتموش دو، ائو چاتانا كىمى مور گولدىم. اما آرادا ناغىين «زاد» لا دولو صحبتىنى قولاغىم چالىردى. داروازا چاتان دا يوكو يئرە دوشوروب قايتدى. ائوپن آشاغى مرتبەسىن دن انبار كىمى ايستىفادە ائدىرىك، دنى اورا چاتدىر مالىيدىم. سىن دەلەيە-سىن دەلەيە كىسە نى انبارا طرف سورودوم. ايت ھىنرىمى آلىب آتلىب-دوشمەيە، يالتاق-يالتاق زىنگىلدەمەيە باشلادى.

سونونجو اوبونو اودوزان قوناقلىق وئرمىلدى. فىنالا منىمە بىزىم شىبىن مودىرى فىردون قالمىشدىق :
- فئدىا، گۆرك مارسا كىم اوچاق، سىن، يا مىن؟ - دئدىم، - سنى «پراموى» (بىر باشا) راکىتلە گۆندىر، بىر گىت، گۆر اورالاردا نە وار، نە يوخ، - دئىب نردى ھوسلە اوزومە طرف چكىد .

اوتوز بئش ياشا چاتسا دا، ھلە ائولنمەين فىردون زىلرى قوشالايب آتدى. اوبون داوام ائدىر، داشلار سىرا ايلە قارشى مى كىدىكجە حوصە لەدن چىخىردىم. بىر نچە الە ايستىدى مى وئرسىدى، وضعىت دن چىخا بىلدىم. آز قالىردىم، زىلرى قوشالايب تاختانىن اوستونە قويا. اورىم دە: «آ تانى، بىر جە شش-قوشا وئرسە. سىن آلاھلىغىن، بىر جە دفعە، بىر جە دفعە شش-قوشا... دى ھە، گۆزونە دؤنوم، نولدىو آخى، وئر گۆرك»، - دئى اللھا يالوارىردىم. آھا، بودور، فىردون مارسا مى گۆندىردى. دىلىم-آغزىم تپىدى. دى گل بئش نىرغىن قوناقلىغىنى وئر گۆرورم، نچە وئىرسىن. ھىمىشە اوزومە سۆز وئىرم، يىكە-يىكە دانىشمايىم، اولمور. الى مى جىيىم دەكى اوج يوز ايگىرمى ماناتىن اوستونە چكىب سىغالادىم .

على عباس قانىمىن قارالدىغىنى گۆروب قولاغىما پىچىلدادى :
- ا، قورخما، اوشاقلار بىلمەسىن، آراق مىن دن. چالىشاجام، چوخ اوزاغا گىتمەسىنلر .
بىر آز توخدادىم، اما نىسە اوزومو بىر جور حىسس ائلدىم .

- بو، كىشى لىك دن دئىل. اودوزموشام، اوزوم دە اؤدىجم. ايشىن اولماسىن، - دئدىم .

خلاصە، نردى اورتادان يىغىشدىردىلار. يىمك و سالاتلار، كومپوتلار ايستولون اوستونە دوزولدىو كجە جىبىم دەكى پوللار يىن آرىقلايب نازىلدىنى حىسس ائلىيردىم. ايچكىلرىن آغزى آچىلدى، قدحلىر دولوب-بوشالدى، ساغلىقلار دئىلدى. ھامى بىر-بىرىنى تىرىلىير، مارچامارچ اؤپور، مجلس اوزانىردى. باشىم دومانلى اولسا دا، ھلە سايقلىغى مى ايتىرمىشدىم. ايستىيردىم، تويوقلار دن آلاماغا،

وئرمەدى دە، ئىللىيم. الينى سال، جىبىم دە قالان پوللارى گۆتور، پىس گون دەيم، اليمى وورمايم او پولا .

ماهيره يازيق-يازيق اوزومه باخدى، سونرا پولو ياواشجا چىخاردى. جىرىلمىش كىسەدن انباراجان ايز سالمىش تاخىلى گۆرن دە :

- دئيه سن، تويوقلار يىن صاباھكى دىنىنى ايندىدن سىمىسن،- دئيه گولومسەدى، - سحر هين دن چىخان كىمى داراشىب دنلە يىچكلر، تا منە دن سىمە يە احتياج قالما ياجاق. گل، چىخ يوخارى، يويون، چىرك-پاسىنى تۆك گۆرك .

ماهيرىن بو خاصىتىن دن خوشوم گلير، اىچدىمى باشىما قاخماز، داوا-دالاش سالماز. اصلين دە چوخ اىچن دئىلم، آيدا-سايدان دا بير دفعە اول، يا اولمايا. اىچن دە دە گلىب اوشاقلارلا، ماهيرىلە مازاقلار، ظارافات اندرم. پىللەلرى والاي لانا- والاي لانا قالخىب هاماما گىردىم. اولجە سرىن سويلا، سونرا ايليق سويلا چىمىب راحاتلاندىم. بىردن يادىما دوشدو، آخى كومبى ايشلمىردى، سو نئجە ايسىنىب؟ هامامدان چىخان كىمى سورشودوم :

- ماهيره، كومبى ايشلمىردى آخى، كىم دوزلدىب بونو؟

- اوزوم اوستا چاغىردىم، دوزلتدى، تا سنى گۆزلىدىم. پولونو دا قارداشىم روسئتن دن(روسىه) گۆندرمىشدى، ساغ اولسون، گونورتا قاچاراق گندىب پوچتدان آلدىم، اوندان وئردىم. گل، هئچ اولماسا بىر اىستكان رنگلى چاي اىچ، باشىن آيلىسن .

چارپايىيا اوزانىب :

- اىچمىرم،- دئدىم، - گل، اوتور يانىم دا، قوى سەنە باخىم، اوريىم ساكىتلىش سىن.

او ياواشجا چارپايىينىن قىراغىنا چۆكدو. اللرىن دن توتوب دوداقلارما آپاردىم :

- سەن منىم شش-قوشامسان، ماهيره،- دئيه پىچىلدادىم .

21 dekabr 2023-cü il.

كىسە نى بير آز سورويىن دن سونرا دىنجلەمك اوچون دايداندىم، ايتىن يانىنا گندىب باشىنى سىغاللادىم، بۇيور-باشىنى دورتملىدىم. اىچدىمى حىسس ائلىن حيوان بىردن جىددىلەشدى. گۆرونور، هم دە يومروقلاريم آغرىتدىغى اوچون زىنگىلدىمىنە پئشمان اولموشدو. ايت يوواسىنا قاچماق اىستەين دە زىنجىرى آياغىما دولاشدى، دىدىم يئره. اللرىم، اوست-باشىم زىر- زىبىلە بولاشدى. اؤدوم آغزىما گلدى، يئدىكلرىمىن هامى سىنى قايتاردىم. اللرىمى اوتا، تورپاغا، چىرىن تاخاسىنا سورتوب تمىزلىدىم، قايدىراق كىسنى سورومە يە باشلادىم. تئز چكىب آپارماق، قالخىب يوونماق اىستىردىم. كىسە يئردە نەسە ايليشدى. قفىلدىن چكن دە بير جىرىلتن سسى گلدى، دئيه سن، جىرىلمىشدى. بۇيرو اوستە يىخىب بو بىرى اوزونە دۇندردىم، انبارا قدر اولوم-زولوم آپاردىم. بىردن بركدن قىشقىردىم :

- ماهيره !!

او، پنجرەدن بويلانىب تئز دە گئرى چكىلدى، بير دقىقە كئچمىش يانىم دا بيتدى :

- اوى، الله، سەن ساخلا، نولوب، قافار؟ نىه بو گون دە سن؟ - سونرا اىچكى اىگىنى آلب، - الله بلانى وئرمە سىن، بو ندىر بئله، هاردا اىچمى سن؟ - دئدى، - اوستون-باشىن توز تورپاغىن اىچىن دە. يىخىلمىسان؟ هيندوشكالارىن پولونو نئىلدىن بس؟

اليمى قالدىرىب چىرئما ايله بوغازىما ووردوم :

- هيندوشكالارىن پولو گئتدى اىچرى شەرە، بىلدىن، اىچرى شەرە... على عباس ياخشى اوغلاندىر، اىچكىنىن پولونو اؤزو وئردى، بير كلمە دىنمىم، بىرچە كلمە دە. بىلىرسن نىه، ماهيره، اونا گۆره دىنمىم كى، پولدان اوشاقلار بازارلىغا، سەن دە قالسىن، بير دە تويوق-جوجە يە تاخىل آلم، كومىنى دوزلتدىرىم. بىلدىن، بير كلمە دىنمىم ها، باخ نردە اودوزوغوم قوناقلىغىن اىچكى پولونو على عباس وئرن دە سەن گۆره دىنمىم. آندىرا قالمىش بىرچە ال شش-قوشا وئرسىدى، اودوزمازدىم. بىرچە ال..

اونو. كتدى قونشو اولساق دا، ائله بيل هئچ آداملا شېرداش دا دئيل. اوز اوزومه دئيرم؛ او قدر اردبيل ده بر- بركلى، دونن آخسام اوستو دئيرديم؛ داي صاباخ چيخماياجام اوزلرين باكلاسلينا ووران آداملار گوروب، ايسته بير دئيه يانيكى بئله...

ياغيش باشلاير امما ارينگجلىي قويوب يئره، گئتمه لييم. آلتى يوز آز پول دئيل كي، آلتى يوز ده قويوب اوستونه، دونن مانتو آلدغييم يئردن او دونو آلام. نئجه ده خوش رنگ ايدى، باخاندا من دنديم ايندى دئيه جكلر اوچ ميليوندو، قيمتىنى گورنده دنديم؛ عههههه، نه قشنگ. امما آلماديم، اوزومو دانلاديم، ايصافدى دنديم، بو آيقدا نه واجيدى، ائله اونا اوخشارى واريمدى دا، دنديم.

آنجاق اينصافن گوزل ايدى، همى پارچاسى، همى رنگى، همى تيكيشى .

ياغير، امما چيلمه. چترىمى آچماغا ارينيرم. چالپو وورور اوزومه، دئيرم؛ خارابا قالاسان، دئيرسن به قيش دالى قايدىب ها. اوز-گوزومو پيس وضعيته حيس انديرم، اللريم اوشويور، قارشيدان گوزل خانيملار كئچير، هر بيرينه باخديقجا خوشوم گلير، لا حول و لا قوة الا بالله دئيرم.

بعضى سى اوزونه دوداغينا ژل وورماقدا قابارديب، بعضيسينه ياراشمير، بعضيسى امما چوخ گوزل اولوب، چوخو بير بيرينه اوخشايرلار. بيزيم ائوده بونلاردان دانيشيب چوخ وده لاغا قويورلار قارداشلاريم. آنجاق منيم خوشوم گلير دوزو.

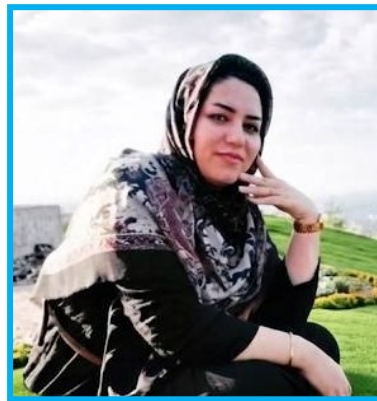
هاميسيندان خوشوم گلير. قارداشيم دئير خوشون گليرسه به اوزون نيه او ايشلردن گورمورسن اوز گوزونه. دئيرم هله ليك گرگ گورمورم، يوخسا من ده ائله يهرم. منه ياراشماز، پيس اولارام دايجا دا. ياشلاندا عومور اولسا، دريم دوشسه بلكه بير ايشلر گوردوم. قارداشيم دئير؛ اولونون باشينا سو توكمكله ديريلمز. گولور.

اوره كدن بير اوپمه يه

سو سو مو شام

حكايه

حكيمه باباكشى زاده «نغمه»

چؤله، اوزومو تنبيه اندم گرگ. امما آلدغييم آغ، گوزل تاپين دال حيصه سى نين اپريميش اولدوغونو گوردويومده گئجنى ده دوز آغيللى ياتا بيلمه ديم. اوره ييم چيخماسا دا تاپدان، امما اپريميش گورنده دنديم لاپ ياخشى، قايتارارام. آلتى يوز آز پول دئيل كي، دوزدو باهاليقدى، آلتى يوزه بير شئى وئرميرلر امما بئله پيس زمانه اولوب، هئچ اونو دا قازناماق اولمور.

يوخه! هئچ پولونا گوره ده اولماسا، او جاوانزاده دن خوشوم گليرمه، او مندن ده قودوق آدامدى، من دئمه ديم بير شئى چيخ، او دا هئچ چيخمايدى. امما على يله گئتسه ايديم يوزه يوز اونو منه وئردى بئش يوزه. كارتى چكيب رسيدن اليمه وئرنده باخديم گوردوم آلتى يوز چكيب، اوندا دنديم سن مندن ده قودوق اولسان، يئنه من سندن ده قودوغام، آنجاق سون دفعه اولار بير ده بورا گلدييم .

ايچرى كئچنده دوز اوزومه باخديغينا گوره اوترگى سلاملاشديغيميز يادىما دوشدو. آخى گوز-گوزه گلمه يينجه نه او منى سايار تانيش اولاراق، نه ده من

باخ! شهرداش بونا دئیرلر. بیزی تانیدیقدان سونرا نه قدر دئسن بیزله یولا گلدی، همی ده نه قدر حؤرمتله. علی مننه اشاره ائدیب دئدی: هه بو دا شاعیردی ائله. دوردو آیاغا او آغیرلیقدا کیشی، چوخ حؤرمتله یاناشیب دئدی؛ من چه تزه درس وئرنده فیلان اوشاق، فیلان اوشاق اوخویاردی.

بعضیسینی تانیدیق، بعضیسینی یوخ. دئدیك؛ بیز ده راهنمای دؤورونو مزرعه خلفده اوخوموشدوق، چه تزیلر (کند)ده بیزله اوردا اوخویوردولار. چوخ دیغولانندی، خئیک دانیشدیق، تانیشدیق. بیزه فیروزه کوپ قابلاری نئچه آیلیق قیسطه وئردی. همی ده چوخ سایغیلا داورانندی. آدام دئیرر گؤزومون یاغین یئدیردیم بئله تانیشلیق وئرن آداملارا. فیکریمدن کئچیر؛ کئشگه بونا بیر کتاب هدییه گتیره ایدیم، دئیریم؛ یوخ! یاخشی اولمازدی. علیدن یوللایارام. یازارام؛ سئویملی، حؤرمتلی عزیز دیلداشیم... معلم اوچون.

یاغیش کسن دئیل، هاوا دا قارانلیقلاشیر. چتیریمی آچیب دوشورم یولا. بایاق کینا رغمن هاوا چوخ خوش گلیر منه. کولک چیرپمیر، سیسقادان یاغیر، سرعتیمی آزالدیب، آرخاین- آرخاین آدیملایارام. آدیملایارام. آدیملایارام. بؤیرومدن کئچن قیزلار تلسه-تلسه یورویورلر. ایسلانیرلار. اوجادان دانیشیب، گولورلر.

بیری ایسه، ایکیسینه، فیلمین بیر سئکانسیندان دانیشیر؛ گؤردوز نه باحال ایدی، سیگاری داماغینا آلان هنیز، نئچه ال گلدی...

قیزلارا باخیب اورهیمده دئیریم؛ باختور باشیزا. دنیا سیزیندی والللا. قیزین تر یاناغینی بؤیوردن گؤروب،

اوشویورم، کئچیب دوکانا، نایلونو قویورام قاباغینا؛ آغای جانزاده! بونو دونن آخشام اوستو آپاردیم، ائوده گؤردوم چوروکدو.

-مننه چوروکدو، یئر آلمادی بهیم؟! اؤزو، اوغلو، ایشچیلری گولورلر، من ده گولورم، دئیریم؛ هه داینا، یئر آلمادان دا پیس چؤرؤکدو، باخ، ال وورورسان اپریبیر. سمانه خانیم یوخلایب دئیر هه دلیبی وار یکی یئردن. من دئیرم نه ده گؤزلدی، باخه! سمانه؛ هه!

بونو قصیدجه دئیریم. یانی کی جوانزاده دئسین، بهینیمیش دا بئچارا، چوروک چیخیب، نه ائله سین. پولو قایتارماقدا آغیرنماسین. آما او مندن ده دوزاق اوزموشدو، یقین بیلدی نیتیمی. جهنمه کی بیلسین! دئیرم اؤز اؤزومه.

-یاخشی، بیر شئی گؤتورمورسن!؟

-یوخ دا، دونن باخدیم بیر ایکیسینه، یا بؤیوک گلدی، یا دا خیردا.

الینی ناگؤبول ناگؤبول سالیر جیبینه، اوچ دنه ایکی یوزلوک وئیر. یالاندان، دیل اوجو، قالسین دئیریم. او دا یالاندان ساغ اول دئیر.

تاپی چوخ سئوسم ده اورهیمدن های وئیرر قایتاردیغیم. پولو آلیب، چیخیرام.

یاغیر هله. بیراز اطلس پاساژینی دولانیب، ایلک بو پاساژین یولا دوشمه سینی خاطیرلایارام. بورا گلنده اوتانیردی آدام، او قدر کی کیلاسی نظره گلیردی، اؤز اؤزومه دئیردیم بورا بیزلر اوچون دئیل.

و زامان باشی آچیق گزمک عادی اولماسایدی دا، بوردا چوخ خانیملار آچیق-ساجیق گزردیلر. آدام دئیردی به غئیری عادی ایش گؤرورم لئچک باغلادیغیما گؤره. آما ایندی وضعیت بئله دی کی چوخ راحتام. نئجه خوشوم گلیر اوجور گئینیرم. نه چوخ اؤرتوکلو اولدوغوم غئیری عادی گلیر، نه چوخ گوده گئیدیمدن پیس حیسلر آیرام، نئجه گؤیوم ایسته بیر اوجور گئینیرم.

پاساژدا گزیشیرم یالاندان، بیراز هاوا دوزلسین دئییه. گؤزوم دوشور لوکس قبالر ساتان دوکانا. دئیریم؛ گه

دۇردونجو آددىمدا قايىدىرام. او بىرى ايكى يوزلوكلرى
 ده اونا سارى توتورام، دئيرم؛ منيم بير
 گيريفتارچيلغيم وار منى دوعا ائله لوطفن!
 پولو آير، سئوينير. گۇزلى گولر حالدا چسم دئير.
 دىلى شيريندى، خوشوما گلير. آنرمال گلمه يىدى
 كئشگه بو ايش، اونون او پارالانميش، چيركلى
 اللريندن اۇپه ايديم. اللرينى توتوپ اليمده اونو
 سئوينديره ايديم. بونو ائوده دئسه ايديم چوخو دوداق
 بوزه جه ايدي. اولار نه بيلير من نم هاچاندان اوركدن
 بير اۇپمه يه سوسوموشام. نه بيله جكديلر من نم
 هاچاندان يارالاريمى دوز-آغىللى بير يارا ايلا
 اۇپوشدورمىميشم...

كيشينين «چسم» دئمه سى يادىما دوشور، اوره ييم
 سيز يلداير. گولورم.

گۇره سن كيشينين؛ او اورتا ياشلى، قوجا كيشى به
 اوخشاين كيشينين دوعاسى قبول اولاجاق، دئيرم.
 يامانلايرام اۇزومو؛ كول باشىوا، من كى بيليرم سن
 نئجه ده سوايستفاده ائدسن. من كى بيليرم سن اۇز
 روحونون دينج لىيىنه خاطر بو ايشى گۇره-گۇره، سو
 ايستفاده ائديب گيريفتارچيلغينى دا دوعا
 ائلتديريرسن.

سن بير گئجه ملاتونين سيز ياتماغا جان اتيرسان، لىح
 لىح وورورسان. من كى تانيرام سنى.

-هه به نولار، ائشيتمه ييىسن هر آغيزدا بير دوعا وار
 -دوزدو آنجاق بئله حئسابلاساق.

-بلى، همى خودا همى خورما

-دوزدو بئله حئسابلاساق

-حئساب كىتابا كى كئچسه، چوخ چوخ بورجلو
 قالاريق، دئيرم اۇز اۇزومه.

يئتيشيرم شريعتى به. دونن مانتو آلدىغيم مانتوچونون
 دوكانينين قاباغيندان كئچيرم. دونا باخيرام. هئچ منه
 ياراشمازدى بلكه. تومان- كۇينكلى آروادلارا
 اوخشادردى بلكه ده. هئچ آخى نه واجيب ايدي بو
 آياقدا. ايشيميز ائيندن بو سون جومله چوخ آغزىما
 دوشموشدو؛ «هئچ نه واجيبىدى آخى بو آياقدا»

ياواشجادان دئيرم؛ لا حول و لا قوه الا باللّه، ماشالله بو
 بشاشليغا.

آددىملايرام. كيشى داشقاسينى سيغينديريپ سپه
 بانكينين كۇلگه لىيىنين آلتينا، اۇزو ده بوزوشوب،
 قيچلاريني قوجا قلايب. اوره ييمدن بير سيزيلتى
 آخىر، ايستى چاي كيمى يايلىر اوزو آشاغى. ايكى
 اوچ آددىملىق واختيم وار اونا ياخينلاشام يا يوخ!
 تانيش دورومدو. چوخ بئله موقعيتده اولموشام. بعضن
 ياخينلاشما دىغىما گئديب ائوده پئشمان اولموشام،
 اولدوقجا اۇزومو يامانلاميشام؛ كوووول باشىوا قيز
 سنين...

اونا سارى گئده-گئده فيكىرلشيرم؛ ناراحات اولمايا!
 آلماسا نئجه؟! اوتانسا نئجه.

اونا چاتاندا ايكى يوزلويون بىرى اليمده ايدي. باشى
 آشاغيدى.

-آغا||

-بلى؛ باشينى قالخيزير

پولو توتورام اونا سارى، الينى اوزادير، بارماقلارى
 بۇلوك-بۇلوكدو، قارا دولوب شىيارلارين آراسينا،
 اوره ييم سيزلاير. آير، سئوينير. اوتانيرام. تئز
 كئچيرم.

قارداشیندان، باجیندان،
چکینه‌رک چوخ زامان
صوْحبتی ده ییشیدیک،
منیمله ایلشه بیدیک،

یئنه ده بیر وورایدی
قلبیمیز گیزلی – گیزلی،
سن آی اسمر بنیزلی!
بویاز بیر باشقا یازدیر،
بو یاز داهدا خوشدور،

وای او قلبه کی بوشدور!

هر اوفوقدا بیر هوس، هر بوجاقدایا بیر اومید،
اینسانلار هامی مسعود، دوغولار داها اینجه،
فیکیرلر داها درین، اورکلر داها سرین،
اینسانلارین ووقاری، طلبی داها یوکسک،
یولوموزدان داش – کسک،
تمیزلنمیش بیر آزدا ائل لری کئفی سازدی،
بو یاز بیر باشقا یازدیر،
یئنه او باغ اولایدی، یئنه اوقوملو ساحیل،
سولار اؤته‌یدی دیل – دیل،
ساجین کیمی قیوریلان دالغالارا دالایدیم،
دالیب ایلهام آلایدیم،
اندامینی هوسله قوجاقلارکن دالغالار،
قلبیمده قاسیرغالار،
فیرتینلار جوشایدی، قیسقانیقلار دوغایدی،
منی حیرصیم بوغایدی،
جوموب آلایدیم سنی دالغالارین الیندن،
یاپیشایدیم بئلیندن،
خیالیمیز اوزیدی سئودا دنیزلرینده،
لپه‌لر اوزرینده،
ایلهامیمین یئلکنی زررین ساجین اولایدی،
سولار خیرچین اولایدی،
بو نه گؤزل شعیردی، بو نه گؤزل منظره،
گلین باخین خزره
چیخالیم بوزوونادا کیچیک قایالیق لارا،

یئنه او باغ اولایدی

میکائیل موشفیق

یئنه او باغ اولایدی،
یئنه ییغیشاراق سیز،
او باغا کؤچه بیدینیز
بیز ده مرادیمیز جا
فلکدن کام آلایدیق،
سیزه قونشو اولایدیق،

یئنه او باغ اولایدی،
سنی تئز – تئز گؤره‌یدیم،
قلمه سؤز وئره‌یدیم،
هر گون بیر یئنی نغمه،
هر گون بیر یئنی ایلهام،

یازایدیم سحر – آخشام
آرزویا باخ سئوگولیم،
تئل لریندن اینجمی؟
سؤیله اوره‌یینجمی؟

یئنه او باغ اولایدی،
یئنه سیزه گله‌یدیک
دانشایدیق، گوله‌یدیک
اورپک باخیشلارینلا
روحومو دیندیره‌یدین،

منی سئویندیره‌یدین،
گیزلی صوْحبت آچایدیق
روحون احتیاجیندان،

اوچاقاقلار صاباحا، اوچاقاقلار یارینا،
 ائغیر بوشلوقلارینا،
 واختیله بیر کۆلکه تک هر یاشاماق ایسته‌ین،
 بو اینسان اوغلو بیلسن،
 آزادلیق اۆلکه‌سینده داها شاد اولاجاقدیر،
 دونیا داد اولاجاقدیر،
 یئنه او باغ اولایدی، یئنه ییغیشاراق
 سیز، او باغا کۆچه‌یدینیز،
 بیز ده مرادیمیزجا فلکدن کام آلایدیق،
 سیزه قونشو اولایدیق،
 ینه او باغ اولایدی، سنی تئز - تئز گۆره‌یدیم،
 قلمه سۆز وئره‌یدیم،
 هر گون بیر یئنی نغمه، هر گون بیر یئنی ایلهام،
 یازا‌یدیم سحر - آخشام،
 آرزویا باخ سئوگیلیم، تئل لریندن اینجمی؟
 سؤیله اوره‌یینجمی؟

حسین صادقی

پدر شهید میثم صادقی

سلام دکتر عصر آدینه بخیر .
 دکتر در منزل ما از چند سال پیش
 رسم است صبح عید چه نوروز و چه
 عید فطر ... همه خانواده دور هم
 صبحانه می خوریم امسال عید فطر
 اولین عید بود که مصادف بود باعید
 نوروز که میثم در جمع خانواده نبود
 غزل ذیل اشاره ی مختصر به این
 موضوع است. ارادتمندم.

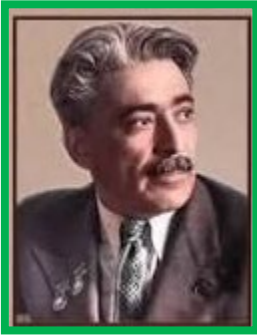

ای غمت مانده هنوز، بر دلِ بارانی من
 وای بر حالِ من و، این دلِ طوفانی من!

گرچه نیست باورِ دل، آن سَفرت یارِ عزیز
 از غمِ هجرِ تو هر لحظه، پریشانی من

دیده در حسرتِ دیدارِ تو هست سرگردان
 لاله و دشت و دمن، شاهدِ ویرانی من

سئیر ائدلیم بیر آرا...
 گنجهلر سایریشارکن اولدوزلار لاله کیمی،
 ایشیقلا زاله کیمی،
 چیلنیب داغیلارکن اطرافا داملا - داملا،
 ان یاخشی بیر آداملا،
 نه گۆزلدیر دینلمک سولارین نغمه‌سینی،
 طبیعتین سسینی!
 نه گۆزلدیر دولاشماق ایستی یای فصیل‌لری،
 بو سرین ساحیل‌لری،
 نه گۆزلدیر سحرلر بیزم بؤیوک روحوموز،
 آشیب داشان دوغوموز،
 شکلینده کی سولاردان باخاراق لذت آلماق،
 بو ماوی شعره دالماق،
 دالغالار کیمی قالماق، دالغالار کیمی ائتمک،
 بعضن هورکوب چکینمک،
 هر دالغا بیر کیشنه‌ین بیاض یاللی آت کیمی،
 بیزیم بو حیات کیمی
 یئنه او باغ اولایدی، سئودالار اۆلکه‌سینده،
 او سوپود کۆلکه‌سینده،
 اینجی قوملار اوستونده یئنه وئریب باش - باش،
 یایی وورایدیق باش،
 گونلریمیز کئچیدی قیزغین فرح‌لر کیمی،
 دولو قدح‌لر کیمی،
 یاریق‌لار آراسیندان اوزاداراق الینی
 اوخشیاراق تئلینی،
 گنجهلر دارایایدی ساچلارینی آی گۆزل!
 سن گۆزلسن، آی گۆزل؟
 ال‌لرینده ال‌لریم، گۆزلرینده گۆزلریم،
 آچیلایدی سۆزلریم،
 کۆنلومون قولاغیندان بیر قیزیل تانا کیمی،
 گونش دوغانا کیمی،
 بو یاز دوستلاریم بیر آز بختور اولاجاقلار،
 جان - جیبیر اولاجاقلار،
 بیر آز دا اوزاقلارا آچاجاقلار یئلگنی،
 روح یئنی، حیات یئنی،
 چیخاجاقلار گۆیلری آشاراق دؤنه - دؤنه
 بولدلارین فووقونا،

آنام، دوغما وطنیمسن!
 آیریلارمی کونول جانندان؟
 آذربایجان، آذربایجان!
 من بیر اوشاق، سن بیر آنا،
 اودور کی، باغلیام سانا
 هانکی سمته، هانکی یانا
 هی اوچسام دا یووام سنسن،
 ائلیم، گونوم، اوبام سنسن!
 فقط سندن گن دوشنده،
 آیریلیق مندن دوشنده،
 ساچلاریم دن دوشنده،
 بوغار آیلا، ایللر منی،
 قیناماسین ائللر منی
 داغلارینین باشی قاردیر،
 آغ ئورپگین بولوتلار دیر،
 بویوک بیر کچمیشین واردیر،
 بیلینمه بیر یاشین سنین
 نه لر چکمیش یاشین سنین
 دوشدون اوغورسوز دیلله،
 نحس آیلا، نحس ایللره،
 نسل لردن نسل لره
 کچن بیر شهرتین واردیر
 اوغلون، قیزین بختیار دیر...
 هی باخیرام بو دوزلره،
 آلاگوزلی گونددوزلره،
 قارا خاللی آغ اوزلره،
 کونول ایستر شعر یازا،
 گنجله شیرم یازا- یازا...
 بیر طرفین بحر خزر،
 یاشیل باش سونالار گزر،
 خیالیم دولانار گزر،
 گاه موغانی، گاه ائلداری،
 منزل اوزاق، عمر یاری!
 سیرا داغلار، گن دره لر،
 اورک آچان منظره لر،
 جیران قاچار، جویور مه لر،

خاطراتت سحری می بردم عهدِ قدیم
 می زند شعله به جان، این دلِ افغانی من
 گه گهی همدم دل می شود آن رویِ گلت
 می برد هجرِ توازِ یاد، گل افشانی من.

نَکَنَمْ دل رخ و رخسارِ تو ای باده‌ی عشق
 تا که بینم به لب، خنده به حیرانی من

کی کنم صبر و تحمل به غمت، میدانی؟
 وای بر این دل و این غصه‌ی پنهانی من!

شبِ عید است و همه آمده‌اند محفلِ ما
 تو فقط غایب از این محفل و مهمانی من

با تو چه زمزمه کرد هاتفِ غیبِ وقتِ سحر؟
 تو گسستی همه پیمان و غزل خوانی من

تو شدی محرمِ اسرار و سحر همدم عشق
 هله سرگشته هنوز این دلِ ظلمانی من

خرم آن دم که امین درگه جانانه رسد.
 می برد غصه از عالم که مسلمانی من

صمد وورغون

آذربایجان

چوخ کچمیشم بو داغلاردان
 دورنا گوزلی بولقلاردان
 ائشیتیمیشم اوزاقلاردان
 ساکت آخان آرازلاری
 سینامیشام دوستی، یاری...
 ائل بیلیرکی، سن منیمسن
 یوردوم، یووام، مسکنیمسن

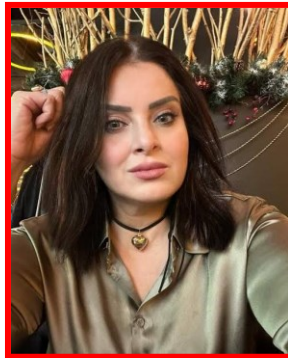
*Hansı səmtə, hansı yana uçsam da
yuvam sənsən, Azərbaycan. – Səməd Vurğun*

آت قان تره باتا- باتا
گوگ یایلاقلار بئلینه قالخ،
کیز داغدان گوگ گوله باخ!
ای آزادگون، آزاد انسان،
دویونجا ایچ بو بهاردان!
بیزیم خالی خالچالاردان
سر چنارلار کولگه سنه
آلقیش گونش ئولکه سنه!
کونلوک کچیر قاراباغدان،
گاه بو داغدان، گاه اوداغدان،
آخشام اوستو قوی اوزاقدان
هوالانسین خانین سسی،
قارا باغین شکسته سی
گوزل وطن، معنان درین،
بشیگیسن گوزلرین!
عاشق دییه ر سرین- سرین،
سن گونشین قوجاگیسان،
شعر، صنعت اوجاگیسان
ئولمز کونول، ئولمز اثر،
نظامی لر، فضولی لر!
الین قلم، سیننه ن دفتر،
دی گل سین هر نه بین واردیر،
دییلن سوز یادگار دیر
بیر دون بیزیم باکی یه باخ،

نه چوخدور اویلاغین سنین!
آرانین، یایلاغین سنین!
کچ بو داغدان، بو آراندان،
آستارادان، لنکراندان،
آفریقادان، هندوستاندان
قوناق گلیر بیزه قوشلار،
ظلم الیندن قور تولموشلار...
بویرلرده لیمون ساری،
اگیر، سالیب بوداقلاری
داغلارینین دوم آغ قاری
یارانمیشدر قارلی قیشدان،
بیر سنگردیر یارانیشدان
لنکرانین گلی رنگ- رنگ،
یوردوموزین قیزلاری تک،
دمله چایی، توک وئر گورک،
آنامین دلبر گلینی!
یادلارا آچما الینی!
ساری سنبل بیزیم چورک،
پامبوغمیز چیچک- چیچک،
هر اوزومدن بیر شیره چک
سحر- سحر آج قارینا
قوت اولسون قوللارینا
مین قازاخدا کوهلن آتا،
یالمائینا یاتا- یاتا

اونلار دا كۆهنه يول چولار كيمي
 منيمله بير گه كئچدیلر.
 يوكومو يوخلامادیلار.
 چونكى قلوبيم ده
 قاچاق سئوگي، گيزلي كدر يوخ ایدی.
«گلدیم وطنيمه...»
 اورادا نه لر، نه لر گوردوم من:
 ترك انديلميش اوتاقلار گوردوم.
 ديوارلاردا زامانين توزونا بورونموش
 كۆهنه فوتولار واردی...
 سن، من، بيز...
 پنجرني آچديم.
 كولك گيردی.
 توز اوچدو.
 فوتولار جانلان دی.
 اوچوروم گوردوم.
 آدی «سوسدوقلاريم» ایدی.
 كنارينا ياخينلاشديم.
 آشاغي باخديم.
 درين ایدی.
 اما ديبده ايشيق وار ایدی.
 دئمك، هر اوچورومون ديبينده
 بير گونش ياتير.
 بلکه ده اينسان
 ان چوخ سوسدوقلاری ايله
 ايشيق لانير.
 باغ گوردوم.
 گوللر اوزينه يارا ايزلری بيتيميش دی.
 هر ايز بير گول ایدی.
 هر آغری بير رنگ ایدی.
 آنلاديم کی، ان گوزل باغ
 يارالارين دان چيچک آچان باغ دير.
 بير قايي گوردوم.
 اوستونده يازی يوخ ایدی.
 ايتلديم.
 آچيلدی.

ساحللىرى چراغ - چراغ،
 بوروقلارين هايقيراراق
 نعره سالير بوز چوللره،
 ايشيقلانير هر داغ، دره
 نازلانديقجا سرين كولك،
 ساحلله سينه گرک،
 بيزيم باکی - بيزيم اورک!
 ايشيقدادير قوت سوزی،
 سحرلرين اولکر گوزی
 گوزل وطن! اوگون کی، سن
 آل بايراقلى بير سحر دن
 الهام آلدین، يارانديم من
 گولور تور باق، گولور انسان
 قوجا شرقيين قاپیسی سان!
 دينله منی، گوزل وطن!
 بيرسوز گلير اورگيمدن:
 خلقيميزين عشقيه سن
 گوله جکسن هر بيز زمان،
 آذربايجان، آذربايجان!

قلبیمین خریطه سی

QƏLBİMİN
 XƏRİTƏSİ
 SAADƏT QƏRİB

سعادت قریب

اینسانین اؤز داخلینه ائتدی ان
 ساکیت و ان اوزون سفرین
 پوئتیک خریطه سی.
 قلبیمین خریطه سی
 (شعیر - ائسسئه)
 سیاحت ائتدیم بو گون قلبیمه.
 پاسپورت ایستمه دیلر.
 چونکی قلب اؤز وطنیم دیر...
 گؤمروک دن ده راحت کئچدیم.
 قلبین سرحدلری اولمور.
 یالنیز خاطره لریمه باخ دیلار.

کوکسل دیلیمین قایداسی وار قانونو، وار دیر
 باخسان دیلیمه قایدادا اعجازلی دئمیشلر
 سوردوقجا بیزیم. ائلچی بی. بین عونوانی. بویله
 او خیزیب آتادیر خیزیب اتانی سازلی دئمیشلر

انجمن ادبی شهریار گیلان
 @shahriargilan

دئدیلر

میرزه علی معجز شہسترلی

چون یتیشدیم وطنه، آچما دهانین، دئدیلر
 دینمه، دانیشما، تریتمه زبانین دئدیلر

قوی بئش اون توک چنه وه، اوخشات نوزین شیعه لره
 گده قیخدیرما باشون، چکمه دابانین، دئدیلر

بیر عبا سالدی آنام چینیمه، گئیدیم قولونی
 "عیبدور، بوردا قولون گیمه عبانین"، دئدیلر

"مسجیده داخیل اولان وقتده کرنوش ایله"
 "وئر سلام، ئوپگیله دستارین آغانین"، دئدیلر

دئدیلم: "آللله باخین، ائتمیون، آخیر ئولدوم"
 "گر بوجور ائتمیه سن، چوخدی زیبانین"، دئدیلر

دوشدی دالینجا بئش اون دانه دینچی هر گون
 "وئر گوراه همشهری حقین فوقرانین" دئدیلر

دئدیلم "ای وای نه چوخدور فوقراسی بو یئرین"
 "وار شیبیسترده فابریقاسی گئدانبین" دئدیلر

"مالیوین بئشده بیرین وئر سیده مفته خورا"
 "اوجلارین کسمه بوغون، چکمه دابانین"، دئدیلر

آرخاسین دا من ایدیم.
 اوشاق من.
 گولوردو.
 دئبیردی:
 - گئجیکدین.
 من دئدیلم:
 - اما گلدیم.
 سیاحت ائتدیم بو گون
 قلبیمه.

گئری قایتماق ایستمدیم.
 چونکی ائویمی تاپمیشدیم.
 قوم ساعتی ایندی اورادادیر.
 قلبیمین اورتاسین دا.
 چئویریرم اونو.
 قوی بیتمه سین زامان.
 سونرا قلبیمین خریته سینی قاتلابیب
 سسسزلییمه قویدوم.
 قوی من دن باشقا
 هئچ کیم او یوللاری تاپماسین.
 بعضی وطنلر وار کی،
 اولارا یالیز صاحبینین روحو چاتا بیلیر.

ئلچی بی

نازلیم نئجه سن. سوی آدینی نازلی دئمیشلر
 نازناز نه دئمک عونوانینی یازلی دئمیشلر
 چهره نده دئسم گون سایاگی دان دان ایشیق وار
 ائل ایچره اودور وارلیغینا آزلی دئمیشلر
 سانکی او گئجه. قورخولو آنلار یاشادیقجا
 قورخوردو نیگار. قورخونو ائیوازلی دئمیشلر
 بیزده آچیلان هر دانی آلقیشلادی خالقیم
 بیزده ایشیغین چیخماسین آوازلی دئمیشلر
 البرز بیزیم ائلره آت اویناگی اولموش
 قزوین آدینین آنلامینا قازلی دئمیشلر
 هر یئرده اولوبسا مدنییت کوکون آختار
 او یغار داشیبیان ائلره قافقازلی دئمیشلر

نصیحت
NƏSİHƏT
RAUF İLYASOĞLU
رائوف ایلیاس اوغلو

آی اوغول، گل ائشیت نصیحتی می،
 عمرو بویو یالان دانیشما هئچ واخت.
 چالیش سن یاخشی لبق ائله هر کسه،
 لاغ ائدیب حدینی، نه آشما هئچ واخت.

قوجالان دا سنی بینمز چوخو،
 دئیرلر: "دانیشیر، یورولمور قوجا".
 اوغول دا سؤیلنر: "آز دانیش، آتا"،
 گلین دینگ ائیلیر: "ؤلمور بو قوجا؟"

آغبیرچک، آغساققال اولان منزیلده،
 خیر، برکت ده چوخالار، بالا!
 بیزی منزیلین دن قووان اوولادین،
 الله روزیسینی دا آلا، بالا!

حورمت ائله آنا، آتانا هر آن،
 اونلارین قلبینی قیرما هئچ زامان.
 دعالاری سنه دایاق دیر، اوغول،
 اونوتما، عؤمور چوخ قیسادیر یامان.

ادب-ارکان اولسون یول یولدشین دا،
 دوشمه ناحاق ایشین آلدانیشینا.
 ایریهه مئیل ائتمه، دوزله گئت دایم،
 گل اویم اؤزگه یه، یاد تانیشینا.

شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله
ŞƏKK ETMƏ DİLİN LAL EYLƏR ALLAH

قارانلیق گئجنى او، سحر ائیلر،
 ایستهسه هر یعنی لال ائیلر الله.
 نامردین یئدیین او، زهر ائیلر،
 صحرادا زمزمی او، نهر ائیلر،
 شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله،
 ایستهسه قایانی لعل ائیلر الله.

بیزی بو دونیا یا کتیرن الله،
 روزینی، نعمتی یئتیرن الله.
 قلبیم دن نیسگی لی اؤتورن الله،
 درده دوشن کسه یار اولان الله،
 شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله،
 ایستهسه قایانی لعل ائیلر الله.

اومیدسیز کؤنلومه نور سالان اودور،
 دار گونده بنده به یار اولان اودور.
 قارانلیق یوللارا نور آچان اودور،
 حاقا ساریلانی اوجالان اودور،
 شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله،
 ایستهسه قایانی لال ائیلر الله.

صبر ائدن بنده به موکافات وئرن،
 دوغرو یول گوستریب دوز نجات وئرن.
 بشره قورانلا او، دیر وئرن،
 هر ایشده حکمتی نیشانه وئرن،
 شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله،
 ایستهسه قایانی لال ائیلر الله.

فانیدیر بو دنیا، ابدی دئییل،
 عمرنو پوچ ائدیب گل، گزمه وئیل.
 ایچکییه قورشانیب گزیرسن وئیل،
 اؤزونو یانیم دا گل گوناھکار بیل،
 شکک ائتمه، دیلینی لال ائیلر الله،
 ایستهسه قایانی لعل ائیلر الله.
 ۰۲،۰۱،۲۰۲۶

حیکمت و سوکوت

HİKMƏTVƏ SÜKÜT

آز یئین جانینا عؤمور باغیشلار،
 نفسین زنجیرینی صبرله قیرار.
 آز دانیشان حیکمت قاپی سین آچار،
 سوکوتلا دینلیر، چیخاردار قرار.

گوون باغيم
GÜVƏN BAƏİM
ZƏKİYƏ MUSAQIZI
زکييه موساقيزی

هر بير آنی مين ايل قدر ديرلیم،
 سئوگی دولو، آی اوریی تیرلیم،
 آچیق سؤزلو، ائی مردانه هونرلیم،
 کؤنول باغيم، گوون باغيم، گوج باغيم.

ماراق دولو، سحیر دولو، سیرر دولو،
 حیکمەت دولو، معنا دولو، ساغ-سولو .
 بیر حدودسوز کهکشاندی عشق یولو،
 کؤنول باغيم، گوون باغيم، گوج باغيم.

ایلاھیدن آخیب گلن بیر اونتك،
 خوش صدالی صاف سئوگییه بورونمک،
 معجزوی بیر عالمدی موبارک،
 کؤنول باغيم، گوون باغيم، گوج باغيم.

او، دونیاما هر آن ایشیق ساچاجاق،
 هنج سؤنمه یین محبتدیر بیر قوجاق.
 او، بیر عؤمور ذکیله قالاجاق،
 کؤنول باغيم، گوون باغيم، گوج باغيم.

داغلار

DAĞLAR

سورما من دن نئیچون سئودیم داغلاری،
 باشین داکی اؤرپک اولان آغلاری،
 اؤمرومون خوش، ان موبارک چاغلاری
 او داغلارا باخماغیم دیر عزیزیم.

دوروشون دا بیر ازیم لیک ووقار وار،
 هر گلنی دوغماسی تک قوجاقلار،
 سینه سین ده مین برکت نوبار وار،
 گول چیچی لوغمانیم دیر عزیزیم.
 عکس صدا ناغیل کیمی سؤزلری،

آز ایسته یین اولماز نفسینه اسیر،
 قلبی توخ اولانین خزینه سی وار.
 تاماه آتشین ده یانانلار اسیر،
 اولارین هر کسه بیر تنه سی وار.

مؤولانا سؤیلمیش: یول ایچدن کنجیر،
 آختارما حقیقت مالدا، دونیادا.
 نفسه اویان کؤنول زولمته دوشر،
 صاف اولان روح تاپار نورو هر یان دا.

دنیز گیزلنمیش دیر کیچیک داملادا،
 آزلیق دا چوخلوغون سیرری وار، اینان.
 عشق ایله باخانا دنیا آینادا،
 بیر اولان حقیقت گؤرونر هر آن.

مئهریبان یاشاسا بشر اوولادی،
 راوف دا سئوینر، ائدر وسیت.
 قالار یاخشیلارین دونیادا آدی،
 منیم بو سؤزومدن چیخارت نصیحت.

٢١,١٢,٢٠٢٥

غزل QƏZƏL

RAUF İLYASOĞLU

کمالی گؤزل اولانین ، جامالی دا گؤزل اولمالی،
 سجده یه باش قویانین ، آمالی ده گؤزل اولمالی.

هر ایمانلی اوز توتوب ربینه سجده قیلدیسا
 خبر آل کئف، حالینی، حالی دا گؤزل اولمالی.

نفسینه قالب اولان او جالدی هر مرتبه ده،
 آل رنگلی دون گئیینیپ، شالی دا گؤزل اولمالی.

هر کسین آرزوسودور، یئتسه شهادت مقاما ،
 اوزون ده نوری خدا ضیاسی دا گؤزل اولمالی.

الیاس اوغلو، نظر ائت، اولدوزا یازمیش آدینی ،
 شهید فوضولیمیزین فالی دا گؤزل اولمالی.

ایگید عسگر، اوغور اولسون،
هر صاباحین نورلا دولسون،
دوشمن گۆرسون رنگی سولسون،
سن کی، ظفر چالاسی سان.

شرف یولون چوخ موبارک،
خیدمتین ده سن اول زیرک!
خوش سدانلا هئی او یونک،
چوخ اؤدوللر آلاسی سان.

زبروه لرده آل بایراغیم،
جسارتیم، گوج، قاینایم .
سد-سنگرده نور چیراغیم،
سن دایانت قالاسی سان.

ایفتیخاریم، قوروروم سان،
ذکییه یم، گۆز نوروم سان .
ناموس، قئیرت، اونوروم سان،
باشیم دا تاج اولاسی سان .
اولو تور کون بالاسی سان.

سیخ مئشه لی ائیش-یوخوش ایزلری،
زبروه ده کی گئیش تالا دوزلری،
خوش آنلارا وارماغیم دیر عزیزیم.

مغرور دوران قار تالارین اوچوشو،
قایالاردا کک لیکلرین دوروشو،
آریلارین چیچکلره قونوشو،
دویغولارا دالماغیم دیر عزیزیم.

یارادانین نعمتینه مین شوکور،
بوز بولاقلار چاغلا یارق هئی اؤتور،
یازی، یایی چال-چاغیرلی گل گؤتور،
خوش طبیعت نؤوراغیم دیر عزیزیم.

ذکییه یم هاوام سویوم نفسیم،
محببتیم سئون روحوم هوسیم،
اوریمه حاکم اولان صاف حیسیسیم،
منیم گوجلو اولماغیم دیر عزیزیم.

ایگید عسگر

İGİD ƏSGƏR

ZEYNƏB CƏMALƏDDİN KİMDİR ?

زینب جمال الدین کیمدیر ؟

زینب جمال الدین ۳۱ اکتیابر ۱۹۶۲-جی ایلده قوبا شهرینده آنادان اولوب. تحصیلینه قوبا شهر ۴ سایی اورتا مکتبده باشلایب و سونرا عائله سی باکییا کؤچدویو اوچون باکیداکی ۱۹۶۶ سایی اورتا مکتبده داوام ائدرک ۱۹۸۰-جی ایلده اونیل لیک تحصیلینی، ۱۹۸۴-جو ایلده باکی نفت تکنیکومونو بیتیریب. هؤوسان قصبه سینده یئرلشن «نورد» علمی-تدقیقات اینستیتون دا چئرتیوژچو-کونستروکتور، باکی ائلکرتیک اوتوماتلاری زاوودون دا موهندیس-تئخنولوگ، رئیسوبلیکا تس-دا آپاریچی موهاسیب وظیفه سینده چالیشیب .

م.ی. لئرمونتون، آ.س. پویشکینین، س. یئسنینین، چاغدش شوتلاند شاعری گراهام ریچارد سمیتین

سن اللهین امانتی،
سئونلرین دعاسی سان .
سن وطنین دیانتی،
اولو تور کون بالاسی سان .

اؤزون بویدا آذربایجان،
موباریز اول، متین دایان!
یورد-یوواما سیپر اولان،
سن عظمت قالاسی سان .

آدیمینلا یئر تیتره سین،
گۆرن دوشمن تیر-تیر اسسین .
ائلین-اوبان فرحلن سین،
سن ایفتیخار سداسی سان .

سروه بنزبیردی اینجه قامتی،
تازری خوش چاغین دا وئریب نعمتی .

چینینه سوروشن بیاض اورییی،
اوووجا یئرلشن باسقال اییی .

هر ایکی طرفی یولون باغ-باغات،
باشیل لیق قلبینه وئریر خوش اووقات .

حیاتین سسیدی قوشلارین سسی،
اوزونو اوخشاییر باهار نفه سی .

گۆزل قیز گئدیردی قلبی فرح لی،
گۆرنسه ساناردی دئییل یئر اهلی .

جیغیرا قارالتی اوزان دی بیردن،
یول اوسته بیر اینسان چیخدی قفیلدن .

گۆزلی قاماشان جاوان بیر کیشی،
اورک اوولاماق دی اونون وردیشی .

بیر یئنی ماجارا دادی آلینجا،
دوش دو او بو گۆزل قیزین دالینجا .

سئوگیدن دانیشدی، قزل سؤیله دی،
"هنچ عاشیق اولمادیم ازل" سؤیله دی .

قیز سوسوب گئدیردی، جاواب وئرمه دن،
قیرساققیز آدام سا دینیر دورمادان .

گۆزه لی تعریفله رام ائتمک چتین،
سوروش دو: "بو ایشده ندیر مقصدین؟"

گنج کیشی سؤیله دی: "آشیقم سنه،
گۆرنتک وورولدوم گۆزل چؤهرنه ."

شعیرلرین دن بیر سیرا ترجمه لر ائدیپ. همچینین،
اینگیلیس شاعری و. شئکسپیرین «سونتت ۳۰»-او،
ائلدار ریازانوون «У природы нет плохой
погоды». رحمز توون «Журавли» شعیرینی،
داغیستانلی شاعر، روسییا یازیچیلار بیرلینین عضو اولوب،
باکیدا یاشایان Патимат Штанчаева نین
«بیلیمیریم» شعیرینین روس دیللی ترجمه سینی
آذربایجان دیلینه چنویریب .
« پاییز قوخولو نغمه لریم»، «روحومون زرره لری» و
آکادئمیک یوسوف ممدعلیثوه حصر اولونموش علمی-
بیوقرافیک ائپونیا - «علم سماسینین عالی اوفوقو»
کیتابلارینین مؤلفیدیر

عقلی گۆزل

ƏQİLLİ GÖZƏL

زینب جمال الدین

باغچالار آراسی جیغیر بویونجا،
بیر گۆزل گئدیردی، بویو سرو، اوجا .

چاتیلیمیش قاشلاری قوشا قاناددی،
اوپوزون کبیری گۆزه ایناددی .

دوزولوب چیرتک آلا گۆز اوسته،
گۆزلی گۆرنی ائدردی خسته .

یاناغی قار اوسته قیزیلگول آلی،
مرجان دوداقلاری سانکی داغ بالی .

کیشینین قیزاردی گۆزونون آغی،
دینمه دن باشینی سالدی آشاغی .

اوتان دی، پشیمان اؤز عملین دن،
"باغیشلا" سۆزلی چیخدی دیلین دن .

سهوینی آنلاماق، او دا بیر ایشدی،
گۆزدن آیریلیب یولون دییشدی .

۰۴،۰۵،۲۰۲۶

گزمه ناحاق

GƏZMƏ NAHAQ

قوجا دونیا قاریشیق، حوری-ملک گزمه ناحاق،
شرعی یتردن سوپورن سیرلی کولک گزمه ناحاق.

نه هیا آنلامی یوخ، یوخ دو آبیر دا اصلا،
اوتانان غیبه چیخیب، یاھو، الک گزمه ناحاق.

گونو شمسی، گئجه لر لامپا-چیراغ، قن دی لی وار،
داھا اولدوزلو گئجه، شم-لک گزمه ناحاق.

یایی کئچمزدی کی، اصلا چیلک مؤوسومو ده،
قیشا هئچ سؤیلمه ایندی، "چیلک گزمه ناحاق."

آلیب اینسان گۆتوروب جمعی کلک تورباسینی،
آ شیطاین بابا، یوخ دور کی کلک، گزمه ناحاق.

او قدر کیرلی چامور رس سامی واردیر گۆرورم،
بیر ایشیق، نور داشییان، نورلو دیلک گزمه ناحاق.

چوخو اندیشه اندیب، رئکلاما توتמוש اوزونو،
ھارا زینب، دولانیر چرخ-فلک، گزمه ناحاق.

۱۷،۰۱،۲۰۲۵

قار آدام

QAR ADAM

(تجنیس)

بیر چاره سیز عشقه سورگون اولانین،
قلبی اولار قارا محبس، قارا دام .

قیز دئدی: "گل منی دینله سن بیر آز،
منیم باجیم کیمی گۆزل تاپیلماز .

ایشی یوخ عنادلا، یا قئیلو-قاللا،
بیر قدر آرخادا گلیر بو یوللا ."

کیشی چوخ سئوین جک گئریه قاچدی،
گولدو قیز: "یالان دا یاخشایاجدی .

باشین دان ائتمه یه نفسی آجلاری،
اوزون ده اولمایان آر-اوتانجلاری ."

گنج آدام گۆردو کی، یولدا کیمسه یوخ،
اؤزون دن چیخاراق غضبلن دی چوخ .

قاچاراق یئتیش دی او، گۆزل قیزا،
گۆزلی بنزه یین بیر جوت اولدوزا :

"دی، هانسی جور تله سؤیلدین یالان،
قلبی می اوولاییب علیم دن آلان؟"

گۆزل قیز سۆزونو دئدی گوله رک،
سؤیله دی، ائی اینسان، گل من دن ال چک .

یولون دان ائتمدیم ناحاق کیم سنی،
ائی قافیل، یوخلاماق ایستدیم سنی .

سن منی سئوسیدین اورک دن، اگر
عشقینی شوبه هه یه ائدر دین سییر .

گۆرمزدی باشقا بیر سرویناز گۆزون،
قلبیمله اویناماق ایستدین اؤزون .

عشقین، سداقتین آدی چوخ اوجا،
ایندی سه بوش یئر هه گلمه دالیمجا .

ئىچە بىلىم اۆز-اۆزومو، گاه دالغا، گاه زررەيم،
كىم دئيبىر كى، يارانميشلار ايچين دە ان دوررەيم .
بلکه بىر گون درک اندجم، نور دولو بىر كوررەيم،
من نه گۇروم، گۇز باخىرسا بو عالمه جونادان .

بو عالمى آنلاماغا، زىنب، دولان، بىر دە گل،
كئچدى عۇمور، اۆتدو زامان، اولدو اولان، بىر دە گل .
گون بىتتە دە سراب اولار ياددا قالان، بىر دە گل،
دوشسه سۇزون قىربىلييه، اوندان دانيش هنادان .

۲۲،۱۲،۲۰۲۵

منجه

MƏNCƏ

دئيبىر يك حياتدا چوخدو معما،

تك سوال حياتين خ - ايدى، منجه .

حقيقت بلکه ده ياخين دى، اما

وارليغين ترس اوزو، عكسىدى، منجه .

هر آرزو، هر ايستك حاق دان دوغدو كى؟

هر بولود قارالدى، دولدو، ياغدى كى؟

حاقى اينجلىت ديلر، سسى چيخدى كى؟

سوكوتون باغرىدى، كۇكسودو، منجه .

كىم واقيف اولدو كى، باخيب دادينا،

حياتين، حيكمتين دوشوب اودونا؟

دئمديم من اصلا شعير قادي نام،

شعيرلر روحومون رقصيدى منجه .

۰۳،۱۰،۲۰۲۵

كۆهنه سۆزلردن تزه باياتيلار

KÖHNƏ SÖZLƏRDƏN TƏZƏ BAYATILAR

وار نلئيين، باشماغيم،

چپ اۇرتولن ياشماغيم .

لال سو كيمي آخماغيم،

خزرى كيمي جوشماغيم .

شانه كاشى، تئل خينا،

اوست كلغاي، آلت جونا .

هاردا اولسا دونيا اونا دار گلر،

لاپ ايستيبىر تورپاغا دوش، قارا دام .

نغمه ده يار، اوركده يار، گۇزده يار،

گۇزوم دن مى ساقين ديرييم، گۇز دير .

خيالييم دا او ائو منى گۇز دير،

آغ پنجره، ياشيل ائيوان، قارا دام .

سانكى قيروو پاريلدا بىر تئلين ده،

اريرمى گۇرن گونش تئلين ده .

اۇزون كيمي بوز باغلايىب تئلين ده،

قىش اورىي بوز باغلاميش قار آدام .

نه ايل ايدىن، نه آي ايدىن، نه آندىن،

نه قسمن يوكه دۇندو، نه آندىن .

دورول، زىنب، دورولماغى نه آندىن؟

بياز دورول، شفاف سوزول، قارا دام .

۳۱،۰۵،۲۰۲۴

دوررەيم

DÜRRƏYƏM

(ديوانى)

هر مطلبين مابعدينه يئتيش حمد و ثنادان،

دار و-بقا عالمينه يول آپارير فنادان .

هر اوركده كيتابه وار، كيم اوخودو، چۇزدو كيم،

"ز" - يه كيمي آنلادى كيم، باشلاسا دا ان "آ" - دان .

نور عشقينه اينه ايله گئيشلدىك لاغى مى،

عمروموزون اورتاسينا قويدوق شيطان چارخيني،

دوغرو بىليپ بوت ائيلدىك هر يالانى، ايلغى مى،

تا كى، بشر آلدانىشا سوروكلىب بينادان .

بىر اوووج دا فورمالانان، گيل قوروسو، ساخسى نه؟

بو ساخسىدا نفس لنن، آيدىنلانا سئزگى نه؟

گۇردويوموز مادده لر ين اصيل اوزو، مغزى نه،

گۇز آلدانير اوست طبقه ايشلنيسه مينادان .

خیاللار

XƏYALLAR

یئنه آیاقلاریم گۆتوردو منی،
اوستو بنؤوشه لی کؤهنه دفتره.
اؤزومو آلدادیب گویا اؤرتموشم
کئچمیشه قاپینی من ناحاق یئره.

بیر دومان ایچین ده آچیلیر قاپی،
ورقلر آستاجا خیشیلدادیقجا.
قاپینین دالین دان باخیر قیبقاجی،
خیاللار چاغیریر منی آچیقجا.

بو گیزیلی عالمی زیارت ائدی،
بلکه ده اونوتماق ایسته میرم من؟
چهرایی بولودلار - چهرایی یئلکن،
چهرایی یاغیش دا ایسلانان منم...

دفتر آراسین دا سارالمیش ورق،
قات کسیب دفترین اورتا یئرین ده.
بیر حزین صدایا دؤنور کلمه لر،
بیر آغری سیزلاییر اینجه، درین ده.

"من سنی گؤرن تک ایناندم، گولوم،
عمرومه یازیلدین، عمروم، اینان کی"
قورویوب بوزارمیش بیر زریف چیچک،
سؤزلرین آلتین دا مؤهوردو سانکی.

زامان بولاق تکی آرینیب آخیر،
سوورولور، وئردیین بیر ده آلیرمیش.
اورکده قویولموش مسافه لرده
آیری لیق کئچیلمز چیر اولورموش.

...قوبوب خیاللارین جاذیبه سین دن
اؤر تورم دفتری اللریم ده نم.
تیتره ییب آستاجا گؤرونمز اولور،
بنؤوشه قوخولو، ناغیل لی عالم.

قیریلدی قیرخ ساپ اینجی،
دی، باجار، بیغ، اوو جونا .

چکدی قیرماجی، دنیا،
دؤیدو چوخ آجی، دنیا .
هر اویونون اوستاسی،
باشی، لئیلجی دنیا .

تیان قیزار، قیر داشار،
اوجاق یانار، قور دوشر .
چاتلاییب صبیر داشیم،
بیر چکیلر، بیر داشار .

باخما اؤزگه بؤرکونه،
مین آتینین ترکینه .
نه باغا تک گیر قینا،
نه کیر پینین کورکونه .

یاغیش اووور یارغانی،
یئل سووورور بارخانی .
زامان آچار، باغلایار،
بوخچانی، دسترخانی .

یار، ظلوم ائتمک دی بیل،
قلبی می دیدمک دی، بیل .
بیگانه لیک ناز دئییل،
کؤنلو داش ائتمک دی، بیل .

گلمه سه، گلسه نولار؟
دردیمه گولسه نولار؟
عؤمور کئچیب، گون کئچیب،
بیگانه گلسه نولار؟

آی بیزیم ائللی دورنا،
چالمالی، تئل لی دورنا .
اوج تئل آبیر، ساز ائبله،
«ششنگی گول لو» دورنا .

اوجالماغا وورنوخور،
يئره كۆچور آداملار .

۰۹،۰۵،۲۰۲۶

ياز اراق دانيشيرام

YAZARAQ DANIŞIRAM

يالانچى اوميدلرين تاختينى دئويرميشم،
سسسىزليين منه خاص عالمينه گيرميشم،
قىريلد يقجا اوزومو اوزومه چئويرميشم،
سوساراق دانيشيرام .

خزريلره چئويريليب داها باهار نسي مي،
هر اوزونو گورموشم منه "عزيز" كسيمين .
قايلارا توخونوب دويولمايان سسي مي،
قيساراق دانيشيرام .

ائه... منى سئومه ينلر، ييغيشين بير آرايا،
كام آلماق دى قصدينيز، دى دوزولون سيرايا،
على مي قليم ده كي او گورونمز يارايا
باساراق دانيشيرام .

ايستهميرم بيچاقتك ايتى كسن سؤز ديه،
باغلاميشام قلبى مي، گورونمه سين اؤز گه يه .
سوكونو گؤزلريم دن پرده ليك اولسون دئيه
آساراق دانيشيرام .

ديشيلير تر كيبيم، قم چوخالير گيليم ده،
اربيرم، بيشيرم هله يانان كولوم ده .
اورك ده چاغلايان سؤز دويون دوشور ديليم ده،
ياز اراق دانيشيرام .

۲۴،۰۴،۲۰۲۶

گؤز ايله قاش آراسيندا

GÖZ İLƏ QAŞ ARASINDA

ياشايير، چاليشير ووروشور اينسان،
چيرينير ياز ايله قيش آراسين دا .
آرزويا يئتيشمك دئيلدير آسان،
النير اوركله باش آراسين دا .

اولورموش

OLURMUŞ

قوشون ديمدين ده يئم اولاجاق دن،
تور پاغا دوشن ده تاخيل اولورموش .
خيصلته نه ائتسين قوسورسوز بدن،
يالانچى آداملار پاخيل اولورموش .

مجهولو آچاردير حيرت،
زيروه يه اوجالدار عقل لي جرات .
تسل لي ائدن ده فرسيزى غيبت،
سؤزلرى باللائيب نغول اولورموش .

النر عؤموردن واخت نارين-نارين،
اورك دير خزنه سي ميثيلسيوز وارين .
اگر مرد آدام سا همدمين، يارين،
سيناقلار، ساواشلار ناغيل اولورموش .

۲۸،۰۴،۲۰۲۶

آداملار

ADAMLAR

بيرى بئشه قاتلايير،
فيتنه-فوجور آداملار .
حياتينا آدلايير،
ائه بو جور آداملار .

يوز هيليله، كلكله،
اسديردى كولكله،
اوغورلانان للكله،
گؤيله اوچور، آداملار .

دوزلوك شرط دئيل، دئمك،
بعضا بوش گئدير امك .
اوجوز اولوب نان-نمك،
يئييب-ايچير آداملار .

گئيدى كؤينك سيخير،
گاه آسيما، گاه چوخور .

بلکه اینسان اۆزۈ يازير بختينى،
نوتوه سين دن آليز بختين تختينى .
دار مقام دا ايستر خواب رختينى،
هاميا قيرغين آدام .

سيخيلديقجا حيات "سيخار گوللىنى"،
آغلاديقجا ايليشدير سيللنى .
هر آدديم دا داغ گۆره جك پيللنى،
ناوميد، قورخان آدام .

توپلوم آغاج، او توپلومون يارپاغى،
زهرلنير آغاج، كۆكو، بوداغى .
كۆكه باغلى يارپاقلارين نؤوراغى،
ترس دؤنور چارخين، آدام .
اوتوردو يورغون آدام .

۱۶،۰۱،۲۰۲۵

كند خاطرلرى

KƏND XATİRƏLƏRİ
ELSEVƏR BƏYDƏMİR

فيكره قرق اولورام يئنه بير آنلىق...
او كۆهنه آخساملار يادين دادى مى؟
كن ده تئز چؤكردى آلاقارانلىق...
گونش قوروب انديب، قاش قارالاردى،
داغلارين اوستونو دومان آلاردى،
چؤكردى هر يئره يورغون بير سوكونت.
بير ائوه ييغيشيب ياخين قونشولار،
شيرين اهوالاتلار دانيشارديلار...
چاينيك فيت چالاردى اودون پئچين ده،
قونوب پنجره يه چاين بوخارى،
دوندوقجا چكردى بوز ناخيشلارى...
آغساققال كيشيلر يادين دادى مى؟
ساريب ايستكانا قارت اللرينى،
«روستت» يوللارين دان دانيشارديلار...
بير-بير نقل ائتديكجه عمللرينى،
گاه اوزولرديلر، گاه جوشارديلار.
روستتئين ساختالى گئجه لرين دن،

يوللارى يوخوشدو، داشلى-كسكىلى،
گنديرسن، گؤزون ده بير زيروه شكلى .
گاه توران گؤرونور، گاه دا بزكىلى،
قالميسان كسكله داش آراسين دا .

يولون دا نه للدى، پارلايير يامان،
آلماسان پئشيمان، آلسان پئشيمان .
گئتمه يه اوريين وئرمه سه آمان،
دؤنرسن حئييفله كاش آراسين دا .

زينبا، سانيرسان، داغلار آشيرسان .
آي جانيم، اؤزوتله بيل ياريشيرسان .
اجلدن قاجاراق ياخينلاشيرسان،
اجل ده گؤز ايله قاش آراسين دا .

۱۱،۰۲،۲۰۲۶

يورغون آدام

YORĞUN ADAM

كيمسه بيلمير بو چينارين ياشينى،
ئچه دؤنم يولا ساليب قيشينى .
گلدى اونا يئلله دهرك باشينى،
بختينه دارغين آدام .

چينار گؤردو، اونون دادى-دوزو يوخ،
چينار گؤردو، سانكى اونون گؤزو يوخ .
چينار گؤردو، قلبى چؤكدو، ديزى يوخ،
اوتوردو يورغون آدام .

او چينارى، چينار اونو اوخشادى،
چاييقلارى طالعيينين ناخشيدى .
كدرينه داغ دئسه لر ياخشيدى،
اورى يارغان آدام .

ورق-ورق ورقلنيب اوخونموش،
دردين الى اوريينه توخونموش .
كدرينين چنبرينه سيغينميش،
دردينه وورغون آدام .

چتین گونلرین دن، خوش گونلرین دن
 کیمسه دانیشاردی: «بیر دفعه اوچ گون
 آج-سوسوز یاتمیشیق آتوواغزالدا...»
 باشقاسی دئیردی: «گونلردن بیر گون
 فیلانکهسی گوردوک تانینماز حالدا...»
 گوزلیبیردیک گورک هر حکاینین
 هانسی فاجعه یه چیخاجاق آردی.
 بیر اونو بیلیردیم: هر خاطرین
 ایچین ده بیر هوزون، بیر آجی واردی...
 آغییرچک ننه لر یادین دادی می؟
 بیغیشیب قیز-گلین اطرافلارینا،
 قولاق آساردیلار خوش گاپلارینا.
 یون اتری گلردی ایپک علین دن.
 ناغیل دانیشاردی مینبیر گنجه دن،
 پری قیزلارین دان، اینتکین گلین دن.
 ناغیل قهرمانی جیرت دان آداملار
 لامپا ایشیغین دا بو یوردیلر،
 دیواردا گزیشن قارا کولگه لر
 اوشاق عاغلیمیزا قورخو وئردی.
 چؤلده کولک اثر، ایترلر هورردی،
 اوتاق دا بیر یان دان پئچین ایستی سی،
 بیر یان دان ناغیلین هیجانیددی...
 بیر یان دا لامپانین قارا توستوسو،
 بیر یان دا صحبتین شیرین آئیددی...
 کندین اور تاسین دا، بولاق باشینا
 قیزلار بیغیشاردی، یادین دادی می؟
 گولوش قاریشاردی سویون سسینه...
 قوشلار جه-جه چکیب جاواب وئردی
 کند گوزلرینین زومزومه سینه...
 اوغلانلار سا کندین اور تا یئرین ده
 چیلینگ آغاج اوینار، آشیق آتاردی.
 قالب گن قشش ائل ییب گولردی،
 اودوزان اوبونا چیغال قاتاردی...
 کندین او گونلری نه خوش کئچردی...
 بیر ده خاتیرم دن سیلینمه یین شئی —

غزل محمد نظری

گۆز لرین مهري نگارين قويما دی هیچ اختيار
قلبيمی سيخدی فراقين قالمادی منده قرار.

صورتين لوحی پوزولماز صفحه افكاريدن
گلمه ييب دنيايه سن تک دلبرا مهرو نگار.

سن کيمين بير مهوشي هاردان تاپار کۆنلوم گۆزل
بی ربا عاشيق اولوب کۆنلوم ائدير چوخ آه و زار.

سن قارانليق گۆی لريمده پارلايان اولدوز مثال
نور ساچدين روحوما جسميم اولوبدور نور بار.

هر سحر گون تک چخيب روشن قليبسان قلبیمی
کۆنلومون مولکون فتح ائتدين تيغ سيز ای شهسوار.

بیر گئجه رؤیاده گۆردوم بوینونا قول سالمشام
غنچهی لبدن تیز آلدیم لعل و دُر آبدار.

دیز چۆگوب قارشيندا گلدی نطقه بو يانميش اورک
آيله دی اسرار عشقین درگهينه او نثار.

گۆرمميش سن دلبری بيلمزديم عشيقين معنی سين
من سن ایلن آنلادیم عشيقين دادین چشم خومار.

هر گئجه - گوندوز اؤترکن عشيقمیز شعله چکیر
قویما سونسون سنده بو عشقین اودو ای گلعدار.

عشقمیز اولگو اولوب فرهاد و قیس و وامقه
ایستیرم منلن سنه عشاق ایده هی افتخار.

بارز ادبی مجلسینین شاعر لریندن شعر لری (۲-جی دونه) توپلایان سخاوت عزتی

ابوالفضل قاسمبگلو - شیوا آنده سن

کیم دئمیشدیر بو قدر سن منیلن جور آنده سن
قلبیمی، جیسمیمی، افکاریمی رنجور آنده سن.

اول خومار گۆزلرینی نرگهسه تاي سوزدوره سن
ایچمیش مئی منی روسوايله مخمور آنده سن.

ووراسان تئللرینه شوکتیلن الده داراق
احسن - احسن دئمه یه قلبیمی مجبور آنده سن.

مانی تابلوسو کیمی جیلوه لنیب گۆیلرده
میکل آئزین هونرین جیلوه ده مقهور آنده سن.

کیم دئمیشدیر سنه روخسارینی گیزلت مندن
بولود آلتدا گونه گیزلنمه یی منشور آنده سن.

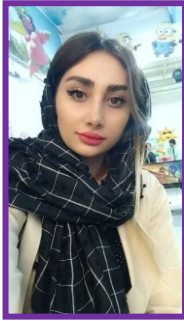
کیم دئمیشدیر منی دریای غم ایچره ایتیریب
حریفین مجلسینی گولمه ده پر شور آنده سن.

دئدیم اولسون ایراق هر گۆز کی، وورا گۆز گۆزونه
نه بیلیردیم نظیرین واردی منی دور آنده سن.

سالاسان شیوانی آتدان یئره گۆزدن ها بئله
عیشین البته بساطین یادینان جور آنده سن

قارانلىق نىسپىن بىتن آردىندان
تانىرى عدالتى گۇزون آغار تدى
گوندوزون مورگوسون گۇروب گۇرمه ميش
عفت سىز حىاسىز چۇرك چىخارتدى

عدالت دويغوسو يئنىب شىهره
بيغىنجاغ بيغىلىب حۇكوم باشلانير
قورال لار مله يى گۇزلىرىن آيدىن
آلقيشلا ر اؤنوندە قادين داشلانير

اله شىرى عزل

من بىر اوزگور قوشودوم اوچماغا قول وئرمه دىلر
سالد يلا ر بىر قفسه چۇلچونو، چۇل وئرمه دىلر.

ساخلايب مصلحت آدى قارا دوستا قدا منى
هۇردولر ساغ - سولومو قاچماغا يول وئرمه دىلر.

قورخودوبلار منى آزاد ياشايىب ذىروه لنم
بولاغ ايدىم كى، آخىب دولماغا گۇل وئرمه دىلر.

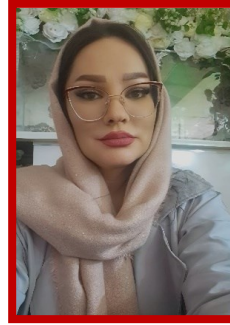
من او گول لر سارى عۇمرون چورودن باغبان ايدىم
اوز باغىمنان ال آتىب درمه يه گول وئرمه دىلر.

بىلمه يىبلر كى، اونو تماز بىر ايگىت اوز گوجونو
بو حاياتدا منه يونگول وارى رول وئرمه دىلر.

ايسته بىردىم كى، پوزام من بو غلط فلسفى
هى دىل آچدىم دانىشام، دىنمه يه دىل وئرمه دىلر.

بو جهاندا عشقىدىن باشقا نه وار افسانه دىر
عشقىدىر دنيا ده شاهلىق ائيله ين بىر تاجدار.

لطف قىل بو ممدە عشق ايله ائيله سن نظر
بىنوا مجنون تكىن كويىنن اولماز هئچ كنار.

قادين داشلانير سميه آتلوپور

خومارلىق يو خودان هاراسان قالخىب
يورقانىن انگىن باشىنا چكىر
تانرىنىن اؤنوندە اؤزوندىن آشىر
تاپتانان بختينه قارقىشىن آكىر

ساعاتا سىر قا تك آسىلان گۇزو
آغرىنىن هر بهسى اوباق ساخلايب
زامانىن تىكىلن لال آغىزىندا
دويغونون وجدانىن دىشى لاخلايب

سىگارىن دومانى آستا جا گزىر
اؤزونه هر نفس گلىنلىك باخىر
چوخداندى قانىندا حىجله سىن قوروب
بو گئجه آلىنه حناسىن ياخىر

چىرپىنىر قايدا يئلىن قارقىشى
ماشىنلار سلام سىز گئجنى بىچىر
سىقنال لار قوردونا نئجه توولانىب
گۇزونو آزدىرىب قاپىيا تىكىر

بىر زامان يو خسوللوق بىر ده بىر قادين
دارالمىش هر هسى اؤز بو جاغىندا
شما ت زىروه يه چاتاندىن برى
اىنسانلىق هوشلانيب عار قوجاغىندا

گل سخاوت عزتی

سن گئدلی گون دوغمادی بو یئرده
حسرتیندن گول باغچالار سولدو گل
گئدیشیندن سانکی ایلر سوووشدو
هر ثانییه بیزه بیر ایل اولدو گل.

سنسیز قالیب قوجا شهر داریخیر
سئونلرین چکیب قهر داریخیر
سندن ساری بوتون اهر داریخیر
آیریلیغین شهره تالان سالدی گل.

دؤزوم چتین بو آجی یا، بو درده
سنی سسلیر دؤنوم - دؤنگه شهرده
تک دئییلیم چوخلارینین بو یئرده
گئجه - گوندوز گؤزو بولدا قالدی گل.

گلدیینده باهار آچیب گول ایشلر
سنله گلر خوش عملر، گول ایشلر
سندن سونرا بوردا بیتدی گولوشلر
اورکلرده سئوگی - سئوینج اولدو گل.

من بیلیردیم هارا مقصد، ندی سون، یول هاردان
باغلابیلر لار قیچیمی گئتمه یه یول وئرمه دیلر.

بو یاشاییشدا اولوبدور نئجه آرزوی دیله بیم
اولارا چاتماغا فرصتی بولو سول وئرمه دیلر

مریم بیرامی

الترین

شعریمین، دولانیر تنین
یازدیغیم هر مصرع تن تن گوناهدیر
الترین نامحرم، الترین اؤزگه
الترین یاساق دیر، آغیدیر، آهدیر.

قوجامان اولمازدی، بارماق ایزلرین
هر ایزین بیر یارا، اوره بینده وار
گئدیشى سیزلایان بیر حسرت اولسا
زaman سیز بیر گؤروش، دونمه بینده وار.

بیر قاریش سئوکیدن اوزاق دوشونجه
دردله شیر الترین منله دردله شیر
اؤپوشور دلیجه، بارماق اوجلارین
قافیه - قافیه شعره یئرله شیر.

الترین دئیرم می؟، الترین تیتیرک
اوجوردور هئجانی، اوجوردور، سالیر
بلکه ده الترین یاساق سیوگیدی
شعریمین گیزلیجه، قاداسین آلیر.

علی آقا واحد

سئوگيليم بير بيلمه دين سنسيز نه محنت چكيشم
بي وجود اغيارلردن چوخ اذيت چكيشم

ذوق وصلين خاطره گلدیکجه غمدن آغلارام
اؤزگه بير جانانه سانما ديلده حسرت چكيشم

مه جمالين گورمه يه بيگانه فرصت وئرمه دي
صبح اولونجا هر گنجه کويوندا نوبت چكيشم

بيوفاليق رسميني ترك ائت دئديم ترك ائتمه دين
سندن اوترو يالواريب اغياره منت چكيشم

وصل يار اولماز ميستر هر بلاکش عاشيقه
من صداقتله بو يولدا چوخ مصيبت چكيشم

نازينلر وصلينه من نايل اولسام حقلی يم
چون کی چوخ مهباره لر عشقينده زحمت چكيشم

اؤزگه ني دیندیردی اؤز ياريم منی دیندیرمه دي
ايندی گور "واحيد" خجالتدن نه ذلت چكيشم

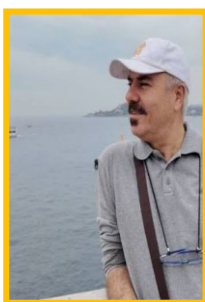
ياز گلدی

يازار : اکبر رضایی (سسيز)

اردشير اوغلو ، مولان

ياز گلدی چيچکلر دانيشير بولبولونن
يئل باغرين آچيبدير اؤپوشور سونبولونن

دوزلرده و چؤل لرده گزير شئه چمنی
گون گون بوی آتير باخچاميزين ياسمنی

"داغلار"

ستار گول محمدی

نه چاتیلیب قاش - قاباغين
گؤزون دولو نمدی داغلار
سؤيله گوروم باشينداکی
نه کدردی ، غم دی داغلار

سنی سنسيز آنلييانلار
بايقوش کیمی بانلييانلار
سنی يئرسيز دانلييانلار
بيل عاغيلدان کمدی داغلار

يازين سئحیر يايين حئيرت
پاييزين سيرر قيشين حکمت
سنسيز ائله بيل طبيعت
اصلي سيز کرم دی داغلار

کور اولار واختسيز اسن لر
تئز کوته لر تئز کسن لر
کامه چاتماز تله سن لر
زيلين سونو بمدی داغلار

بير تاريخدی هر کئچميشين
سازا سؤزه سيغماز ايشين
اوزونده کی هر قيريشين
منه جامی جم دی داغلار

قوجاغيندا هابلييانلار
شيرين شربت پايلييانلار
هانی سنده يايلييانلار
دمين باشقا دم دی داغلار

مزه لی سن ايلک چاغيندان
اودون سؤنمز اوجاغيندان
"ستار" مودام دوداغيندان
آب کؤثر امدی داغلار

**«قاراداغ»
د.د. ائلمان**

ايگيدلر يوردوسان، جانلارا اۆلكه سى
سارسيلماز اناسان، اۆزون قاراداغ
به ي له رين اۆيماغى، خانلار اۆلكه سى
سولطانلار گۆزودور، گۆزون قاراداغ

گۆزلىك سنين له، يئنىلمز داها
باش ايمز نيسگيله، باش ايمز آها
بنزه يير سولطانا، بنزه يير شاه
قوبوندا هر اؤغلون، قيزين قاراداغ

بابك لر دؤغوب سان، گونشدن ايشيق
نباتين سئوگيله دؤشوب دولاشيق
گلين تك دؤنيايا، اولدون ياراشيق
سؤنمزدير جانلاردا كۆزون قاراداغ

اؤجاغى سن اولدون، اول ستارخانين
مشروطه يولوندا توكدو اؤز قانين
سام خانين وطنه، پاي وئردى جانين
گور نئجه آيدين دير، يازين قاراداغ

داغلاردا كهليك لر، قوئان خيناسان
ياخشى دير مارالى اوودا قيناسان
يئرى وار بيزلرى هردن سيناسان
سيلينمز كۆنولدن ايزين قاراداغ

سئوگى سن داماردا، گزن قان كيمين
وئرگى سن اقره كده، دؤين جان كيمين
گۆزلىك تختينده بير خاقان كيمين
اؤز حؤكمون س فرمك ده، سؤزون قاراداغ

داغلاردا و باغلاردا ياغير ياز ياغيشى
ائل كۆنلانو اوخشور كهليگين ناز باخيشى

يئمليك، گۆبه لك، دونبالان، ايت بورنو چيخير
آلچايلا دولان باغلار، آغاجلارى ييخير

تورپاغ گۆبه رير، گؤم گۆي اولور داغ دره لر
قيزلار و گلين لرده، ييغير بول تره لر

بول بول زمى لردن بوي آتير قاز آياغى
اوشقون و بيزوبورنو ستلجم آلاغى

گؤم گۆي گۆبه رير گزنه و تورشك چوبانك
سالمانچا و قانقال چيريش ايله بابانك

باخ گور بوي آتيب كنديميزين شاه تره سى
بول خاشخاشى، هم توهلوجه، هم اود تره سى

درمان ساييلير چؤلده كى هر بيتگى بيزه
تانريم ياراديب بيتگيني هر درديميزه

ذووق ايله گزين چؤل لرى اى اهل وطن
بلكه ديرليپ عشقه گله روح ايله تن

(سسسىز) دئميرم هاى ساليرام خالقىما من
چيخ چؤل لره، ايسلان، اوشو، بات پالچيغا سن

سازیندا، «چنگیز» ین، شعرده «ستار» ین
بونلاردان واریندی ی قزون قاراداغ

زوغاللی باغلارین، کلئیرینده
بویوتکن، قره قات دؤره برینده
قارتالار، کهلیک لر هشته سرینده
گؤل له نیب یام یاشیل دوزون قاراداغ

آسیندا تئیمورون آناسی یاتیب
قهقهه قالاسی کیملرین آتیب
جوشونون آوارسین تاریخه باتیب
یوبانیب یوللاردا تئزین قاراداغ

هوراندین پشتهابی، اژداها داشی
گؤرسه دیر اوزوندن، تاریخده یاشی
بابکین قالاسی، قالالار باشی
قوچاقلیق یوردودور بذین قاراداغ

گنجیک مک نه دندی ائلین تئزین ده
ساخانمیر دب له رین داها اوزونده
داغداغان آغاجی، رهلی بئزینده
قوربان سیز قارالیر، بوزون قاراداغ

کئچمیشدن واریندی چوخلو یوروق لار
دؤشونده یایلاقلار، باشدا دۇروق لار
یام یاشیل قجل لر، اولان قوروق لار
گؤل له نیر آل آلوان، کوزون قاراداغ

چیچک لین گلین دیر ورزیقانیندا
قارلیجا، آینالی، کوردشت یانیندا
مکیدى، اؤشتیین واردى، جانیندا
پیر داوود، پیر صندوق دؤزون قاراداغ

دوزال دا شیخ شعیب چکیلیمیش قابا
دبوری اته ینیده علم لی بابا
شیخ ظنون زاویه آچیب دیر تابا
اینامین، ایلقارین، اؤز-ون قاراداغ

آشیقلار سازیندا قورولان یولسان
ماهنی دا، شئیرده، دورولان یولسان
داغلارین قوینوندا بورولان یولسان
یورولماز یوللاردا، دیزین قاراداغ

کلئیر بیر افروک، قاشین دیر سنین
اهرین «شهاب» لی باشین دیر سنین
سونگونون قیزیلدان داشین دیر سنین
یازیقلار، اولمادی سیزین قاراداغ

قارتالار یوردوسان، گؤزون اوو توتان
ارله رین مئیدان دا تاییسیز دوو توتان
قوچاقسان اوزونو، دلی سوو توتان
قوی اولسون یاشامین اوزون قاراداغ

بولاقلار بئشییی افره یننده دیر
داغلارین کئشییی کفره یننده دیر
برکت یئشییی چؤره یننده دیر
یالانیر دیلرده، دوزون قاراداغ

ورنی وار، جئجیم وار هوروش لرینده
محبت سئوگیسی، گوروش لرینده
گؤزلیک بویلانیر اوروش لرینده
مه لش سین قویونون، قوزون قاراداغ

یازین دا گؤل له رین قوخوسو گلیر
یایین دا قوناغین چوخوسو گلیر
گؤزوندە داغلارین یوخوسو گلیر
قیشین دا اری میر بوزون قاراداغ

اون سگگیز ماحاللی، ائلی، اوبالی
اوجاقلی، تندیرلی ساجلی، سوبالی
گؤل له رین اوردک لی، قازلی، قوبالی
بزه نیب گور نئجه اوزون قاراداغ

بیتگی دن وارلی سان، تانری عطارین
اوخشاسین کونلونو، بالابان، تارین

ناسیل دا گوزئلدی، سئینلی زامان
کارانلیک گئجی میدی، بئندئن کوپاران
نئم لی گوزلئر ایلی، باکارکئن آرکان دان
گیتمز سین سانمیشیم، سئنی گورونجی...!

گولسوم گولمز

GÜLSÜM GÜLMƏZ
BİLİR MİSİNİZ

بیلیر میسینیز؟

یاستیغینا دوشئن او، ایکی تئل ساچا
ساریلیپ آغلامای، بیلیر میسینیز؟
سانا ایگی گئلن، گیتتیکتن سونرا
اؤزلئیپ آغلامای، بیلیر میسینیز؟

کاهکاهانین یئرینی، آلیرکئن هوزون
رئسیملئردی شیمدی، او سولگون یوزون
دووارلاردا سئسین، آینادا یوزون
حایالیلی اؤلئی، بیلیر میسینیز؟

ائسئرکئن دئیزدئن، ملتئم لی روزگ قرلار
باهاری تاشیرکئن، کاناتلارین دا مارتیلار
چارپارکئن گوغسومدی، کوردوغوم هایاللئر
یاشامادان اؤلئی، بیلیر میسینیز؟

آچاردی گوللئریم، موهابئت باغین دا
بومبوش کالینجا شیمدی، سوفرایلا سופا
هوزون بیر یانیم دا، اولوم بیر یان دا
یشارکئن اؤلئی، بیلیر میسینیز؟

گولسوم گولمز

GÜLSÜM GÜLMƏZ
SEVMƏK

سئومک

سئومک ...

چوغو زامان

زئمھئردی یانماک

تکم چی، بایرامین گلن ساواسی
موتاللی سولاری دردین داواسی
شاه قاسیم جانلارین سئوگی هاواسی
قوشا داش یازیلی، گیزین قاراداغ

ایلقینا، سئلینین آخیر آرازا
آیریلیق بیرداها دوشمز آرازا
درد بیلن ایسته بیر، افره کدن یازا
دیوانلار اولاجاق، آزین قاراداغ

توخداقلیق سنده دیر وورغون کؤلومه
آیریلیق دردیندن، یورغون کؤلومه
ائلمانام نیسگیلدن دورغون کؤلومه
سورمه دیر گوزومه، توزون قاراداغ

سئنی گورونجی...!

SENİ GÖRÜNCE
GÜLSÜM GÜLMƏZ

گولسوم گولمز

کاوشماک بیزی، بیر ایحتیمالکئن
سئودیغین شارکیلاری، هئر گون دینلئرکئن
اؤزلئمین آجی سینی، اونوتتوم بیردئن
بیر باهار مئوسمی، سئنی گورونجی...!

تیتئرئین باکیشلاری، کاپیرامادیم
چاغلایان پیناری می، دوردورامادیم
سئس سیز چیغلیکلارلا، آه کاناتلانیم
کئلئبئک میسالیدیم، سئنی گورونجی...!

کایبولان نئشی می، بولدوردو بانا
گؤلومدی آچتیغین، او گوزئل سایفا
آنلاتاجاکتیم تئک تئک، هئپ سینی اما
اونوتتوم ائزبئرلئری، سئنی گورونجی...!

آیریدیر هئر کادینین، روحون دا هیکایه سی...!
 بیریکمیشتیر آلنیدان، ییللارین چیلئ ایزی
 باکینجا گورنمئز سین، ایچیندی گئرچئک گیزی
 چوزولمئز بیر بیلیمجی، دوشوندورور کئن سیزی
 آیریدیر هئر کادینین، روحون دا هیکایه سی...!

گولسوم گولمئز
GÜLSÜM GÜLMEZ BÜTÜN
BİLSƏM NASIL ANLASAM
O GÜLÜŞÜ DURUŞU

بیلیم ناسیل آنلاسام،
 او گولوشو دوروشو

بیلیم ناسیل آنلاتسام
 او گولوشو دوروشو
 کئلیمئلریم بیتمئز
 اوزلئمین ائن کویوسو...

ماسماوی دنیزلترین
 یانسیماسی یوزوندی
 باکاکالیم اویلیجی
 سیغمادین یورنغیمی...

وارلیغین بیر نیمئت
 دونیامی آیدینلاتان
 حایالینلی پئنجرئمدی
 آیدینلان دی یینی تان...!

تتموز سیجاغین دا اوشومئک
 سئومئک؛
 هیسسئتمئک، یاشاما
 یورنغینی پایلاشما
 کونوشمادان آنلاشابیلیمک
 سئومئک؛

بازئن بیر چوجوک سافلغین دا
 موت لو اولماک،

بازئن دی
 یورنغینین گوزلئریندن
 داملا داملا، آکماسی دئمک
 سئومئک؛

اوزلئمک
 وازگئچئمئمک
 ...و

و سئومک
 سابیر دئمک...

گولسوم گولمئز
GÜLSÜM GÜLMEZ
AYRYDI HƏR KADININ RUHUNDA
HEKAYESİ
آیریدیر هئر کادینین روحون دا هیکایه سی

سانکی گوزئللیغینی، آی دان گونئش تئن آلیر
 کیسکانیر مئلکئتر، شارکیلار سوسکون کالیر
 آنلاشیلما یان یئردی، حایاللئری چالینیر
 آیریدیر هئر کادینین، روحون دا هیکایه سی...!

بعضا پئش پئشی گئلیر، چیلئ اوستونئ چیلئ
 کیمیندی شیددئ ایزی، یاکیشمادی بئدئنی
 جان ائمانئت ائدیلمیر، کادیر کیمئت بیلئنی
 آیریدیر هئر کادینین، روحون دا هیکایه سی...!

کیمی سئیر- او صئفا دا، کیمیندئیسئ گوز یاشی
 کیمیندی سیتئملی ناز، اولور باشلارین تاجی
 هئر کئس آیری یاشارمیش، سئوینجی و درامی

من بیر تورکم سخاوت عزتی

آهای قبییر داشی قازان اوستا
اولابیلسین بیر گون
تئز گئجین بیلیمیرم
منه ده بیر داش قازدین،
قبییر داشی...
او واخت...
بوش وئر کتا بلاری، دفترلری گزمگی
شعر فیلان آختارما ساقین
یازا بیلسن بونو یاز:
«بوردان بیر آتلی گئتدی
آتین اویناتدی کئتدی.»

بودا هاردان عاغلیما گلدی
من هئچ آت مینمه دیمکی، عؤمرومده
آتیمیز اولسایدیدا اوینامازدی
بوز یووشان آت اویناتماز
آتالار دئیپ.
کندیمیزده آرپا بیتمه دی، یونجا گویرمه دی
باشکنددن قوروتدولار سویوموزو...

باجاغیمدا بیر یارا یئری وار
کۆر په لیکده آتدان بیخیلدیغیمی دئیردی آنام
بلکه ده اؤزوم بیلمه یه -
بیلمه یه آت بئلینده دوغولموشام
آخی من بیر تورکم.

قیز قوچاغین لاپ دلیسی حکیمه بابا کشی زاده. «نغمه»

کؤنلومه فان یالادیبیر بیچاغین لاپ دلیسی
سئوگییه تابوت اولوبدور قوچاغین لاپ دلیسی
بئینیمین حؤجئیره سی شیزوفرنی دامجیلابیر
ایزدیحام مئیدانی اولموش بوجاغین لاپ دلیسی
اوره بین شاه داماریندان آخاراق سئوگی قانی
دوندورور سرت هاواسیندا سیچاغین لاپ دلیسی
اوینادیر یئلده شالی، کتده کؤچن قیز خیالیم
ایلیشیر بیر اوره یه برک، ساچاغین لاپ دلیسی
یاناجامیش دئمه سن اوچ داش آرا بیر بو اوره ک
تونقالین رقصینه اویغون اوجاغین لاپ دلیسی

قیرخ بئشین دؤوره برینده اکیلن تارلالاری
یاندیریب کول ائله یرمیش سازاغین لاپ دلیسی!!!

سرطاندیر بوغازیمدا قورویان سسلی آدین
چاره سیز نغمه دی بیر قیز قوچاغین لاپ دلیسی.

دئمه ائتميش تالان دونيا پروفيسور على اكبر ترابى

وئيريب ديرسه آلان دونيا
"قارانليق بير دالان دونيا"
ايناندين مى گوش باتميش؟
بیزی ظلمت لره ساتميش؟

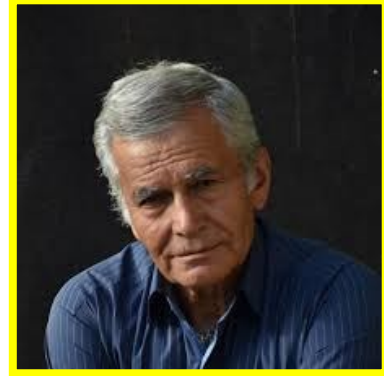
بودور آنجاق آخار دونيا
يولا دوزگون باخار دونيا
نه اودلار نه ياخار دونيا
نه ياغلى نه ياوان دونيا
يئنى، دوزگون، جوان دونيا

ائل دنيزدير، من بير داملا:
من بير حاللاج گئتمس نولار؟
صون لحظه يه يئتمس نولار؟
بير داملايام ايتسم نولار؟
آرخامداكى ائل دنيزى
ياشاداجاق سيزى بيزى

گئنده رسم ده، ائليم ياشير
لال اولسام دا، ديلم ياشير
دئمك سولماز گولوم ياشير
ائليم ياشير: من ياشيرام
ديليم ياشير: من ياشيرام

بير چيچگم گوزه ل باغدان
بير ذره يم شانلى داغدان

آنا ديلم ! كريم گول اندام

ساپی بيزدن بالتالارلا ناجاقلاندين آنا ديلم !
يارالاندين، پارچالاندين، بوداقلاندين آنا ديلم !

لاف ائتمه يه، گوپ ائتمه يه، چاليشديلار ساپ ائتمه يه
سونرا دؤنوب چؤپ ائتمه يه، آياقلاندين آنا ديلم

ذيره لردن ائنديردير، مکتبلرده دانديرديلار
تونقاللاردا يانديرديلار ياساقلاندين آنا ديلم !

هر بوداغين ال، قول آچدى، چيچكلندى، عطير ساچدى
سئنسورچونون رنگى قاچدى قاداقلاندين آنا ديلم !

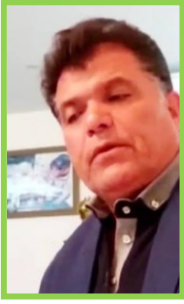
فارسين ديلي شکر ايميش، تورکون ديلي هنرايميش
چابالاريم هدر ايميش اقاقلاندين آنا ديلم !

وارليغيمين ديري، سن!، ميللتيمين اوره يى، سن!
تنديري، سن!، چوره يى، سن!، سيچاقلاندين آنا ديلم !

چينار اولدون زيروه لندين، باهار اولدون جيلوه لندين
هرنه قدر سيلکه لندين، يارپاقلاندين آنا ديلم !

چاپيلسان دا بيخيلمادين، دوغرآنسان دا يوخ اولمادين
سارالدين آما سولمادين ساچاقلاندين آنا ديلم !

كريم حقى آنا اولدو طبعى جوشقون پينار اولدو
آدين ديلده شوعار اولدو، بايراقلاندين آنا ديلم !

آذربایجانام

دهقان نورانی ناطور

سـاوالان

ویـقاردا آذربایجانام

دنیاهـنده سیغماز ، من بیر جهانام

تورک لر اولکّه سییم، اولمیین جانام
تـبریز (اردبیلّم) اورمو) زنگانام
مـن آذر بایـجانام ، آذربایـجانام

باکی (قاراباغام) شکی) شیروانام
مـن کـورّم (آرازام) دشت مغانام

طـیبیم ، دـردیمه اوزوم درمانام
چـیرپینان اورگـم چاغلییان قانام
مـن آذربایـجانام، آذربایـجانام

دالـقالی دـنیزم دـرین عمانام
اؤدـلار وطنییم چـوشان وولقانام

فوضـولی (نسیمی) شهریاردانام
نـبییم (بابکـم) مـن ستارخانام
مـن آذربایـجانم ، آذربایـجانام

اؤلـکه لر ایچـینده سلطانام خانام
صـحرین چاغیندا گوئشـ آم ، دانام

تولکو مـیدان آچسا ، اوردان آسلانام
ئوزوم حـکمیرانام ، ئوزوم فرمانام
مـن آذربایـجانام ، آذربایـجانام

قزوین ، همدانام ، من نخـجوانام
چنـنته بـنزیین باغ رضـوانام
اکیـنچی (دهـقانام) قوچا باغبانام
مین جانیسم گر اولسا تورکه قربانام
مـن آذربایـجانام آذربایـجانام

یئل آپارسا صولدان ساغدان

باغیم قالیر: من قالیرام

داغیم قالیر: من قالیرام

منیم جانیم ائلیمه دیر

ائلین سوزو دیلیمه دیر

هر نه وارسا سئلیمه دیر

ائل سئل کیبی آخماقدادیر

گله جگه باخماقدادیر.

کارگر

محرم قلی زاده

کارگر سویلمه غم قالاسیدی
چکیر اوره بیینی دارا کارگر
درددن دوغولوبدیر درد بالاسیدی
آپارسین دردینی هارا کارگر

سحردن آخشاما چالیشیر آنجاق
طالعین اوديله آلیشیر آنجاق
کوله توپراقلارا قاریشیر آنجاق
شانسی طالعیندن قارا کارگر

سوزه لنیر زحمت تری بئلیندن
آسیلیدی پولاد قفیل دیلیندن
قازانجینی یادلار آلیر الیندن
ابدی محتاجدیر وارا کارگر

چوره بی جالانیب سرت قایالارا
وطندن آرالی پرت قایالارا
محرم قویانمیر شرط قایالار
اوره بی ، الینن ، یارا کارگر

شهرام رستمی

بولودلار سئوینیر گوروشوموزدن،
یاغیش دا سئوینجک ایسلادیر بیزی.
گل یاساق اولسا دا سئوک سئوگیلیم،
آنا دیلمیزده بیر-بیری میزی!

رومانتیک هاوادییر آنتیک هاوادییر،
استکان-استکان گل شعر ایچک.
خییوان ایسلانیب کؤچه ایسلانیب،
شعردن شهره بیر کؤینک بیچک!

خزلر کئفلیدیر دئییه سن بوگؤن،
بلکه ده توی توتوب یئل خزلره!
اؤزلرین دوواری چالیب-چیرپیلر،
بو آخشام جان وئریر سئوگیلیره.

پیچیلدا آی گیلیم او گؤزلرینله،
سئویرم سؤزونو ائشیتمه سینلر!
هئچ بوشلا، سن باغیر اوجادان دئن!
قوی بیزه سئوگیلی یا دوست دئسینلر

شاعر آراز

گل یوخوما قوی حالینی سوروشوم
منیم جانیم نه سن داریخ نده من
دانیس منه شیرین شیرین نغمه لر
منیم جانیم نه سن داریخ نده من

تئلریمه چک سیغالی یاتینجا
مین یوخودا سن گوزله چاتینجا
دردیمیزی الوولارا آتینجا
منیم جانیم نه سن داریخ نده من

وئر الینی اللریمه دانیساق
سارماشیق تک قوجاغلاشاق ساریشاق
لذذت ایچون هر دن کوسک باریشاق
منیم جانیم نه سن داریخ نده من

دانیس گولوم خاطیره میز یاداولسون
بو رویادان آغزیمیزدا داد اولسون
ایکی اورک بیر گنجه لیک شاد اولسون
منیم جانیم نه سن داریخ نده من

گل یوخودان سن اویاتما آرازی
بوسه ویریم تئلرینه ان آزی
پوزولماسین تانری یازان بو یازی
منیم جانیم نه سن داریخ نده من

۱۹۱۸ حر آذربایجانیم

1918 HÜR AZƏRBAYCANIM
CEYHUN ƏRMƏN VEDİLİ
QARANLƏQ ÇARLIQ
جیحون ارمن وئدیلی
قارانلیق چارلیق

خانلیقلاری، چارلیق توتدو
بیجلیکلہ، گوجله، فانلا
ایروان. باکی، گنجه
دیرن دیلر، ووروش دولار
بؤرؤ* توتساق ائدیلدی
آذربایجان دا آیریلاری
آت اوینات دیلار
قاجارلاردان آیری دوشدوک
آتا یوردون دان قیراق ایدیک
چوخ آغیردیر .
اؤز یوردون دا آچادیلماق،
باسقی گؤرمک .
حرلویون دادی اوچون
داریخمیشدیق .
اوردودان اوزاق،
یؤنتیم چی لیک* یوخ
یاساق، یاساق، یاساق ...
یوغون، قارا توستو بیزی ...
بوغوردو .
بیلیک آلماق، اوخوماق ...
اولمازدی .

تورک امک چیلرینین
باکیداکی ایلک ایش
سۆز لشمه سی
توتساق اولونانلارین
هایقیریش سسلری
ایدی .

اکبر حییبی "باریش"

گل بولک آرادان شو دونیانی بیز
داغلار سنین اولسون دوز منه قالسین
ال اله دولاناق یاما جلارینی
یایلاق سنین اولسون بوز منه قالسین

یاندیراق سئوگینین اوجاغینی بیز
ایری اوتوساقدا، گل دانیشاق دوز
لفسیمیز خوش اولسون، کونلوموز تمیز
اوجاق سنین اولسون، کوز منه قالسین

ساغلیقلار سنین کی، قادالار منیم
دریالار سنین کی، ادالار منیم
گول چمن سنین کی، جادالار منیم
اورک سنین اولسون گوز منه قالسین

گونشی سن گوتور، آیی وئر منه
باهاری سن گوتور، یایی وئر منه
دنیزی سن گوتور، چایی وئر منه
"باریش" سنین اولسون، سوز منه قالسین

بؤیوک آیدینلار یئتیشدیر بلمیش ...
آما، ایندی قاپقارا بولودلار،
آلدیلار گوئی اوزونو .
یاشام* دایان دی .
بیزه تکجه وئر-وئر
دئییلیردی .
یاشاماق اوچون
چیرینیردیق .
یاری آج، یاری توخ،
یاشاییردیق .
آما، بیلیر سینیز
بیر تونون، بیر گوندوزو،
اولار .
بیزی روسلاش دیرماق،
ایسته دیلر .
بیز ایستیمیزی سؤکه-سؤکه،
آلدیق .
یاغیلار اؤز ایستدیکلرینه
چاتا بیلمه دیلر .
قاراباغ، ایروان،
ناخچیوان
قاراچیلارین کؤچور لالدویو،
یئرلر دیر .
اونلار کؤچن دن،
گون اوزو گؤرمدیک .
چار تورکو سئومه دی .
بیرده، بیز اونون ییلان
تک سیخدیغی، جانیدیق
بونونلا باریشمادیق
آیاغا قالخدیق .
کیمی باتیدان
کیمی ده قوزئیدن
سالدیر دیلار
تالادیلار
بونا باخما یاراق،
تورکون حر اولماق ایستی

TEMMUZ 2026 ✦ SAYI 250 ✦ İL 23

ELMI • ƏDƏBİ • İCTİMAI VƏ ARAŞDIRMA DƏRGISI

XUDAFƏRİN

JURNALI

TÜRKÇƏ • FARSCA

TEHRAN

MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏRİN İŞİĞINDA
**TARİX, ƏDƏBİYYAT VƏ
MƏDƏNİYYƏT KÖRPÜSÜ**
XUDAFƏRİNİN SƏSİ - KEÇMİŞDƏN GƏLƏCƏYƏ

<p>TARİX Keçmişimizdən galacaya körpü</p>	<p>ƏDƏBİYYAT Sözün gücü, qalamın izi</p>	<p>MƏDƏNİYYƏT Köklərimiz bir, ufoqlarımız serhadsız</p>	<p>ARAŞDIRMA Həqiqəti axtaran fikrin ünvanı</p>
--	---	--	--

Xudafərinin səsi - keçmişdən gələcəyə!

صدای خدآفرین - از گذشته تا آینده!